



แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา

ของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

A GUIDELINE OF LEARNING SUPPORTIVE ACTIVITY MANAGEMENT ON
SOCIAL STUDIES BASED ON IDDHIPADA PRINCIPLES OF TEACHERS UNDER
SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

อัจฉรา พรรณสุข

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐



แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา
ของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

อัจฉรา พรรณสุข

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

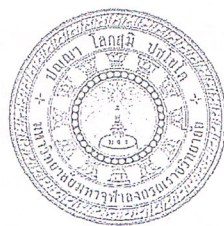


A Guideline of Learning Supportive Activity Management on Social
Studies Based on *Iddhipada* Principles of Teachers under Secondary
Educational Service Area Office 3

Miss Autchara Pansuchol

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Educational Administration)
Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)



บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลัก อิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

ประธานกรรมการ

(ดร.อำนาจ บัวศิริ)

กรรมการ

(รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู)

กรรมการ

(พระครูกิตติญาณวิสิฐ,ดร.)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู

ประธานกรรมการ

พระครูกิตติญาณวิสิฐ,ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นางสาวอัจฉรา พรรณสุชล)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา
ของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษาเขต ๓
- ผู้วิจัย** : นางสาวอัจฉรา พรรณสุชล
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู พธ.บ. (มานุษยสังคมศาสตร์),
M.A.(Political Science), Ph.D. (Social Science)
 - : พระครูกิตติญาณวิสิฐ,ดร. : ป.ธ.๔, พธ.บ. (พระพุทธศาสนา),
ร.ม. (รัฐศาสตร์), พธ.ด. (พุทธบริหารการศึกษา)
- วันที่สำเร็จการศึกษา** : ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรคการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา ๒) ศึกษาหลักการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา และการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของครูผู้สอน และ ๓) เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นครู จำนวน ๒๕๔ คน วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ทั้ง ๔ ด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

๒. ผลการวิเคราะห์สภาพการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ครูต้องมีความรักในอาชีพของตน จัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วม สนุกสนานสอดแทรกความรู้ในสาระวิชา มีความมุ่งมั่นจัดกิจกรรมที่หลากหลาย สอดคล้องเนื้อหาหลักสูตร ทันเหตุการณ์ จัดกิจกรรมที่เกิดความเพียร มีความรับผิดชอบ คิครอบคอบ และประเมินการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ปรับปรุง เพื่อพัฒนากิจกรรมอยู่เสมอ และสรุปผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ โดยใช้สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย

๓. เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วม สอดแทรกความรู้สาระวิชา ทันเหตุการณ์ มีคุณธรรมเพื่อให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต ความกระตือรือร้น สอนความอดกลั้น มีความมุ่งมั่นที่จะทำความดี เกิดความเพียร เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักเรียน ให้มีความรับผิดชอบ คิครอบคอบ โดยใช้สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยประเมินการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ปรับปรุง เพื่อพัฒนากิจกรรมอยู่เสมอ และสรุปผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

Thesis Title : A Guideline of Learning Supportive Activity Management on Social Studies Based on *Iddhipada* Principles of Teachers under Secondary Educational Service Area Office 3

Researcher : Miss Autchara Pansuchol

Degree : Master of Arts (Educational Administration)

Thesis Advisory Committee :

- : Asso.Prof.Dr.Somsak Boonpoo, B.A. (Political Science), M.A. (Political Science), Ph.D. (Social Science)
- : Phrakhrukittiyanawisit,Dr. : Pali IV, B.A.(Buddhism), M.pol.Sc. (Political Science), Ph.D. (Educational)

Date of Graduation : March 14, 2018

Abstract

The objectives of this research were; 1) to study the state of problems and obstacles in learning supportive activity management on Social Studies, 2) to study principles of learning supportive activity management and the practice of *Iddhipada*, and 3) to enhance the teachers' learning and propose a guideline of learning supportive activity management on Social Studies based in *Iddhipada* principles of teacher under Secondary Educational Service Area Office 3. The mixed research methods were used in the study. The data were collected from 254 teachers by questionnaires and by in-depth interviews and then analyzed by mean, standard deviation and content analysis.

The results of the study found that:

1. The state of learning supportive activity management on Social Studies based in *Iddhipada* principles of teacher under Secondary Educational Service Area Office 3 in 4 aspects was appropriate at the high level.

2. The analysis results of the state of learning supportive activity management on Social Studies based in *Iddhipada* principles of teacher under Secondary Educational Service Area Office 3 indicated that administrators and teachers have to love their profession, teachers should arrange fun and participative activities in teaching their course subjects, activity should be varied depending on the course contents, current situations, responsibility, and consideration, activity should be revised and improved regularly, and the results of activities should be evaluated by modern technology.

3. Suggestions and guidelines of learning supportive activity management on Social Studies based in Iddhipada principles of teacher under Secondary Educational Service Area Office 3 were that learning activities should be integrated with morality and ethics in order that students can put into practice in their living a life, activities should be relevant to the course contents and encourage inspiration and tolerance in learning and improve behaviors of students, assessment and evaluation of the learning supportive activities should be conducted by modern media, and activities should be regularly adjusted and improved.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ก็เนื่องด้วยได้รับการช่วยเหลือสนับสนุน เอื้อเฟื้อเกื้อกูล เมตตาอนุเคราะห์ จากท่านผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยขอขอบคุณและอนุโมทนาขอบคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบคุณ รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู้ และพระครูกิตติญาณวิสิฐ,ดร. ที่ได้เมตตากรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าช่วยตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธี และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยทั้งให้ข้อเสนอแนะ และให้การแนะนำตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบคุณคณาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับเครื่องมือในการวิจัย และประธานคณะกรรมการสอบป้องกัน ผู้ทรงคุณวุฒิและคณะกรรมการทุกท่าน

อนึ่งผู้วิจัยขอขอบคุณ โรงเรียนบางปะอิน โรงเรียนบางปะอิน “ราชานุเคราะห์ ๑” โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์ โรงเรียนอยุธยาอนุสรณ์ โรงเรียนท่าเรือ"นิตยานุกูล" และโรงเรียนเสนา(เสนาประสิทธิ์) ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยให้ผู้วิจัย

ขอกราบขอบคุณพระอาจารย์ทุกรูป และคณาจารย์คณะครุศาสตร์ทุกท่านตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกท่าน ที่ได้ให้ความรู้ประสิทธิ์ประสาทวิทยากร และประสบการณ์ รวมถึงให้ความเมตตาเอื้อเฟื้อ ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจ และเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยตลอดมา คุณความดี การทำประโยชน์ใดๆ อันเกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณแด่มารดา บิดา ญาติกาสาโยชนใดๆ อันเกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณแด่มารดา บิดา ญาติกาสาโยชนใดๆ มิตรสหายผู้เป็นที่รัก เพื่อนสหธรรมิกร่วมชั้นเรียนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ที่เป็นกำลังใจและให้การสนับสนุนในทุกๆ เรื่องรวมทั้งผู้มีอุปการคุณทุกท่าน

อัจฉรา พรรณสุขล

๑๕ มกราคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ซ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๕
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้	๖
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน	๒๘
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรการเรียนการสอน	๓๗
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับรายวิชาสังคมศึกษา	๔๒
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔	๔๙
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๓
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๐
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๗๑
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๑
๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง / ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๗๑
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๗๒
๓.๔ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ	๗๓
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๗๔
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล	๗๔

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๓.๗ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๗๕
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	๗๖
๔.๑ สภาพปัญหา อุปสรรคการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓	๗๗
๔.๒ หลักการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓	๗๗
๔.๓ เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของ ครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓	๘๙
๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๙๐
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๙๒
๕.๑ สรุปผลการการวิจัย	๙๓
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๙๔
๕.๔ ข้อเสนอแนะ	๑๐๐
บรรณานุกรม	๑๐๑
ภาคผนวก	๑๐๗
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๐๘
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์การวิจัย	๑๑๔
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	๑๑๘
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์ทดสอบเครื่องมือ	๑๒๔
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๒๖
ภาคผนวก ฉ หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ	๑๓๓
ประวัติผู้วิจัย	๑๓๘

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑	วิเคราะห์ทฤษฎีการเรียนรู้
๒.๒	วิเคราะห์ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้
๓.๑	ตารางแสดงจำนวนครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓
๔.๑	ปัจจัยส่วนบุคคล
๔.๒	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคม ศึกษาของครูผู้สอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ภาพรวม ๔ ด้าน
๔.๓	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชา สังคมศึกษาของครูผู้สอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านความ พอใจในการจัดกิจกรรม
๔.๔	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชา สังคมศึกษาของครูผู้สอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านความเพียร ความขยันในการจัดกิจกรรม
๔.๕	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชา สังคมศึกษาของครูผู้สอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านการหมั่น ตรวจตราดูแลในการจัดกิจกรรม
๔.๖	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคม ศึกษาของครูผู้สอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านการใช้ปัญญา ไตร่ตรองในการจัดกิจกรรม
๔.๗	เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอน ตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๐
๔.๑ สรุปการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลัก อิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านฉันทะ	๘๔
๔.๒ สรุปการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลัก อิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านวิริยะ	๘๖
๔.๓ สรุปการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลัก อิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านจิตตะ	๘๗
๔.๔ สรุปการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลัก อิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านวิมังสา	๘๘
๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๙๑

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการศึกษามีความสำคัญต่อมนุษย์เป็นอย่างมาก ดังคำกล่าวที่ว่า “การศึกษา คือ ชีวิต และชีวิต คือ การศึกษา” มนุษย์จะต้องศึกษาอยู่ตลอดไปจนกว่าชีวิตจะจากโลกนี้ไป การศึกษาจึงมีความสำคัญต่อบุคคล สังคม ประเทศชาติ กระบวนการทางการศึกษาสำหรับการพัฒนามนุษย์ เมื่อสมาชิกของสังคมได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพแล้ว สังคม และประเทศชาติได้รับการพัฒนาต่อไปด้วย การศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ในฐานะที่เป็นกระบวนการหนึ่งที่มีบทบาทโดยตรงต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มีคุณภาพเหมาะสมและมีคุณสมบัติสอดคล้องกับความต้องการในการใช้กำลังของประเทศ การศึกษาจึงหมายถึง การเจริญงอกงาม เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลให้มีความเจริญงอกงามทุกด้าน คือ สติปัญญา อารมณ์และสังคม ถ้าประเทศใดประชากร มีการศึกษาสูง ประเทศนั้นก็จะมีการมีกำลังคนที่มีประสิทธิภาพ สามารถเพิ่มรายได้ต่อบุคคลให้สูงขึ้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ครั้งที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้ระบุไว้ในมาตรา ๑๒ ว่าบุคคลย่อมมีเสรีภาพในวิชาการ การศึกษาอบรม การเรียนการสอนย่อมได้รับความคุ้มครองเท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และในมาตรา ๔๓ ระบุว่าบุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพและเอกชนภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

พระพุทธศาสนาถือว่าการศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาคนให้เป็นผู้มีชีวิตที่ดีงาม สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและเกื้อกูลแก่สังคม การศึกษาคือการพัฒนามนุษย์ให้เจริญขึ้น มนุษย์ที่ยังไม่พัฒนาจะต้องอาศัยต้นหามานำชีวิตให้ดีขึ้น เพื่อสนองความต้องการ แต่เมื่อมนุษย์มีปัญญาพอแล้วก็จะอยู่ด้วยสติปัญญา การที่มนุษย์อยู่ดีด้วยปัญญา เป็นเครื่องพิสูจน์ความสำเร็จของการศึกษา เพราะการศึกษาคือการพัฒนามนุษย์ให้มีชีวิตที่เป็นอยู่ด้วยปัญญา ไม่ต้องอาศัยต้นหามาชักจูง การศึกษาในพระพุทธศาสนาจึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ ๓ ประการ ในชีวิตนี้อย่างแท้จริง คือ ประโยชน์ในปัจจุบันที่ประกอบไปด้วยความสุข ประโยชน์ในภพหน้าที่สูงขึ้นไปคือสูงกว่าประโยชน์

พระพุทธศาสนากับการศึกษาเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน เพราะพระพุทธศาสนามีระบบการศึกษาที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง

การจัดการศึกษาที่ดีจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งนี้เพราะว่าเด็กแต่ละคนจะมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านความคิด ความรู้สึก บุคลิกภาพ ความสนใจ และความถนัด ดังนั้น การศึกษามีได้ขึ้นอยู่กับความสามารถทางด้านสติปัญญาเพียงอย่างเดียว แต่ยังเกี่ยวข้องกับความถนัดทางการเรียนของแต่ละบุคคล รวมทั้งองค์ประกอบที่ไม่เกี่ยวข้องกับความถนัดด้วย เช่น สถานภาพทางสังคม บุคลิกภาพ ความสนใจ และพฤติกรรมต่างๆที่แสดงออก อันเนื่องมาจากความนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งจะส่งผลต่อเจตคติ ความคิด ความรู้สึก ความเข้าใจในสิ่งต่างๆตลอดจนการปรับตัว และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความรู้ในด้านสามัญนั้นมีมากมายหลายแขนงซึ่งวิชาต่างๆเหล่านี้จะทำให้เท่าทันต่อเหตุการณ์บ้านเมืองและเท่าทันกับสิ่งที่โลกได้มีการพัฒนาไป และคนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญมากต่อวิชาการทางด้านสามัญ ความรู้และสิ่งต่างๆเหล่านี้มันจะทำให้เรามีเกียรติยศ มีคนนับหน้าถือตา เป็นที่รู้จักกันในสังคมนั้นๆ และเมื่อเรามีอำนาจมีพวกพ้องมากมาย ความโลกก็จะเข้ามาครอบงำ ทำให้อยากได้สิ่งนั้น วิชาสังคม สามารถแก้ไข สภาพครอบครัว ศาสนา วัฒนธรรมที่แตกต่างซึ่งก่อให้เกิดเรื่องขัดแย้งเพศ สิ่งเสพติด การทะเลาะวิวาทของนักเรียนได้ และก็จะเอามันมาด้วยการเอาเปรียบผู้อื่นที่มีความรู้ต่ำกว่า มันจึงทำให้สังคมมีแต่จะแย่งไปทุกที่

กระบวนการจัดกิจกรรม เป็นส่วนสำคัญในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดหมายของหลักสูตร การกิจกรรมจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นหัวใจของการนำนักเรียนไปสู่จุดหมายของหลักสูตร นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอนเป็นสำคัญ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องจัดให้สอดคล้องกับหลักสูตร โดยเฉพาะหลักสูตรปัจจุบัน ที่เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางโดยทั้งครูและนักเรียนร่วมกันดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ น่าสนใจ และนักเรียนเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดหมายที่กำหนดไว้

จากความสำคัญของปัญหาที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนวิชาสังคมจึงมีความสนใจศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อจัดกิจกรรมและเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคม ให้มีประสิทธิภาพทางวิชาความรู้อย่างเต็มที่เพื่อให้กับเด็กและเยาวชนรุ่นพัฒนาเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สังคมไทยจึงจะเป็นสังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ เป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรคการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา และการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

๑.๒.๓ เพื่อเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ สภาพปัญหา อุปสรรคการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ มีอะไรบ้าง

๑.๓.๒ หลักการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา และการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ ข้อเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ เน้นศึกษาการกิจกรรม วิธีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาตามอิทธิบาท ๔ ของครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ได้แก่ ครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๖ โรงเรียน จำนวนทั้งสิ้น ๗๖๓ คน^๑

^๑ ข้อมูลจาก http://data.bopp-obec.info/emis/school.php?Area_CODE=101703 วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๐.

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดตามตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และเมอร์แกน (Krejcie & Morgan)^๒ ที่ระดับความเชื่อมั่น ๙๕% ตามนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๕๔ คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ สัมภาษณ์ครูผู้สอนในรายวิชาสังคมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๕ คน ด้วยวิธีสัมภาษณ์เจาะจง

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาเฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีนักเรียนตั้งแต่ ๑,๕๐๑ คนขึ้นไป ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ จำนวน ๖ โรงเรียน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๐ ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๑ รวมเป็นระยะเวลา ๘ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ หมายถึง การจัดกิจกรรมขึ้นอย่างเป็นกระบวนการ ด้วยรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย สนับสนุนการเรียนรู้ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคมมุ่งสร้างเสริมเจตคติ คุณค่าชีวิต ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง สร้างจิตสำนึกในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรับตัวและปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

รายวิชาสังคมศึกษา หมายถึง วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นวิชาที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม การดำเนินชีวิต ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก

หลักอภิปาฐ ๔ หมายถึง ความตั้งใจ หรือ ความพอใจที่จะอ่านจับใจความให้ได้เท่าที่ตนเองจะทำได้ ด้วยความมุ่งมั่น อดทน เพียรพยายาม มีความมุ่งมั่นที่จะทำให้ดี เติบโตอย่างเต็มกำลังความสามารถตามศักยภาพของตนด้วยความคิดจดจ่อ มีจิตใจผูกพันอยู่กับการอ่านตลอดเวลา และมีการคิดพิจารณาไตร่ตรองในการอ่านจับใจความ และหา แนวทางปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น มีองค์ประกอบ ๔ ประการ ดังนี้

๑) **ฉันทะ** หมายถึง ความพอใจ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ การรักงานของตนหรือชอบงานของตน ไม่ว่าจะเป็นงานด้านใด อุปสรรคของฉันทะ คือ ความเบื่อหน่าย ขาดความรักงาน หหมดกำลังใจ ท้อถอยแล้วทอดทิ้ง งานกลายเป็นคนจืดจางทำอะไรไม่สำเร็จ การแก้ไขต้องสร้างฉันทะให้

^๒ ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม, <https://sites.google.com>, ออนไลน์วันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๕๙.

เกิดขึ้นในใจ งานใดที่ไม่ชอบมาแต่ต้นก็พยายามศึกษาให้เข้าใจและพิจารณาผลได้ผลเสียของงานนั้นๆ ฉันทะก็จะเกิดขึ้น ถ้าเป็นงานใหญ่ก็ต้องยิ่งสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นมากเป็นทวีคูณ

๒) วิริยะ หมายถึง ความเพียร ความขยันในการทำงาน การใช้ความเพียรมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับประเภทของงาน วิริยะเกิดขึ้นตามระดับของฉันทะ ยังมีฉันทะเพิ่มขึ้น วิริยะก็จะเพิ่มขึ้นตาม อุปสรรคของวิริยะ คือ ความเกียจคร้าน ไม่ยอมสู้กับอุปสรรคหรือเหตุการณ์สิ่งแวดล้อมแล้วจึงเลิกไม่ทำงาน วิธีแก้ไข คือ สร้างฉันทะให้เกิดขึ้นมากๆ ฉันทะจะช่วยหนุนวิริยะให้กล้าแข่งขัน เช่น การคบเพื่อนที่ขยัน ละเว้นการมั่วสุมกับคนที่เกียจคร้าน

๓) จิตตะ หมายถึง ความคิดจดจ่อ การหมั่นตรวจตราดูแล ใฝ่ใจในงานของตนเสมอ อุปสรรคของจิตตะ คือ ไม่ใฝ่ใจ การวางธุระหรือทอดทิ้งงานที่กำลังกระทำ การแก้ไข คือ การศึกษางานที่กำลังกระทำอยู่นั้นให้ชัดเจนเพื่อจะได้ทราบว่าควรจะทำในเวลาใด ที่ไหน และมีอะไรบ้างที่ต้องทำ เช่นเดียวกับปลูกต้นไม้ ต้องศึกษาเวลารดน้ำ การให้ปุ๋ย การปราบศัตรูพืช เป็นต้น

๔) วิมังสา หมายถึง ความพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผล การใช้ปัญญาประกอบการงาน ปัญญาได้แก่ วิชาความรู้ที่จะนำมาใช้ในการงานที่กระทำ อุปสรรคของวิมังสา คือ ความโง่เขลา ขาดการแสวงหาความรู้ในงานที่กระทำ วิธีแก้ไขคือ ต้องแสวงหาความรู้ให้มาก ค้นคว้า หาวิธีที่จะทำงานให้ดีกว่าเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ถ้าเป็นงานใหญ่ก็ต้องจัดให้มีการระดมสติปัญญาของหมู่คณะเข้าช่วยเหลือ

ครูผู้สอน หมายถึง ผู้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาแบ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ โดยกลุ่มประชากรใช้โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีนักเรียนตั้งแต่ ๑,๕๐๑ คนขึ้นไป ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ รวมทั้งสิ้น ๖ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์ โรงเรียนอยุธยาอนุสรณ์ โรงเรียนท่าเรือ" นิตยานุกูล" โรงเรียนบางปะอิน(ราชานุเคราะห์ ๑) และโรงเรียนเสนา (เสนาประสิทธิ์)

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๖.๒ ได้หลักการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษาของของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

๑.๖.๒ ได้ข้อเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบเนื้อหาการวิจัย โดยมีเนื้อหาสาระตามลำดับหัวข้อดังนี้

- ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้
- ๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรการเรียนการสอน
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับรายวิชาสังคมศึกษา
- ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้

๒.๑.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้

การศึกษาหรือการเรียนรู้เป็นเรื่องที่สำคัญของมนุษย์ทุกคนและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของตนทั้งด้านความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม สุขภาพ และการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข และเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์เจริญงอกงามขึ้น อริสโตเติล (Aristotle) เป็นนักปรัชญาการศึกษาได้ให้ความหมายของการศึกษาหรือการเรียนรู้ว่ามีจุดมุ่งหมายเพื่อการสร้างคุณธรรมและคุณธรรมเกิดจากความรู้ และการฝึกจิตใจให้มีศีลธรรม เรียกว่า Character Development วิชัย ต้นศิริ กล่าวว่า การฝึกจิตใจให้มีศีลธรรมต้องฝึกภาคปฏิบัติ มิใช่เพียงสอนคุณธรรมในภาคทฤษฎี^๓ สอดคล้องกับแนวคิดของพระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตโต) ที่ได้ให้นิยามการศึกษาหรือการเรียนรู้ว่าเป็นการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์^๔ นอกจากนั้นท่านยังได้กล่าวอีกว่า หมายถึง การเรียนรู้ การฝึกฝน การพัฒนาตน การพัฒนาคนให้มีปัญญาที่จะทำกรรมได้ถูกต้องจึงต้องมีการศึกษาที่เรียกว่า สิกขา คือต้องศึกษา ต้องเรียนรู้ ต้องพัฒนาตนโดยไม่ประมาทการฝึกฝนแก้ไขปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นการกระทำเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาภายในตัวตนทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม และสติปัญญา เพื่อให้เป็นบุคลากรที่ดีในองค์กร เป็นประชาชนที่ดีของสังคม ทั้งนี้ตลอดชีวิตของมนุษย์ จำเป็นต้องเรียนรู้ทั้งจากธรรมชาติ ภูเขา ต้นไม้ สิ่งแวดล้อม

^๓ วิชัย ต้นศิริ, *อุดมการณ์ทางการศึกษาทฤษฎีและภาคปฏิบัติ*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๘.

^๔ พระราชวรมุนี (ป.อ. ปยุตต์ ปยุตโต), *ทางสายกลางของการศึกษาไทย*, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ พรินตติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๐), หน้า ๗๐.

เหตุการณ์ บุคคลรอบข้างหรือแม้แต่ความรู้สึกนึกคิดภายในใจของตนเพื่อให้เกิดการพัฒนาให้รู้เท่าทัน และปฏิบัติตนต่อโลกธรรม (โลกธรรม ๘ คือ มีลาภ สุนัขเสีย มียศ เสื่อมยศ ตีเดียวน สรรเสริญ ความสุข และ ความทุกข์) ได้โดยไม่ตกเป็นทาสของโลกธรรม ๘^๕

๑) ความหมายของการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนทั้งนักจิตวิทยาและนักการศึกษา ได้ทำการศึกษา ค้นคว้าเกี่ยวกับคุณลักษณะและธรรมชาติของการเรียนรู้แล้วทำการนิยามความหมายของการเรียนรู้ เอาไว้มากมายในที่นี้จะขอยกตัวอย่างมาเป็นสังเขปเพื่อเป็นแนวทางการหาข้อสรุป ดังนี้

โดนัลด์ คลาร์ก (Donald Clark) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ คือ กระบวนการเพิ่มพูนและปรับแต่งศักยภาพของพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งสามารถวัดได้ อันเป็นผล มาจากการได้รับการฝึกฝน การได้รับความรู้ การฝึกทักษะ การเรียนการสอนและการมีประสบการณ์ มาก่อน^๖

เบอร์ตัน (Burton) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในตัวบุคคลและเป็นปฏิสัมพันธ์ (Interaction) เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อม (environment) ซึ่งจะทำให้ บุคคลได้ตอบสนองความต้องการของตนและทำให้สามารถต่อสู้กับสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม ต่อไป^๗

ครอว์และครอว์ (Crow and Crow) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง (change) การได้รับลักษณะนิสัย ความรู้ และทัศนคติทั้งหลาย การเรียนรู้จึงทำให้บุคคลมีการปรับตัวทั้งในด้านส่วนตัว และทางด้านสังคม การเปลี่ยนแปลงใดๆ จึง ย่อมจะมีการเรียนรู้เกิดขึ้นเสมอ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงอยู่ในกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process)^๘

แฮร์ริสและชวานส์ (Harris and Schawahn) ได้กล่าวถึงความหมายของการเรียนรู้ไว้ ว่า การเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากประสบการณ์ และได้แยกให้เห็นถึงประเด็นสำคัญ ๓ ประการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ดังนี้^๙

๑) การเรียนรู้ในลักษณะผลผลิต (Learning as Product) โดยเน้นให้เห็นความสำคัญของผลลัพธ์ขั้นสุดท้าย นั่นคือผลของการเรียนรู้ (Outcome of Learning) ซึ่งได้มาจากประสบการณ์

๒) การเรียนรู้ในลักษณะกระบวนการ (Learning as Process) โดยเน้นความสำคัญ เกี่ยวกับเหตุการณ์ และกระบวนการที่ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ หรือสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนรู้ จนทำกระทั้งทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๒๙๕-๒๙๗.

^๖ โดนัลด์ คลาร์ก (Donald Clark), อ้างใน พรพิมล พรพิระชนม์, **ดร.การจัดการกระบวนการเรียนรู้**, (สงขลา : เหมการพิมพ์สงขลา, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

^๘ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

๓) สิ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ (Learning as Function) เป็นการศึกษาค้นคว้าเพื่อหาสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ เช่น แรงจูงใจ ความตั้งใจในการเรียนรู้ หรือการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transformation of Learning) สิ่งเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์

โรเจอร์ (Roger) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ ที่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการจำ และสามารถพิจารณาการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ใน ๒ ลักษณะ คือ^{๑๐}

๑) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะเป็นไปโดยอัตโนมัติ (Automatic) ในการเรียนรู้สิ่งใหม่ โดยเฉพาะการเรียนรู้ตามอชยาศัย หรือการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการซึ่งเกิดขึ้น โดยที่ผู้เรียนไม่ได้ตั้งใจ (Unintended Learning)

๒) เป็นการเปลี่ยนแปลงโดยตั้งใจและต้องใช้ความพยายาม (Purpose and Effort) ต้องมีการวางแผนในการเรียน ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงของการเรียนรู้ทั้งสองลักษณะจะต้องเป็น การเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างถาวร (Permanence changes)

พิมล พรพิระชนม์ ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการอันซับซ้อนที่ทำให้พฤติกรรมของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากประสบการณ์ที่ได้รับผ่านประสาทสัมผัส สามารถเกิดขึ้นได้โดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ทั้งนี้ผลของการเรียนรู้จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใน ๓ ด้าน คือ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะหรือกระบวนการ (Skill Process) และด้านความรู้สึก (Affective)^{๑๑}

กล่าวโดยสรุป การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด ซึ่งเกิดจากการดู ได้ยิน ตมกลิ่น ลิ้มรส สัมผัส การอ่าน การนึกคิด การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ของเด็กและผู้ใหญ่จะต่างกัน เด็กจะเรียนรู้ด้วยการเรียนในห้อง การซักถาม ผู้ใหญ่มักเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่ แต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอ โดยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนจะเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ที่จะให้เกิดขึ้นเป็นรูปแบบใดก็ได้ เช่น ความเป็นกันเอง ความเข้มงวดกวดขันหรือความไม่มีระเบียบวินัย สิ่งเหล่านี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไขและสถานการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้นผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกรูปแบบการสอน รวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน

๒.๑.๒ ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning theory)

เป็นกรอบงานวิจัยที่จัดระบบของความรู้หรือข้อมูลและเหตุการณ์เรียนรู้ที่ซับซ้อน ซึ่งเป็นการจัดระบบใหม่ของประสบการณ์เดิมที่มีมาก่อน หรือเป็นหลักการของการเกิดการเรียนรู้สามารถทำการทดสอบได้ สามารถนำอ้างอิงถึงเหตุการณ์และประยุกต์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้มีพัฒนาการมาจากทฤษฎีจิตวิทยา ซึ่งมีการศึกษาทดลองเริ่มตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ ๒๐ เป็นต้นมา

^{๑๐} โรเจอร์ (Roger), อ้างใน ศิริบุรณ สายโกสม,รศ.ดร., **จิตวิทยาการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๑๒๙.

^{๑๑} พิมล พรพิระชนม์, **การจัดกระบวนการเรียนรู้**, (สงขลา : เทมการพิมพ์สงขลา, ๒๕๕๐), หน้า ๓๓.

ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ มีนักคิดและนักจิตวิทยาเกิดขึ้นจำนวนมาก และแนวคิดเริ่มมีความหลากหลายขึ้น ทฤษฎีการเรียนรู้ในจุดนี้เริ่มมีลักษณะของความเป็น วิทยาศาสตร์มากขึ้นมีการนำแนวทางการทดลองตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มาใช้มากขึ้นเป็นลำดับ สามารถจัดเป็นกลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้ในยุคนี้ ออกเป็น ๔ กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

๑) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) นักคิดในกลุ่มนี้มองธรรมชาติมนุษย์ในลักษณะที่เป็นกลางคือ ไม่ดี ไม่เลว (Neutral-active) การกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์เกิดจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอก พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า (Stimulus-Response) การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง กลุ่มพฤติกรรมนิยมให้ความสนใจกับ”พฤติกรรม” มากเพราะพฤติกรรมเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจน สามารถวัดได้และทดสอบได้ เป้าหมายหลักของนักพฤติกรรมนิยม คือ การค้นหาและระบุถึงกฎที่สามารถควบคุมการเรียนรู้ โดยให้ความสุขใจต่อความสัมพันธ์ระหว่าง สิ่งเร้าและการตอบสนอง ซึ่งสิ่งเร้า (Stimulus) หมายถึง เหตุการณ์หรือสิ่งใด ๆ ที่สามารถรับรู้ได้โดยผ่านอวัยวะรับสัมผัสของบุคคลส่วน การตอบสนอง (Response) หมายถึงการที่บุคคลแสดงอาการโต้ตอบต่อสิ่งเร้าที่รับรู้^{๑๒}

๒) ทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มพุทธินิยม (Cognitive) นักคิดในกลุ่มพุทธินิยม หรือกลุ่มความรู้ความเข้าใจ หรือกลุ่มที่เน้นกระบวนการทางปัญญา หรือความคิด นักคิดกลุ่มนี้เริ่มขยายขอบเขตของความคิดที่เน้นทางด้านพฤติกรรมออกไปสู่กระบวนการทางความคิด ซึ่งเป็นกระบวนการภายในของสมอง โดยเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ไม่ใช่เรื่องของพฤติกรรมที่เกิดจากกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งเร้าเพียงเท่านั้น การเรียนรู้ของมนุษย์ มีความซับซ้อนยิ่งไปกว่านั้น การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางความคิดที่เกิดจากการสะสมข้อมูล การสร้างความหมาย สร้างความสัมพันธ์ของข้อมูล และการดึงข้อมูลออกมาใช้ในการกระทำและการแก้ปัญหาต่างๆ การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญา ของมนุษย์ในการที่จะสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ตนเอง^{๑๓}

๓) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) นักคิดกลุ่มมนุษยนิยมให้ความสำคัญของความเป็นมนุษย์ และมองมนุษย์ว่ามีคุณค่ามีความดีงาม มีความสามารถ มีความต้องการและมีแรงจูงใจภายในที่จะพัฒนาศักยภาพของตนหากบุคคลได้รับอิสรภาพและเสรีภาพมนุษย์จะพยายามพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์^{๑๔}

๔) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มผสมผสาน (Eclecticism) กลุ่มนี้จะผสมผสานแนวคิดระหว่างพฤติกรรมนิยมและพุทธินิยม (Behavior Cognitive) โดยอาศัยทฤษฎีและหลักการที่หลากหลายของทั้งสองแนวคิด เช่น แนวคิดของกานเย เป็นต้น โดยกานเย เชื่อว่าความรู้สึกรู้สึกมีสิ่งหลายประเภท บางประเภทสามารถเข้าใจ ได้อย่างรวดเร็ว โดยไม่ต้องใช้ความคิดที่ลึกซึ้ง บางประเภทมี

^{๑๒} ศรีเรือน แก้วกังวาล,ดร. จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๔๗.

^{๑๓} ศิริบุรณ์ สายโกสม,รศ.ดร. จิตวิทยาการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๗), หน้า ๘๙.

^{๑๔} เรืองเดียวกัน, หน้า ๑๒๙.

ความซับซ้อนมากจำเป็นต้องใช้ความสามารถในขั้นสูง กานเย่ ได้จัดลำดับขั้นการเรียนรู้ซึ่งเริ่มจากง่ายไปหายาก โดยผสมผสานทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มพฤติกรรมนิยมและพุทธินิยมเข้าด้วยกัน^{๑๕}

โดยสรุปแล้วนักจิตวิทยาทั้ง ๔ กลุ่มต่างมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือการพัฒนามนุษย์ ซึ่งสอดคล้องหลักการศึกษาในพระพุทธศาสนา

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันล้วนเป็นการเสนอมุมมองเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่สามารถอ้างอิง ตรวจสอบได้ด้วยหลักการและเหตุผล และสามารถประยุกต์ใช้ได้ไม่ยาก นักผู้เขียนได้รวบรวมทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ และเห็นว่าสามารถนำแนวคิดจากทฤษฎีไปประยุกต์สู่หลักการจัดการการเรียนรู้ได้อย่างมีความหมายทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอน ดังนี้

ก. ทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike's Connectionism Theory)^{๑๖}

ธอร์นไดค์ (Thorndike) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยมมีความเชื่อว่า การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ซึ่งมีหลายรูปแบบ บุคคลมีการลองผิดลองถูก (Trial and Error) ปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะพบวิธีที่ดี และเหมาะสมที่สุด ในการแก้ปัญหาและเป็นการตอบสนองที่สามารถให้ผลที่พึงพอใจมากที่สุด เมื่อเกิดการเรียนรู้แล้วบุคคลจะใช้รูปแบบการตอบสนองที่เหมาะสมเพียงรูปแบบเดียวและจะพยายามใช้รูปแบบนั้นเชื่อมโยงกับสิ่งเร้าในการเรียนรู้ต่อไปเรื่อย ๆ กฎการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ (Thorndike) สรุปได้ดังนี้

๑) กฎแห่งผลลัพธ์ (Law of Effect) ระบุว่าความรู้ผลของการกระทำที่ได้ปฏิบัติไปแล้วจะก่อให้เกิดผลดีต่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้โดยวิธีการลองผิดลองถูก เมื่อบุคคลได้รับผลจากการกระทำของตนในลักษณะที่ตนเองพึงพอใจ โดยเฉพาะการได้รับรางวัล ย่อมอยากจะเรียนรู้ต่อไป แต่ถ้าได้รับผลที่ไม่พึงพอใจก็จะทำให้ไม่อยากเรียนรู้อีก ดังนั้นการได้รับผลที่พึงพอใจจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้

๒) กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่จะทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีถ้าผู้เรียนมีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ

๓) กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) การกระทำและการปฏิบัติจริงของผู้เรียนเป็นกระบวนการที่จะทำให้เกิดความเข้มแข็ง การฝึกหัดหรือกระทำบ่อย ๆ ด้วยความเข้าใจจะทำให้การเรียนรู้นั้นคงทนถาวร ถ้าไม่ได้ฝึกหรือกระทำซ้ำบ่อย ๆ การเรียนรู้จะไม่คงทนถาวรและในที่สุดอาจลืมได้

จากแนวคิดทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike) สามารถสรุปหลักการจัดการการเรียนรู้ได้ดังนี้

๑) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ต้องอาศัยทั้งการฝึกหัดและการได้รับรางวัลการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนแบบลองผิดลองถูกบ้าง (ในสถานการณ์ที่เหมาะสม) จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา จัดจำการเรียนรู้ได้ดี และเกิดความภาคภูมิใจในการที่ได้ทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง

^{๑๕} รังสรรค์ บุชยะมา,ผศ. การจัดการการเรียนรู้.(กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๐),หน้า ๓๖.

^{๑๖} ธอร์นไดค์ (Thorndike) อ้างใน พรพิมล พรพิระชนม์,ดร.การจัดกระบวนการเรียนรู้, หน้า ๓๖.

๒) การสำรวจความพร้อมหรือการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องกระทำก่อนการสอนบทเรียน เช่น การสำรวจความรู้พื้นฐานเพื่อดูว่าผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเรียนบทเรียนต่อไปหรือไม่

๔) หากต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะในเรื่องใดจะต้องช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องนั้นอย่างแท้จริงก่อน แล้วจึงให้ฝึกฝนโดยการกระทำสิ่งนั้นบ่อย ๆ แต่ไม่ควรให้กระทำในลักษณะซ้ำซาก เพราะจำทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายได้

๕) การให้ผู้เรียนได้รับรู้ผลของการกระทำที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว โดยเฉพาะผลที่ตนพึงพอใจจะช่วยให้การเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ การศึกษาว่าสิ่งใดเป็นสิ่งเร้าหรือ ที่ผู้เรียนพึง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย

ข. ทฤษฎีการวางเงื่อนไขของสกินเนอร์ (Skinner's Operant Conditioning theory)

สกินเนอร์ (Skinner) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยมได้ทำการทดลองเกี่ยวกับการเสริมแรงโดยนำหนูที่หิวจัดใส่กล่อง ภายในมีคันบังคับให้อาหารตกลงไปในกล่องได้ ตอนแรกหนูจะวิ่งชนตามจุดต่าง ๆ ในกล่อง เมื่อชนถูกคันจะมีอาหารตกมาให้กิน ทำหลาย ๆ ครั้ง พบว่าหนูจะกดคันให้อาหารตกลงไปได้เร็วขึ้น^{๑๗}

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ (Skinner)

๑) พฤติกรรมหรือการกระทำใด ถ้าได้ระบบการเสริมแรงจะมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอีก ส่วนการกระทำที่ไม่มีการเสริมแรง แนวโน้มความถี่ของการกระทำนั้นจะลดลงและหายไป

๒) การเสริมแรงที่แปรเปลี่ยนทำให้เกิดการตอบสนองคงทนกว่าการเสริมแรงที่ตายตัว (จากการทดลองโดยเปรียบเทียบหนูที่หิวจัด ๒ ตัว ตัวหนึ่งกดคันจะได้อาหารทุกครั้ง อีกตัวหนึ่งเมื่อกดคันบางทีก็ได้อาหาร บางทีก็ไม่ได้อาหารแล้วหยุดให้อาหารตัวแรกจะเลิกกดคันทันที ตัวที่ ๒ จะยังกดต่อไปอีกนานกว่าตัวแรก)

๓) การลงโทษทำให้เรียนรู้ได้เร็วและลืมเร็ว (จากการทดลองโดยนำหนูที่หิวจัดใส่กรงแล้วใช้ไฟฟ้าช็อตหนูจะวิ่งพลาจันออกมาได้ เมื่อจับหนูใส่เข้าไปใหม่มันจะวิ่งพลาจันอีก จำไม่ได้ว่าทางไหนคือทางออก)

๔) การให้แรงเสริมหรือให้รางวัลเมื่ออินทรีย์กระทำพฤติกรรมที่ต้องการ สามารถช่วยปรับปรูปลูกฝังนิสัยที่ต้องการได้ (จากการทดลองโดยสอนให้หนูเล่นบาสเกตบอลเริ่มจากการให้อาหาร เมื่อหนูจับลูกบาสเกตบอล จากนั้นเมื่อมันโยนจึงให้อาหาร ต่อมาเมื่อโยนสูงขึ้นจึงให้อาหารในที่สุดต้องโยนเข้าห่วงจึงให้อาหาร การทดลองนี้เป็นการกำหนดให้หนูแสดงพฤติกรรมตามที่ต้องการ ก่อนจึงให้แรงเสริมวิธีนี้สามารถดัดนิสัยหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้)

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ (Skinner)

๑) ในการจัดการการเรียนรู้การให้การเสริมแรงภายหลังการตอบสนองที่เหมาะสมของผู้เรียนจะช่วยเพิ่มอัตราการตอบสนองที่เหมาะสมนั้น

^{๑๗} สกินเนอร์(Skinner) อ้างใน ศิริบุรณ สบายโกศล,รศ.ดร. จิตวิทยาการศึกษา, หน้า ๑๐๗ - ๑๑๕.

๒) การเว้นระยะการเสริมแรงอย่างไม่เป็นระบบ หรือเปลี่ยนรูปแบบการเสริมแรงจะช่วยให้การตอบสนองของผู้เรียนคงทนถาวร เช่น ถ้าผู้สอนชมว่า “ดีมาก” ทุกครั้งที่ผู้เรียนตอบถูกอย่างสม่ำเสมอ ผู้เรียนจะเห็นความสำคัญของแรงเสริมน้อยลง ผู้สอนควรเปลี่ยนเป็นแรงเสริมแบบอื่นบ้าง เช่น ยิ้ม พยักหน้า หรือบางครั้งอาจไม่ให้แรงเสริม

๓) การลงโทษที่รุนแรงเกินไปผลเสียมาก ผู้เรียนอาจไม่ได้เรียนรู้หรือจำสิ่งที่เรียนได้เลยควรใช้วิธีการงดการเสริมแรงเมื่อผู้เรียนมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ เช่น การใช้ถ้อยคำไม่สุภาพของผู้เรียน แม้ได้บอกและตักเตือนแล้วก็ยังใช้อีก ผู้สอนควรงดการตอบสนองต่อพฤติกรรมนั้นเมื่อไม่มีใครตอบสนอง ผู้เรียนจะหยุดพฤติกรรมนั้นไปในที่สุด

ค. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning Theory)

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

บุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมในระยะแรก คือ มิลเลอร์และดอลลาร์ด (Miller and Dillard) ทั้งสองท่านได้เขียนหนังสือชื่อ “Social Learning and Lmitation” ในปี ๑๙๔๑ โดยชี้ให้เห็นว่ามีความจำเป็นเสมอไปที่จะต้องเสริมแรงพฤติกรรมเพื่อให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม โดยแนะนำว่า การเสริมแรงและการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นในตัวเองได้เมื่อพฤติกรรมของเด็กสอดคล้องกับพฤติกรรมของคนอื่น

แบนดูรา (Bandura) เป็นอีกผู้หนึ่งที่สนับสนุนแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมได้เสนอนิยามของทฤษฎีในหนังสือ “Social Foundations of Thought and Action” ในปี ๑๙๖๘ โดยได้อธิบายการสังเกตและการเปลี่ยนแบบพฤติกรรมของตัวแบบด้วย ๔ กระบวนการ คือ ความใส่ใจ (Attention) การจดจำ (Motivation) ซึ่งเป็นแรงเสริมที่มาจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยตรงหรือ จากการคาดหวังว่าจะได้ระบบรางวัลเหมือนตัวแบบ^{๑๘}

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

๑) เนื่องจากการเรียนรู้โดยการสังเกตของผู้เรียนอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาในชีวิตประจำวัน ดังนั้น ผู้เกี่ยวข้องและผู้สอนควรพยายามส่งเสริมให้มีตัวแบบที่ดี รวมทั้งการเป็นตัวแบบที่ดีด้วย

๒) ผู้สอนสามารถนำแนวคิดการเรียนรู้โดยการเรียนแบบมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ โดยยึดหลักการเรียนรู้ที่สำคัญ ๒ ขั้นคือ (๑) ขั้นการได้มาซึ่งความรู้ในขั้นนี้ ผู้เรียนจะต้องใส่ใจ (Attention) รับรู้สิ่งที่สังเกตและประมวลเข้ารหัส (Coding) และมีความจดจำ (Retention) และ (๒) ขั้นการกระทำ ในขั้นนี้ผู้เรียนต้องลงมือการกระทำด้วยตนเอง ดังนั้นก่อนที่ผู้สอนจะเริ่มสอนต้องเตือนให้ผู้เรียนมีความใส่ใจ สังเกตทุกขั้นตอนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลียนแบบได้ถูกต้อง

๓) ตัวแบบที่ใช้ไม่ควรจำกัดอยู่เฉพาะผู้สอน สามารถใช้ตัวแบบจากแหล่งอื่น ๆ เช่น ผู้เรียน ปราชญ์ชาวบ้าน บุคคลในภาพยนตร์ โทรทัศน์ หนังสือหรืออื่น ๆ ที่มีความเหมาะสม

^{๑๘} แบนดูรา (Bandura) อ้างในพรณี ข.เจนจิต, จิตวิทยาการเรียนการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : ต้นอ้อแกรมมี, ๒๕๓๘), หน้า ๓๓๖.

ง. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์

(Piaget's Cognitive Development Theory)

เพียเจต์ (Piaget) เป็นนักจิตวิทยากลุ่มพุทธินิยม ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านความคิดของเด็กว่ามีขั้นตอนหรือกระบวนการอย่างไร โดยได้อธิบายว่า การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตามพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งจะพัฒนาการไปตามวัยต่าง ๆ เป็นลำดับขั้น พัฒนาการเป็นสิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ควรที่จะเร่งเด็ก แต่การจัดประสบการณ์ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในช่วงที่เด็กในช่วงที่เด็กกำลังพัฒนาไปสู่ขั้นที่สูงกว่า สามารถช่วยให้เด็กพัฒนาไปอย่างรวดเร็วได้ อย่างไรก็ตามเพียเจต์ (Piaget) เน้นความสำคัญของการเข้าใจธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กมากกว่ากระตุ้นเด็กให้มีพัฒนาการที่เร็วขึ้น^{๑๙}

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) มีสาระสำคัญที่สรุปได้ดังนี้

๑) พัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลเป็นไปตามวัยต่าง ๆ เป็นลำดับขั้นดังนี้

(๑) ขั้นรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส (Sensor motor Period) เป็นลำดับขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๐-๒ ปี ความคิดของเด็กจะขึ้นกับการรับรู้การกระทำ เด็กยึดตัวเอง เป็นศูนย์กลางและยัง無法เข้าใจความคิดเห็นของผู้อื่น

(๒) ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด (Preoperational Period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๒-๗ ปี ความคิดของเด็กวัยนี้ยังขึ้นอยู่กับการรับรู้เป็นส่วนใหญ่ยังไม่สามารถใช้เหตุผลอย่างลึกซึ้งแต่สามารถเรียนรู้และใช้สัญลักษณ์ได้ การใช้ภาษาแบ่งเป็นขั้นย่อย ๆ ๒ ขั้น คือ ขั้นก่อนเกิดความคิดรอบยอด (Pre-Conceptual Intellectual) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๒-๔ ปี และขั้นการคิด ด้วยความเข้าใจของตนเอง (Intuitive Thinking Period) เป็นพัฒนาการในช่วงอายุ ๔-๗ ปี

(๓) ขั้นการคิดแบบรูปธรรม (Concrete Operational Period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๗-๑๑ ปี เป็นขั้นที่การคิดของเด็กไม่ขึ้นกับการรับรู้จากรูปร่างเท่านั้นเด็กสามารถสร้างภาพในใจและสามารถคิดย้อนกลับได้ และมีความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตัวเลขและสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น

(๔) ขั้นการคิดแบบนามธรรม (Formal Operational Period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๑๑-๑๕ ปี เด็กสามารถคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมได้และสามารถคิดตั้งสมมติฐาน และใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้

๒) ภาษาและกระบวนการการคิดของเด็กแตกต่างจากผู้ใหญ่

๓) กระบวนการทางสติปัญญา มีลักษณะดังนี้

(๑) การซึมซับหรือการดูดซึม (Assimilation) เป็นกระบวนการทางสมองในการรับประสบการณ์ เรื่องราว และข้อมูลต่าง ๆ เข้ามาสะสมเก็บไว้เพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

^{๑๙} อ้างใน ทิศนา ขัมมณี, ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๖๔.

(๒) การปรับและจัดระบบ (Accommodation) คือ กระบวนการทางสมองในการปรับประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ให้เข้ากันเป็นระบบ หรือเครือข่ายทางปัญญาที่ตนสามารถเข้าใจได้ เกิดเป็นโครงสร้างทางปัญญาขึ้นใหม่

(๓) การเกิดความสมดุล (Equilibration) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากขั้นของการปรับหากการปรับเป็นไปอย่างผสมผสานกลมกลืนก็จะก่อให้เกิดสภาพที่มีความสมดุลขึ้น หากบุคคลไม่สามารถปรับประสบการณ์ใหม่และประสบการณ์เดิมให้เข้ากันได้ ก็จะก่อให้เกิดภาวะความไม่สมดุลขึ้นซึ่งจะก่อให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญารึ้นในตัวบุคคล

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิดพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget)

๑) ในการพัฒนาผู้เรียน ควรคำนึงถึงพัฒนาการทางสติปัญญา และจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการนั้น ไม่ควรบังคับให้เรียนในสิ่งที่ยังไม่พร้อมหรือยากเกินพัฒนาการตามวัย เพราะจะก่อให้เกิดเจตคติที่ไม่ดีได้

๒) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัยสามารถช่วยให้เด็กพัฒนาไปสู่พัฒนาการขั้นสูงได้

๓) ผู้เรียนแต่ละคนมีพัฒนาการแตกต่างกัน ถึงแม้อายุจะเท่ากัน แต่ระดับพัฒนาการอาจไม่เท่ากัน ดังนั้นจึงไม่ควรเปรียบเทียบผู้เรียนควรให้มีอิสระที่จะเรียนรู้และพัฒนาความสามารถไปตามระดับพัฒนาการ

๔) ในการจัดการการเรียนรู้ควรใช้สิ่งที่เป็นรูปธรรม เพื่อช่วยให้เด็กเข้าใจลักษณะต่าง ๆ ได้ดีขึ้น แม้ในพัฒนาการช่วงการคิดแบบรูปธรรม ผู้เรียนจะสามารถสร้างภาพในใจได้ แต่การสอนที่ใช้อุปกรณ์ ที่เป็นรูปธรรมจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจชัดเจนขึ้น

๕) การให้ความสนใจและสังเกตผู้เรียนอย่างใกล้ชิด จะช่วยให้ได้ทราบลักษณะเฉพาะตัวของผู้เรียนแต่ละคน

๖) ในการสอนผู้เรียนที่เป็นเด็กเล็ก ๆ ควรตระหนักว่าเด็กจะรับรู้ส่วนรวม (Whole) ได้ดีกว่าส่วนย่อย (Part) ดังนั้นผู้สอนจึงควรสอนภาพรวมก่อนแล้วจึงแยกสอนทีละส่วน

๗) ในการสอนสิ่งใด ๆ ควรเริ่มจากสิ่งที่ผู้เรียนคุ้นเคยหรือมีประสบการณ์มาก่อน แล้วจึงเสนอสิ่งใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเก่า การทำเช่นนี้จะช่วยให้กระบวนการซึมซับและจัดระบบความรู้ของเด็กเป็นไปด้วยดี

๘) การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมมาก ๆ ช่วยให้เด็กดูดซึมข้อมูลเข้าสู่โครงสร้างทางสติปัญญาของเด็กอันเป็นการส่งเสริมพัฒนาทางสติปัญญาของเด็ก

จ. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรุนเนอร์ (Bruner's Cognitive Development Theory)

บรุนเนอร์ (Bruner) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพุทธินิยมที่สนใจและศึกษาเรื่องของการพัฒนาการทางสติปัญญาต่อเนื่องจากเพียเจต์และบรุนเนอร์เชื่อว่ามนุษย์เลือกที่จะรับรู้สิ่งที่ตนเอง

สนใจและการเรียนรู้เกิดจากกระบวนการค้นพบด้วยตนเอง (Discovery Learning) แนวคิดที่สำคัญ ๆ ของบรูเนอร์มีดังนี้^{๒๐}

แนวคิด ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ (Bruner's Theory of Development)

๑) การจัดโครงสร้างของความรู้ให้มีความสัมพันธ์ และสอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียน มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

๒) การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับระดับความพร้อมของผู้เรียนและสอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียนจะช่วยให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพ

๓) การคิดแบบหยั่งรู้ (Intuition) เป็นการคิดหาเหตุผลอย่างอิสระที่สามารถช่วยพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้

๔) แรงจูงใจภายในเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้

๕) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์แบ่งได้ ๓ ขั้นใหญ่ ๆ คือ

(๑) ทฤษฎีการเรียนรู้จากการกระทำ (Enactive Stage) คือ ขั้นของการเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสรับรู้สิ่งต่าง ๆ การลงมือกระทำช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

(๒) ขั้นการเรียนรู้จากความคิด (Iconic Stage) เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถ สร้างมโนภาพในใจได้ และสามารถเรียนรู้จากภาพแทนของจริงได้

(๓) ขั้นการเรียนรู้สัญลักษณ์และนามธรรม (Symbolic Stage) เป็นขั้นการเรียนรู้สิ่งที่ซับซ้อนและเป็นนามธรรมได้

(๔) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากการที่ผู้เรียนสามารถสร้างความคิดรวบยอดหรือสามารถจัดประเภทของสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

(๕) การเรียนรู้ที่ได้ผลดีที่สุด คือการให้ผู้เรียนค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Discovery Learning) หลักการจัดการการเรียนรู้

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิดพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ (Bruner)

๑) กระบวนการค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ดีมีความหมายสำหรับผู้เรียน การวิเคราะห์และจัดโครงสร้างเนื้อหาสาระการเรียนรู้ให้เหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำก่อนการสอน

๒) การจัดหลักสูตรแบบเกลียว (Spiral Curriculum) ช่วยให้สามารถสอนเนื้อหาหรือความคิดรวบยอดเดียวกันแก่ผู้เรียนทุกวัยได้ โดยต้องจัดเนื้อหาความคิดรวบยอดและวิธีสอนให้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการของผู้เรียน

๓) ในการเรียนการสอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดอย่างอิสระให้มาก เพื่อช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน

๔) การสร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เป็นสิ่งจำเป็นในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๖.

๕) การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียนจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

๖) การสอนความคิดรวบยอดให้แก่ผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็น

๗) การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

ฉ. ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย (A Theory of Meaning Verbal Learning)

เดวิด ออซูเบล (David Ausubel) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพุทธินิยมเชื่อว่าการเรียนรู้จะมีความหมายแก่ผู้เรียน หากการเรียนรู้สิ่งใหม่นั้น ผู้เรียนเคยมีพื้นฐานความรู้เดิมที่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับความรู้ใหม่ได้^{๒๑}

หลักการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย

๑) ก่อนจะสอนเรื่องใหม่ ผู้สอนควรสำรวจความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนก่อนว่ามีเพียงพอที่จะทำความเข้าใจความรู้ใหม่หรือไม่ ถ้ายังไม่มีหรือมีไม่เพียงพอจะต้องจัดประสบการณ์ให้

๒) การนำเสนอความคิดรวบยอดหรือกรอบมโนทัศน์ หรือกรอบความคิด (Advance Organizer) ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแก่ผู้เรียนก่อนการสอนเนื้อหาสาระนั้น ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนเนื้อหาสาระนั้นอย่างมีความหมาย

๓) หลักในการจัดเตรียม Advance Organizer คือ การจัดเรียงข้อมูลที่ต้องการให้ผู้เรียนรู้เรื่องใหม่ หรือแบ่งบทเรียนออกเป็นหัวข้อสำคัญ ๆ ถ้ามีความคิดรวบยอดที่เกี่ยวกับหัวข้อที่จะเรียนรู้ใหม่ ควรอธิบายให้ผู้เรียนทราบก่อน

ข. ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์ (Maslow)

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์ (Maslow)

มาสโลว์ (Maslow) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มมนุษยนิยม มีความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์ ดังนี้^{๒๒}

๑) มนุษย์ทุกคนมีความต้องการพื้นฐานตามธรรมชาติเป็นลำดับขั้นซึ่งในแต่ละขั้นมนุษย์จะสามารถพัฒนาตนไปสู่ขั้นที่สูงขึ้น คือ

(๑) ขั้นความต้องการทางร่างกาย (Physical Need)

(๒) ขั้นความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Need)

(๓) ขั้นความต้องการความรัก (Love Need)

(๔) ขั้นความต้องการยอมรับและการยกย่องจากสังคม (Esteem Need)

(๕) ขั้นความต้องการที่จะพัฒนาศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ (Self-Actualization) หากความต้องการขั้นพื้นฐานได้รับการตอบสนองอย่างพอเพียงสำหรับตน

๒) มนุษย์มีความต้องการที่จะรู้จักตนเองและพัฒนาตนเองจากประสบการณ์ที่เรียกว่า “Peak Experience” เป็นประสบการณ์ของบุคคลที่อยู่ในภาวะต็มค่าจากการรู้จักตนเองตามสภาพความเป็นจริง มีลักษณะน่าตื่นเต้น เป็นความรู้สึกปิติเป็นช่วงเวลา บุคคล เข้าใจเรื่องใดเรื่อง

^{๒๑} เดวิด ออซูเบล (David Ausubel), อ้างใน พรณี ข.เจนจิต, จิตวิทยาการเรียนการสอน, หน้า ๓๔๗.

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๔.

หนึ่งอย่างถ่องแท้ เป็นสภาพที่สมบูรณ์ มีลักษณะผสมผสานกลมกลืน เป็นช่วงเวลาแห่งการรู้จักตนเองอย่างแท้จริงบุคคลที่มีประสบการณ์เช่นนี้บ่อย ๆ จะสามารถพัฒนาตนไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์ (Maslow)

๑) การเข้าถึงความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ สามารถช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลได้ เนื่องจากพฤติกรรมเป็นกรแสดงออกของความต้องการของบุคคล

๒) การช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี จำเป็นต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานก่อน

๓) ในกระบวนการจัดการการเรียนรู้ หากผู้สอนสามารถทราบได้ว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความต้องการอยู่ในระดับใดขั้นใด ก็จะสามารถใช้ความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนนั้นเป็นแรงจูงใจช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้

๔) การช่วยให้ผู้เรียนได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนอย่างเพียงพอ การให้อิสระภาพและเสรีภาพแก่ผู้เรียนในการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ในการรู้จักตนเองตรงตามสภาพความเป็นจริง

ข. ทฤษฎีการเรียนรู้ของโรเจอร์ส (Rogers)

โรเจอร์ส (Rogers) เป็นนักจิตวิทยามนุษยนิยม มีความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์ ดังนี้^{๒๓}

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ (supportive Atmosphere) และเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered Teaching) โดยผู้สอนใช้วิธีการสอนแบบชี้แนะ (Non – directive) และทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน (facilitator) และการเรียนรู้ จะเน้นกระบวนการ (Process Learning) เป็นสำคัญ

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้ของโรเจอร์ส (Rogers)

๑) การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้อบอุ่น ปลอดภัย ไม่น่าหวาดกลัวน่าไว้วางใจจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ดี

๒) ผู้เรียนแต่ละคนมีศักยภาพและแรงจูงใจที่จะพัฒนาตนเองอยู่แล้ว ผู้สอนจึงควรสอนแบบชี้แนะ (Non-directive) โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้นำทางในการเรียนรู้ของตน (self – directed) และคอยช่วยเหลือผู้เรียนให้เรียนอย่างสะดวกจนบรรลุผล

๓) ในการจัดการเรียนการสอนควรเน้นการเรียนรู้กระบวนการ (Process Learning) เป็นสำคัญ เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญที่บุคคลใช้ในการดำรงชีวิตและแสวงหาความรู้ต่อไป

ณ. ทฤษฎีการเรียนรู้ของกานเย่ (Gagne's Learning Theory)

กานเย่ (Gagne) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มผสมผสาน ได้เสนอแนวคิดหลักการที่สำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้ดังนี้^{๒๔}

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

^{๒๔} กานเย่ (Gagne), อ้างในทิศนา แคมมณี, ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, หน้า ๗๒.

๑) กานเย่ (Gagne) ได้จัดประเภทของการเรียนรู้ เป็นสำคัญขึ้นจากง่ายไปหายากไว้ ๘ ประเภทดังนี้

(๑) การเรียนรู้สัญญาณ (Signal – Learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เป็นไปโดยอัตโนมัติอยู่นอกเหนืออำนาจจิตใจ ผู้เรียนไม่สามารถบังคับพฤติกรรมไม่ให้เกิดขึ้นได้ การเรียนรู้แบบนี้เกิดอาการที่คนเรานำเอาลักษณะการตอบสนองที่มีอยู่แล้ว มาสัมพันธ์กับสิ่งเร้าใหม่ที่มีความใกล้ชิดกับสิ่งเร้าเดิม การเรียนรู้สัญญาณเป็นลักษณะการเรียนรู้แบบการวางเงื่อนไขของพาฟลอฟ

(๒) การเรียนรู้สิ่งเร้า – การตอบสนอง (Stimulus – Response Learning) เป็นการเรียนรู้ต่อเนื่องจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง แตกต่างจากการเรียนรู้สัญญาณเพราะผู้เรียนสามารถควบคุมพฤติกรรมตนเองได้ ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมเนื่องจากได้รับการเสริมแรง การเรียนรู้แบบนี้เป็นการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ และการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไข (Operant Conditioning) ของสกินเนอร์ ซึ่งเชื่อว่า การเรียนรู้ เป็นสิ่งเร้าภายในของผู้เรียนเองมิใช่อำนาจให้สิ่งเร้าภายนอกมากระทำ พฤติกรรมที่แสดงออกเกิดจากสิ่งเร้าภายในของผู้เรียนเอง

(๓) การเรียนรู้การเชื่อมโยงแบบต่อเนื่อง (Chaining) เป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองที่ต่อเนื่องกันตามลำดับ เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกระทำการเคลื่อนไหว

(๔) การเชื่อมโยงทางภาษา (Verbal Association) เป็นการเรียนรู้ในลักษณะคล้ายกับการเรียนรู้การเชื่อมโยงแบบต่อเนื่อง แต่เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ภาษา การเรียนรู้แบบการรับสิ่งเร้าการตอบสนองเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้แบบต่อเนื่อง และการเชื่อมโยงทางภาษา

(๕) การเรียนรู้ความแตกต่าง (Discrimination Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถจัดกลุ่มสิ่งเร้าที่ความเหมือนกันหรือแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะความแตกต่างตามลักษณะของวัตถุ

การเรียนรู้ความคิดรวบยอด (Concept Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถจัดกลุ่มสิ่งเร้าที่ความเหมือนกันหรือแตกต่างกันโดยสามารถระบุลักษณะที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันได้ พร้อมทั้งสามารถขยายความรู้ไปยังสิ่งอื่นที่นอกเหนือจากที่เคยเห็นมาก่อนได้

(๖) การเรียนรู้กฎ (Rule Learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการรวม หรือเชื่อมโยงความคิดรวบยอดตั้งแต่สองอย่างขึ้นไป และตั้งเป็นกฎเกณฑ์ขึ้น การที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้กฎเกณฑ์จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำการเรียนรู้นั้นไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ กันได้

(๗) การเรียนรู้การแก้ปัญหา (Problem Solving) เป็นการเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหา โดยการนำกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มาใช้การเรียนรู้แบบนี้เป็นกระบวนการที่เกิดภายในตัวผู้เรียน เป็นการใชกฎเกณฑ์ในขั้นสูงเพื่อการแก้ปัญหาที่ค่อนข้างซับซ้อน และสามารถนำกฎเกณฑ์ในการแก้ปัญหานั้นไปใช้กับสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันได้

๒) กานเย่ (Gagne) ได้แบ่งสมรรถภาพหรือองค์ประกอบการเรียนรู้ของมนุษย์ไว้ ๕ ประการ ซึ่งประกอบด้วย (๑) ทักษะการเคลื่อนไหว (๒) การเรียนรู้ทางด้านภาษา (๓) ทักษะเชาว์ปัญญา (๔) ยุทธศาสตร์ทางการศึกษา (๕) เจตคติ

สมรรถภาพทั้ง ๕ นี้มีคุณลักษณะเฉพาะที่สามารถปฏิบัติได้ในตัวเอง

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ของกานเย่ (Gagne)

๑) กานเย่ (Gagne) ได้เสนอรูปแบบการสอนอย่างเป็นระบบโดยพยายามเชื่อมโยงการจัดสภาพการเรียนการสอนอันเป็นสภาวะภายนอกตัวผู้เรียน ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ภายใน ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในสมองของคนเรา กานเย่ (Gagne) อธิบายว่าการทำงานของสมองคล้ายกับการทำงานของคอมพิวเตอร์

๒) ในระบบการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ กานเย่ (Gagne) ได้เสนอระบบการสอน ๙ ขั้น ดังนี้ (Kevein Kruse, ๒๐๐๖)

ขั้นที่ ๑ สร้างความสนใจ (Gain Attention) เป็นขั้นที่ทำให้ผู้เรียน เกิดความสนใจในบทเรียน เป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นทั้งจากสิ่งจูงใจภายนอกและภายในตัวผู้เรียนเอง ผู้สอนอาจใช้วิธีการสนทนา ซักถาม ทายปัญหาหรือมีวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนตื่นตัว และมีความสนใจที่จะเรียนรู้

ขั้นที่ ๒ แจ้งจุดประสงค์ (Inform Learner of Objectives) เป็นการบอกให้ผู้เรียนทราบถึงเป้าหมายหรือผลที่จะได้รับจากการเรียนบทเรียนนั้น เพื่อให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ในการเรียน เห็นแนวทางของการจัดกิจกรรมการเรียน ทำให้ผู้เรียนวางแผนการเรียนของตนได้

ขั้นที่ ๓ กระตุ้นระลึกถึงความรู้เดิมที่จำเป็น (Stimulate Recall of Prior Learning) เป็นการทบทวนความรู้เดิมที่จำเป็นต่อการเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ความรู้ใหม่ เนื่องจากการเรียนรู้เป็นกระบวนการต่อเนื่อง การเรียนรู้ความรู้ใหม่ต้องอาศัยความรู้เดิมเป็นพื้นฐาน

ขั้นที่ ๔ เสนอบทเรียนใหม่ (Present the Content) เป็นการเริ่มกิจกรรมบทเรียนใหม่ โดยใช้สื่อต่าง ๆ ที่เหมาะสมประกอบการสอน

ขั้นที่ ๕ จัดเตรียมและให้แนวทางการเรียนรู้ (Provide “learning” Guidance)

ขั้นที่ ๖ ให้ลงมือปฏิบัติ (Elicit the Performance (practice) เป็นการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ของบทที่ ๑

ขั้นที่ ๗ ให้ข้อมูลป้อนกลับ (Provide Feedback) เป็นขั้นที่ผู้สอนให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติกิจกรรมหรือพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออก

ขั้นที่ ๘ ประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ (Assess Performance) เป็นขั้นการวัดประเมินว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของบทเรียนเพียงใด ซึ่งอาจทำการวัดโดยใช้ข้อสอบ แบบสังเกต การตรวจผลงาน หรือการสัมภาษณ์ แล้วแต่ว่าจุดประสงค์นั้นต้องการวัดพฤติกรรมด้านใด โดยเครื่องที่ใช้วัดจะต้องมีคุณภาพ มีความเที่ยงตรง

ขั้นที่ ๙ ส่งเสริมความแม่นยำและถ่ายโอนการเรียนรู้สู่การปฏิบัติภาระงาน (Enhance Retention and Transfer to the job) เป็นการสรุปการย้ายทบทวนการเรียนรู้ที่ผ่านมา เพื่อให้ผู้เรียน มีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ฝังแน่น กิจกรรมในขั้นนี้อาจเป็นแบบฝึกหัด การให้ทำกิจกรรมเพิ่มพูนความรู้ รวมทั้งการให้ทำการบ้าน การทำรายงาน หรือความรู้เพิ่มเติมจากความรู้ที่ได้ในชั้นเรียน

สรุปได้ว่า ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการแสวงหาความคิดทางวิทยาศาสตร์ทำให้นักคิด นักจิตวิทยา และนักการศึกษาที่สนใจ ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยเริ่มตั้งแต่ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่ม

พฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ซึ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับสิ่งเร้า การตอบสนองและการเสริมแรง ต่อมานักจิตวิทยา และนักการศึกษา เริ่มหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับกระบวนการทางความคิดหรือทางสมองในฐานะ ที่เป็นส่วนสำคัญในการทำให้เกิดการเรียนรู้ จึงเกิดทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม หรือปัญญานิยม (Cognitive) ขึ้น ทฤษฎีที่สำคัญ คือ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ และบรุนเนอร์ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย ซึ่งเป็นฐานสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้ที่ยังได้รับการกล่าวถึงกันในปัจจุบัน ต่อมานักจิตวิทยา และนักการศึกษาได้หันมาให้ความสนใจในเรื่องของจิตใจและความรู้สึกของมนุษย์ ทำให้เกิดทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) ขึ้น แม้ว่าในแต่ละช่วงเวลาจะมีทฤษฎีและแนวคิดใหม่ ๆ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ในความเป็นจริง แนวคิดเก่า ๆ ก็มิได้สูญสิ้นไปอย่างสิ้นเชิงทฤษฎีแต่ละทฤษฎีต่างก็มีจุดเด่นและจุดอ่อนในตัวเอง จึงเกิดการผสมผสานแนวคิด หลายแนวเข้าด้วยกันดังตัวอย่างการผสมผสานระหว่างแนวคิดทางด้านพฤติกรรมนิยมและพุทธินิยมของกานเย่ เป็นต้น การศึกษาแนวคิดที่กล่าวมาสามารถช่วยผู้สอนให้ เกิดความตระหนัก ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพได้ต่อไป

ตารางที่ ๒.๑ วิเคราะห์ทฤษฎีการเรียนรู้

ที่	ทฤษฎี	ปัจจัยการแห่งการเรียนรู้
๑	ทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไดค์	๑. การเรียนรู้เกิดจากการฝึกหัด ๒. การเรียนรู้เกิดจากการเตรียมความพร้อม ๓. เกิดทักษะความรู้ความเข้าใจ ๔. ยอมรับผลการกระทำ
๒	ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์	๑. มีระบบการเสริมแรง ๒. มีการตอบสนองการเรียนรู้ ๓. มีการลงโทษและให้รางวัล ๔. ให้แรงเสริมกระตุ้นพฤติกรรมการเรียนรู้
๓	ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม	๑. เรียนรู้จากการสังเกต ๒. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประยุกต์ ๓. มีแหล่งเรียนรู้ที่ดีทั้งบุคคลและสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม
๔	ทฤษฎีการเรียนรู้ของเพียเจต์	๑. พัฒนาสติปัญญาของบุคคลตามวัย ๒. ใช้ภาษาและกระบวนการคิดแตกต่างกัน ๓. กระบวนการคิดทางปัญญา
๕	ทฤษฎีการเรียนรู้ของบรุนเนอร์	๑. การเรียนรู้ที่เกิดจากการกระทำ ๒. การเรียนรู้ที่เกิดจากการคิด ๓. การเรียนรู้ที่เกิดจากสัญลักษณ์และนามธรรม ๔. การเรียนรู้ที่เกิดจากความคิดรวบยอด ๕. การเรียนรู้ด้วยตนเอง
๖	ทฤษฎีการเรียนรู้ของเดวิด ออซูเบล	๑. เตรียมความพร้อมของผู้เรียน ๒. สร้างมโนทัศน์

ที่	ทฤษฎี	ปัจจัยการแห่งการเรียนรู้
		๓. เรียงลำดับความคิด
๗	ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์	๑. จัดการเรียนรู้ให้ตรงตามความต้องการ ๒. พัฒนาตนเองจากประสบการณ์ ๓. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามความต้องการ ๔. ให้ความมีประสิทธิภาพและเสรีภาพในการเรียนรู้
๘	ทฤษฎีการเรียนรู้ของรอเจอร์ส	๑. จัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้น่าเรียน ๒. ผู้เรียนต้องมีศักยภาพและแรงจูงใจในการพัฒนาตน ๓. มีเครื่องมือที่สำคัญในการเรียนรู้
๙	ทฤษฎีการเรียนรู้ของกานเย่	๑. การเรียนรู้สัญญา ๒. การเรียนรู้สิ่งเร้า-การตอบสนอง ๓. การเรียนรู้เชื่อมโยงแบบต่อเนื่อง ๔. การเชื่อมโยงทางภาษา ๕. การเรียนรู้ความแตกต่าง ๖. การเรียนรู้กฎ ๗. การเรียนรู้แก้ปัญหา

๒.๑.๓ ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้

การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีต้องอาศัยปัจจัยส่งเสริมหลายด้าน ในที่นี้ขอเสนอ ๕ ด้าน คือ

๑) ตัวผู้เรียน ปัจจัยสำคัญด้านผู้เรียนที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ ได้แก่

(๑) วุฒิภาวะ เป็นการคำนึงถึงการเจริญเติบโตสูงสุดในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งที่บุคคลมีความพร้อมที่จะกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

(๒) ความพร้อม เป็นคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับวุฒิภาวะ เมื่อสภาพของบุคคลมีวุฒิภาวะ มีความสนใจและประสบการณ์เดิมเพียงพอที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดี จึงเรียกได้ว่ามีความพร้อมที่จะเรียนรู้

(๓) ประสบการณ์เดิม บุคคลที่มีประสบการณ์มากจะช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้เร็วและดีกว่าผู้ที่มีประสบการณ์น้อย

(๔) อายุ นักจิตวิทยาพบว่า ยิ่งอายุมากขึ้นความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคลจะยิ่งลดลงความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคลมีได้ถึงขีดสูงสุด เมื่ออายุ ๒๐ – ๓๕ ปี หลังอายุ ๓๕ ปีไปแล้วความสามารถในการเรียนรู้จะลดลงเรื่อย ๆ

(๕) ระดับสติปัญญาผู้ที่มีระดับสติปัญญาสูงจะมีความสามารถในการเรียนรู้ได้ดีกว่าผู้ที่มีระดับสติปัญญาต่ำ

(๖) อารมณ์ ผู้ที่มีอารมณ์ปกติจะสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดีกว่าผู้ที่มีอารมณ์ไม่มั่นคง หรือมีความวิตกกังวล เขาวินิจฉัยทางอารมณ์จึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้

(๗) สภาพร่างกาย ผู้ที่มีสภาพร่างกายปกติก็จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดีกว่าผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกาย เช่น หูหนวก ตาบอด บกพร่องทางการพูด หรือมีโรคประจำตัวต่าง ๆ เป็นต้น ถ้าผู้เรียนมีความบกพร่องทางร่างกายมากเท่าใด ความสามารถในการเรียนรู้ก็จะยิ่งน้อยลงมากเท่านั้น

(๘) แรงจูงใจ ตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ดีอีกองค์ประกอบหนึ่ง คือ แรงจูงใจ การเรียนรู้จะประสบผลดีถ้าบุคคลมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ และจะไม่ประสบผลเท่าที่ควรถ้าบุคคลขาดแรงจูงใจในการเรียนการให้แรงเสริมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจจึงเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้

(๙) ความถนัด ผู้เรียนแต่ละคนมีความถนัดและมีรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ถ้าผู้เรียนได้เรียนรู้ที่ดีขึ้น และเร็วขึ้นแต่ถ้าผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ตนไม่ถนัดก็อาจทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นช้าลงได้

๒) บทเรียน คุณลักษณะของบทเรียนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ ดังนี้

(๑) ความง่ายของบทเรียน บทเรียนที่ง่ายจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วกว่าบทเรียนที่ยาก การจัดลำดับความง่ายของบทเรียนจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการวางแผนการจัดการการเรียนรู้

(๒) ความสั้นยาวของบทเรียน บทเรียนที่มีความยาวมาก ๆ ย่อมทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ช้ากว่าบทเรียนสั้น ๆ

(๓) การมีความหมายของบทเรียน บทเรียนที่มีความหมายต่อผู้เรียนจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่าบทเรียนที่ไม่มีความหมาย เพราะจะช่วยทำให้ผู้เรียนจดจำเข้าใจองค์ความรู้ได้เป็นอย่างดีและสามารถเชื่อมโยงสู่ตัวผู้เรียนได้นำไปใช้ได้จริงต่อไป

๓) วิธีการจัดการการเรียนรู้ ในเรื่องนี้ อารมณ์ ใจเที่ยง^{๒๕} ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า

(๑) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีและรวดเร็ว

(๒) การใช้เครื่องล่อใจ (Incentive) เช่น การให้รางวัล การแข่งขัน เป็นต้น จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความปรารถนาที่จะเรียนและสนใจในการเรียนดีขึ้น

(๓) การแนะแนวในการเรียน จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนได้ดีขึ้น ถ้าได้รับการแนะแนวที่ถูกต้องเหมาะสม ไม่มากเกินไป เพราะจะทำให้ผู้เรียนไม่เป็นตัวของตัวเอง และไม่น้อยเกินไปเพราะจะทำให้ผู้เรียนปฏิบัติไม่ถูกต้องได้

(๔) การส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ เช่น การโยงความสัมพันธ์ของประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ หรือการให้นำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์อื่น จะทำให้การเรียนรู้คงทนถาวรยิ่งขึ้น

(๕) ช่วงเวลาในการเรียน ถ้าจัดให้ผู้เรียนได้เรียนในช่วงก่อนพักกลางวัน จะช่วยให้เรียนรู้ได้ดีกว่าเรียกในตอนบ่าย

(๖) การฝึกฝน เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้แล้ว มีโอกาสฝึกฝนหรือกระทำซ้ำ ๆ อยู่เสมอจะทำให้การเรียนรู้สิ่งนั้นมีความมั่นคงถาวรขึ้น

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

๔) สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ สามารถแบ่งสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ได้ ๒ ประเภท ดังนี้

(๑) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ สิ่งต่าง ๆ ที่สามารถรับรู้สัมผัสจับต้องได้ที่อยู่รอบตัวผู้เรียน เช่น กระดานดำ โต๊ะ เก้าอี้ แสงสว่าง ความสะอาด เป็นระเบียบของห้องเรียน เป็นต้น สภาพแวดล้อมที่ดีทำให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลาย สบายใจกาย จะช่วยให้การเรียนรู้ดีขึ้น

(๒) สภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา ได้แก่ บรรยากาศในห้องเรียนหรือแหล่งเรียนรู้ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน เป็นต้น ถ้าเป็นสภาพแวดล้อมที่ดีจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี แต่ถ้าบรรยากาศ หรือสภาพแวดล้อม มีลักษณะของความขัดแย้ง ไม่เข้าใจกันจะเป็นการบั่นทอน การเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย

๕) ตัวผู้สอน ผู้สอนจัดว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการส่งเสริมให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เพราะผู้สอนถูกจัดว่าเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เป็นผู้วางแผนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ต่าง ที่ผู้สอนเป็นผู้จัดเตรียม ดังนั้น ผู้สอนจึงเป็นผู้ที่ต้องมีความรู้ทั้งเรื่องตัวผู้เรียน การจัดเตรียมบทเรียน วิธีการจัดการการเรียนรู้ ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อม เพื่อเอื้อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ ตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของหลักสูตร

สรุปได้ว่า ผู้สอนต้องการตระหนักถึงองค์ประกอบทั้ง ๕ ด้าน ดังกล่าวข้างต้นจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สอนทุกระดับชั้น ถ้าผู้สอนได้คำนึงถึงองค์ประกอบเหล่านี้ ก็จะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

๒.๑.๔ หลักการจัดการการเรียนรู้

นักจิตวิทยาที่สนใจเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ที่แสดงออกในรูปความสัมพันธ์ของสิ่งเร้า (Stimulus) ตอบสนอง (Responses) ได้ทำวิจัยถึงเรื่ององค์ประกอบของการเรียนรู้และได้นำมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนการสอน นักจิตวิทยาส่วนใหญ่เห็นด้วยในหลักการเรียนรู้พอสรุปได้ ๑๐ ประการ ดังนี้

๑) การเตรียมตัวก่อนเรียน (Pre-learning preparation) นักเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างน่าพึงพอใจ ถ้าเขามีพื้นความรู้ในเรื่องที่จะเรียนนั้นมาก่อน (Prerequisite) แต่ถ้านักเรียนไม่เคยมีพื้นความรู้เดิมมาก่อน การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่อาจเกิดจากการท่องจำ ซึ่งนักเรียนจะไม่สามารถจัดความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ในเรื่องที่เรียนกับบทเรียนได้โดยง่าย

๒) การเร้าความสนใจ (Motivation) หากนักเรียนทราบผลลัพธ์หรือคุณค่าที่ตนจะได้รับจากการเรียนรู้หรือได้รับการกระตุ้นให้เกิดความต้องการการเรียนรู้ เขาจะเกิดความสนใจต่อการเรียน มีความรับผิดชอบต่อการเรียน และเกิดการเรียนรู้ได้ดี

๓) ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences) นักเรียนแต่ละคนมีความสามารถในการเรียนรู้ไม่เท่ากันทั้งในกลุ่ม ห้องเรียน และระดับอายุเดียวกัน ครูจึงควรคำนึงแตกต่างกันระหว่างบุคคล โดยการเตรียมบทเรียนและประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนบรรลุผลการเรียนรู้ตามความสามารถของตน

๔) เงื่อนไขการสอน (Instructional Conditions) นักเรียนจะประสบผลสำเร็จ ในการเรียนรู้ได้ครบถ้วน เมื่อครูผู้สอนระบุจุดประสงค์การเรียนรู้ไว้อย่างชัดเจน และการจัดกิจกรรม

การเรียนการสอนให้สอดคล้องสัมพันธ์กับจุดประสงค์การเรียนรู้จะทำให้นักเรียนเรียนรู้ได้มากขึ้น ดังนั้น ครูจึงควรจัดลำดับเนื้อหาวิชาให้เรียนจากง่ายไปยากจากความจริงเดี่ยว (facts) ไปสู่ความคิดรวบยอด/หลักการ (concepts/principles) กฎและทฤษฎีที่สูงขึ้น โดยใช้รูปแบบการสอน วิธีสอน และกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม

๕) การมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Active Participation) การเรียนรู้เป็นบทบาทของนักเรียน การที่นักเรียนจะประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้จึงควรให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนครูนั้นจะมีบทบาทเพียงการเลือกจัดกิจกรรมและประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ให้มากที่สุดให้กับนักเรียนเท่านั้น

๖) การเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Successful Achievement) นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดี หากเขาเห็นว่าตนเองได้รับผลสำเร็จในการเรียน ซึ่งจะทำให้เขาเกิดความพึงพอใจและมีแรงกระตุ้นให้เกิดความพยายามต่อไป

๗) การทราบผลการเรียน (Knowledge of Results) การแจ้งผลการเรียนให้นักเรียนทราบความก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ โดยเฉพาะผลการเรียนในทางที่ดี (Positive) จะเป็นการเสริมแรง (reinforcement) ให้นักเรียนมีความพยายามในการเรียนมากยิ่งขึ้น

๘) การฝึกฝน (Practice) นักเรียนจะบรรลุผลสำเร็จในการเรียนอีกประการหนึ่งก็คือ การให้โอกาสนักเรียนได้ใช้ความรู้และทักษะใหม่ที่ได้รับ ทั้งในด้านหลักการ (Principles) และ การสรุปรวบยอด (Generalizations) ในสถานการณ์ใหม่ นักเรียนจึงจำเป็นต้องทำแบบฝึกหัดและฝึกปฏิบัติอยู่เสมอ

๙) ช่วงเวลาในการใช้สื่อ (Rate of presenting Material) ระยะเวลาและจำนวนของสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ในบทเรียนหนึ่ง ๆ ต้องสัมพันธ์กับบทเรียนและระดับความสามารถของนักเรียน การสอนเนื้อหาใด ๆ ครูจึงต้องให้โอกาสแก่นักเรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในการเรียน การฝึกฝนและการทดสอบตนเอง เป็นต้น

๑๐) เจตคติของครู (Instructor's) การจัดการเรียนรู้ การสอนเจตคติของนักเรียนจะมีอิทธิพลต่อเจตคติของนักเรียน ในการยอมรับวิธีสอนและกระบวนการเรียนรู้ใหม่ เทคนิคและวิทยาการจัดการการเรียนรู้เป็นกระบวนการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู ซึ่งเป็นคนที่มีชีวิตจิตใจมีอารมณ์มีวิญญาณ มีความรู้สึกนึกคิดครูจึงต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ที่จะเข้าถึงจิตใจของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ การจัดการการเรียนรู้มีพื้นฐานมาจากความเชื่อในปรัชญาทฤษฎีทางการศึกษา ความต้องการและสภาพที่เป็นจริงของสถานศึกษา สังคมและประเทศชาติเชื่อในปรัชญา/ทฤษฎีใดมีความต้องการแบบใดครูย่อมต้องจัดการเรียนรู้ตามแบบที่ได้ออกแบบให้สอดคล้องกับความเชื่อและความต้องการดังกล่าว

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาของชาติให้เป็นสากลและทันกับความจริงทางวิทยาการมาหลายยุค นับเริ่มตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา กลไกสำคัญในกระบวนการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรและการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนซึ่งในทุกครั้งของการเปลี่ยนแปลงจะอ้างถึงผลการศึกษาประกอบคำสำคัญคือ การจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมานักเรียนยังไม่บรรลุความต้องการ จำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษาโดยเน้นที่การปฏิรูปการเรียนรู้เป็นสำคัญ ในด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ของไทย

ส่วนใหญ่มีพัฒนาการตามความก้าวหน้าของวิทยาการด้านการเรียนการสอนที่รับมาจากต่างประเทศเป็นหลัก แต่ก็มีนักการศึกษาไทยในยุคหลัง ๆ ได้ปรับเป็นแบบการสอนให้เหมาะกับลักษณะการเรียนรู้ของไทยบ้างแต่ก็มีไม่มากนัก

๒.๑.๕ รูปแบบการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ต้องยึดหลักว่า นักเรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่านักเรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มเต็มศักยภาพ ดังนั้น วิธีการที่จะทำให้การจัดการเรียนรู้ดำเนินไปตามแนวทางที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ได้กำหนดไว้ คือ การที่ครูได้มีโอกาสรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อจะได้ให้การส่งเสริมนักเรียนได้อย่างเหมาะสมองค์ประกอบหนึ่งที่ช่วยให้ผู้ครูสามารถส่งเสริมพัฒนาการกระบวนการเรียนรู้ ของนักเรียนได้อย่างเกิดประสิทธิภาพสูงสุดคือ การรับรู้รูปแบบการเรียนรู้ (Learning Style) ของนักเรียนเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการออกแบบจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานักเรียนให้บรรลุตามศักยภาพสูงสุด

๒.๑.๖ กระบวนการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้โดยทั่วไปมี ๒ แบบ คือ การเรียนรู้ที่เน้นผู้สอนเป็นศูนย์กลาง และการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง แต่ละแบบมีลักษณะสำคัญพอสรุปได้ ดังนี้

๑) การเรียนรู้ที่เน้นครู/ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง (Teacher Center) จัดเป็นการสอนแบบบอกความรู้ (Instruction) มีลักษณะดังนี้

- (๑) ครูเป็นผู้ให้ความรู้แก่นักเรียน โดยการอธิบาย/บอกให้จดบันทึก
- (๒) นักเรียนรับความรู้จากครู โดยการฟัง หรือจดบันทึกแล้วจึงฝึก โดยการทดสอบ/พิสูจน์ความรู้ที่ได้ หรือทำแบบฝึกหัด
- (๓) ความรู้ที่นักเรียนได้รับมักจะลืมได้ง่าย เนื่องจากได้รับความรู้โดยอ้อม
- (๔) นักเรียนจะมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เฉื่อยชา ไม่กระตือรือร้น (Passive Learning)

(๕) ครูแสดงบทบาทมากกว่านักเรียน เพราะครูต้องบอก / อธิบายมาก นักเรียนเพียงคอยฟัง จดบันทึก ทำแบบฝึกหัด ท่องจำและทดสอบ

๒) การเรียนรู้ที่เน้นเด็ก / นักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Child Center) เป็นการสอนแบบสร้างองค์ความรู้ (Construction) มีลักษณะดังนี้

- (๑) ครูจัดสถานการณ์ให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้า ทดลอง หรือปฏิบัติกิจกรรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- (๒) ครูจัดสถานการณ์ให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้า ทดลอง ภายใต้การจัดสถานการณ์ การเรียนรู้ของครูที่กระตุ้นให้สงสัยใคร่รู้ คิดหาคำตอบ ลงมือปฏิบัติ และค้นพบคำตอบด้วยตนเอง
- (๓) ความรู้ที่นักเรียนได้รับมักจะลืมน้อย เนื่องจากได้รับความรู้โดยตรง
- (๔) นักเรียนจะมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่กระตือรือร้น (Active : earning)

(๕) นักเรียนแสดงบทบาทมากกว่าครู เพราะนักเรียนต้องศึกษา ค้นคว้า คิดหาคำตอบแสดงความคิดเห็น ทดลอง พิสูจน์ จดบันทึก ทำแบบฝึก และปฏิบัติกิจกรรมอื่นๆ

๒.๑.๗ กระบวนการเกิดการเรียนรู้

ในสภาพการณ์ของการเรียนการสอนนั้น การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตามลำดับ ดังนี้

๑) การรับรู้ (Perception) หมายถึง การที่ผู้เรียน “รับ” ข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ต่าง ๆ จากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย รวมทั้งจากผู้สอน โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้แก่ ตา หู จมูก ปากและผิวหนัง ซึ่งการรับรู้ของบุคคลจากประสาทสัมผัสทั้งห้า พบว่ามีประสิทธิภาพในการเรียนรู้ต่างกันจากน้อยไปมาก ซึ่งสุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ ได้สรุปไว้ ดังนี้^{๒๖}

การเรียนรู้จากการอ่าน เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้	๑๐ %
การเรียนรู้จากการได้ยิน เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้	๒๐ %
การเรียนรู้จากการได้เห็น เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้	๓๐ %
การเรียนรู้จากการได้เห็นและได้ยิน เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้	๕๐ %
การเรียนรู้จากการได้พูดและได้ยิน เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้	๗๐ %
การเรียนรู้จากการได้พูดและได้ทำ เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้	๙๐ %

จึงกล่าวได้ว่า การจัดการการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพสูงสุด ควรเป็นการจัดให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Learning by Doing) ของ จอนห์น ดิวอี้ (John Dewey)

๒) การเข้าใจ (Comprehension) หมายถึง การที่ผู้เรียนสามารถแปลความหมายตีความ หรือสรุปความสำคัญในสิ่งที่รับรู้ได้โดยเกิดการเชื่อมโยงประสบการณ์ หรือความรู้ใหม่กับความรู้เดิมสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ที่ตนเองรับรู้ และสามารถอธิบายโดยให้เหตุผล

๓) การปรับเปลี่ยน (Transformation) หมายถึง การที่ผู้เรียนนำความเข้าใจที่เกิดจากการรับรู้มาสร้างแบบแผนพฤติกรรมของตนขึ้น เช่น ผู้เรียนรับรู้ว่าหนูเป็นพาหะนำโรค ก็จะไม่กล้าเข้าใกล้ถึงแม้ผู้เรียนบางคนจะเป็นว่าลูกหนูเป็นสัตว์ที่น่ารักก็ตาม

การเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตามลำดับตั้งแต่การรับรู้ สร้างสรรค์ความเข้าใจต่อจากนั้นจึงนำมาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะกระทำหรือไม่กระทำเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนรู้นั้นต่อไป

^{๒๖} สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ อ้างใน อารมณ์ ใจเที่ยง, หลักการสอน ฉบับปรับปรุง, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๖.

ตารางที่ ๒.๒ วิเคราะห์ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้

ที่	แนวคิดการเรียนรู้	ปัจจัยการเรียนรู้
๑	หลักการจัดการการเรียนรู้	๑. การเตรียมตัวก่อนเรียน ๒. การเร้าความสนใจ ๓. ความแตกต่างระหว่างบุคคล ๔. เงื่อนไขการสอน ๕. การมีส่วนร่วมในกิจกรรม ๖. การเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ๗. การทราบผลการเรียน ๘. การฝึกฝน ๙. ช่วงเวลาในการใช้สื่อ ๑๐. เจตคติของครู
๒	รูปแบบการเรียนรู้	๑. ตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒
๓	กระบวนการเรียนรู้	๑. ครูเป็นศูนย์กลาง ๑) ครูเป็นผู้ให้ความรู้แก่นักเรียน ๒) นักเรียนรับความรู้จากครู ๓) ความรู้ที่นักเรียนได้รับมักจะลืมได้ง่าย ๔) นักเรียนจะมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เฉื่อยชา ๕) ครูแสดงบทบาทมากกว่านักเรียน ๒. นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ๑) ครูจัดสถานการณ์ให้นักเรียนศึกษา ๒) ครูจัดสถานการณ์ให้นักเรียนศึกษา ๓) ความรู้ที่นักเรียนได้รับมักจะลืมได้ง่าย ๔) นักเรียนจะมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่กระตือรือร้น ๕) นักเรียนแสดงบทบาทมากกว่าครู
๔	กระบวนการเกิดการเรียนรู้	๑. การรับรู้ ๒. การเข้าใจ ๓. การปรับเปลี่ยน

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา เอกสาร ข้อมูล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีการจัดการเรียนการสอนจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ ความหมายของการจัดการเรียนการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ให้แนวคิดการจัดการเรียนรู้ตามหลักแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ ครูผู้สอนต้องคัดสรรเลือกนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังนี้

๑) กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ

(๑) เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

(๒) จัดประสบการณ์ตรงที่สอดคล้องกับผู้เรียน โดยคำนึงความแตกต่างระหว่าง

บุคคล

(๓) เน้นการปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม และจริยธรรมที่ถูกต้อง ดีงาม

(๔) จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าทำ

(๕) ให้ผู้เรียนได้ร่วมทำงานเป็นกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ซึ่งกันและกัน

๒) กระบวนการสร้างความรู้

(๑) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ และประสบการณ์ต่างๆ

(๒) ให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ และประสบการณ์ด้วยตนเอง

(๓) ครูเป็นผู้จัดโอกาส บรรยากาศ สิ่งแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อให้ผู้เรียน

เกิดการเรียนรู้

๓) กระบวนการคิด

(๑) จัดสภาพแวดล้อม และสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการคิด

(๒) ส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนคิด ไม่ปิดกั้นความคิด ให้กำลังใจ เสริมแรงเมื่อ

ผู้เรียนคิดได้ด้วยตนเอง

(๓) ใช้รูปแบบ วิธีการสอน หรือเทคนิคการสอนต่างๆ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิด

ความคิด

(๔) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิด และเกิดกระบวนการคิดต่างๆ ตาม

ความเหมาะสม

๔) กระบวนการทางสังคม

(๑) ให้โอกาสผู้เรียนได้ทำกิจกรรมกลุ่ม มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ในการทำ

กิจกรรมร่วมกัน

(๒) มุ่งจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความเป็นอันหนึ่งอัน

เดียวกัน

(๓) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาสภาพของชุมชน ผลกระทบของสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ส่งต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

๕) กระบวนการแก้ปัญหา

(๑) ขั้นกำหนดปัญหา ผู้เรียนต้องเข้าใจปัญหา และวิเคราะห์ปัญหา

(๒) ขั้นวางแผนแก้ปัญหา ประกอบด้วย การตั้งสมมติฐาน การกำหนดวิธีการทดลองหรือวิธีการตรวจสอบ และการประเมินผลการแก้ปัญหา

(๓) ขั้นดำเนินการแก้ปัญหา ผู้เรียนลงมือแก้ปัญหา และประเมินผลว่าวิธีการแก้ปัญหาและผลที่ได้เป็นอย่างไร

(๔) ขั้นตรวจสอบการแก้ปัญหา เป็นการประเมินภาพรวมในการแก้ปัญหาทั้งด้านวิธีการแก้ปัญหา ผลการแก้ปัญหา และการตัดสินใจ รวมทั้งการนำไปประยุกต์ใช้

๖) กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

(๑) การกระตุ้นแนะนำเรื่องที่จะเรียนโดยใช้ประสบการณ์ หรือกิจกรรมกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด เราให้ผู้เรียนอยากเห็น อยากเรียนรู้

(๒) ให้ผู้เรียน เรียนรู้จากประสบการณ์เดิม และแสวงหาความรู้ใหม่ ตามธรรมชาติของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้

(๓) การฝึกปฏิบัติด้วยการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดทักษะความชำนาญมากยิ่งขึ้น

(๔) การนำข้อค้นพบในการปฏิบัติไปใช้ในสถานการณ์อื่น

๗) กระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

(๑) การศึกษา และวิเคราะห์ภาระ และโครงสร้างของงาน

(๒) การวางแผนปฏิบัติงาน

(๓) การลงมือปฏิบัติ ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอนดังนี้ ๑) ครูผู้สอนให้คำแนะนำ และสาธิตให้ดูเป็นตัวอย่าง ๒) ผู้เรียนฝึกปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน และ ๓) ผู้เรียนฝึกฝนทักษะความชำนาญ

(๔) ขั้นประเมินผลงาน ปรับปรุงชิ้นงาน

๘) กระบวนการจัดการ

(๑) การวางแผน วิเคราะห์ ใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงาน

(๒) การปฏิบัติงาน ประสานงาน ทำงานเป็นระบบตามแผน

(๓) การติดตาม ประเมินผล ปรับปรุงและสรุปผลงาน

๙) กระบวนการวิจัย

(๑) เลือกประเด็นปัญหา ครูผู้สอนจัดกิจกรรมกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในประเด็นต่างๆ

(๒) การนิยามปัญหา ผู้เรียนร่วมกันพิจารณาประเด็นปัญหาที่เลือกไว้แล้วให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

(๓) การพัฒนาวิสัยทัศน์ ผู้เรียนร่วมกันกำหนดแนวทางและวางแผนแก้ปัญหาโดยใช้วิสัยทัศน์เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการอย่างชัดเจน

- (๔) ลงมือปฏิบัติ ผู้เรียนร่วมกันดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้
- (๕) ตรวจสอบผลการเปลี่ยนแปลง
- (๖) สรุปและประเมินผล ครูผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปบทเรียนทั้งหมดและตรวจสอบการจัดการเรียนรู้ว่าบรรลุตามจุดประสงค์เพียงใด

๑๐) กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง

- (๑) ให้ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจวิธีการเรียนรู้ของตนเอง
- (๒) เลือกกระบวนการให้สอดคล้องกับเนื้อหา รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน
- (๓) ส่งเสริม ช่วยเหลือผู้เรียนในการใช้รูปแบบวิธีการเรียนรู้ตามความถนัดของตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพ

๑๑) กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย

- (๑) มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนดี ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา
- (๒) กำหนดจุดเน้นการเรียนรู้ด้านพฤติกรรม ความรู้สึก ความคิด
- (๓) จัดกิจกรรมที่หลากหลาย พัฒนาความคิด จิตสำนึก ความรู้สึกที่ดียิ่ง
- (๔) จัดบรรยากาศในการเรียนรู้ที่อบอุ่น มีความเอื้ออาทรและสมานฉันท์ กระตุ้นให้ผู้เรียนกล้าแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
- (๕) บุคลิกภาพของครูผู้สอนต้องเป็นแบบอย่างที่ดีเหมาะสมกับการสอนคุณธรรม ยิ้มแย้มแจ่มใส แต่งกายสมสมัย สมวัย และเหมาะสมกับกาลเทศะ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี^{๒๗}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) การจัดการเรียนการสอน ตามหลักพระพุทธศาสนา โดยนำหลักธรรมมาประยุกต์เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน มีดังนี้

- ๑) ทุกข์ รู้ว่าปัญหาคืออะไร
- ๒) สมุทัย รู้ว่าสาเหตุของปัญหาคืออะไร
- ๓) นิโรธ รู้ว่าภาวะหมดปัญหาที่ต้องการคืออะไร ตนต้องการหรือควรต้องการอะไร
- ๔) มรรค รู้ว่าวิธีการแก้ปัญหาเป็นอย่างไร^{๒๘}

หลักไตรสิกขา ในพระพุทธศาสนา เป็นข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัดอบรมกาย วาจา จิตใจและปัญญา เรียกทั่วไปว่าหลัก ศีล สมาธิ ปัญญา

๑) ศีล การฝึกหัดอบรมในด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริต ทางกาย วาจา และอาชีวะ

๒) สมาธิ การฝึกหัดอบรมทางใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพและสมรรถภาพของจิต

๓) ปัญญา การศึกษาอบรมทางปัญญา ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง^{๒๙}

^{๒๗} กระทรวงศึกษาธิการ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, แนวทางการจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒.

^{๒๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๒๐๔.

ทศนา แคมมณี ได้กล่าวไว้ว่า หลักการจัดการเรียนการสอน แบ่งออกเป็น ๓ หมวด โดยใช้บทบาทการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ของครูและผู้เรียน และจุดเน้นอันเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นเกณฑ์ในการจัดหมวดหมู่ ซึ่งสามารถจัดได้ดังนี้

ก. หลักการจัดการเรียนการสอนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher – Centered Instruction)

๑) การจัดการเรียนการสอนทางตรง (Direct Instruction)

(๑) การจัดการเรียนการสอนทางตรงแบบใช้ผลการวิจัย (Research – Based Direct Instruction)

(๒) การจัดการเรียนการสอนทางตรงแบบใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory Based Direct Instruction)

ข. หลักการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student – Centered Instruction)

๑) แบบเน้นผู้เรียน

(๑) การจัดการเรียนการสอนตามเอกัตภาพ (Individualized Instruction)

(๒) การจัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนนำตนเอง (Self-Directed Learning)

๒) แบบเน้นความรู้ ความสามารถ

(๑) การจัดการเรียนรู้แบบรู้จริง (Mastery Learning)

(๒) การจัดการเรียนการสอนรับประกันผล (Verification Teaching)

(๓) การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นมโนทัศน์ (Concept – Based Instruction)

๓) แบบเน้นประสบการณ์

(๑) การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning)

(๒) การจัดการเรียนรู้แบบรับใช้สังคม (Service Learning)

(๓) การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Learning)

๔) แบบเน้นปัญหา

(๑) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem Based Instruction)

(๒) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงการเป็นหลัก (Project Based Instruction)

๕) แบบเน้นทักษะกระบวนการ

(๑) การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการสืบสอบ

(Inquiry Based Instruction)

(๒) การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการคิด

(Thinking Process - Oriented Instruction)

^{๒๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐๗.

(๓) การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการกลุ่ม

(Group Process - Oriented Instruction)

(๔) การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

(Self - Learning Process Instruction)

๖) แบบเน้นการบูรณาการ

ค. หลักการจัดการเรียนการสอนโดยไม่มีครู (Instruction Without Teacher)

๑) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้บทเรียนแบบโปรแกรม

(Programmed Instruction)

๒) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน

(Computer - Assisted Instruction)

๓) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เครือข่ายเวิลด์ไวด์เว็บ

(Web - Based Instruction)

หลักการและแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนที่ได้รับความนิยมเน้นไปทางด้านการจัดการเรียนการสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง แต่ครูควรเลือกหลักการและวิธีการที่เหมาะสมกับลักษณะของเนื้อหาและวัตถุประสงค์^{๓๐}

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้ให้ข้อเสนอแนะในด้านการจัดการเรียนการสอนไว้ว่า “การสร้างปัญญาวิไลให้กับเด็กรุ่นใหม่เพื่อให้เติบโตเป็นผู้นำทางปัญญาได้นั้น จำเป็นต้องมีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่เอื้อให้เด็กอยากเรียนรู้ เอื้อให้เด็กคิดสร้างสรรค์และประยุกต์ใช้ความรู้และเนื่องจากในอนาคต สื่อมวลชนและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จะเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของมนุษย์ เด็กจะได้รับข้อมูลข่าวสารความรู้มากมาย เด็กจึงควรได้รับการชี้แนะและสอนให้รู้จักพิจารณา วิเคราะห์ แยกแยะสิ่งที่ดีและไม่ดี เลือกรับเอาแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิต ต่อสังคม และประเทศชาติ^{๓๑}

๒.๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอน

การเรียนรู้โดยใช้สัตว์และมนุษย์ เพื่อนำมาสู่ทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ มากมาย ซึ่งผู้สอนจะสามารถนำทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเลือกและปรับใช้สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนได้ ซึ่งในที่นี้จะได้กล่าวเพียง ๕ ทฤษฎี รวมทั้งแนวทางการนำทฤษฎีมาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดังต่อไปนี้

ก. ทฤษฎีการเรียนรู้ด้านพฤติกรรมนิยม (Behavioral Learning Theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้ในด้านนี้เน้นในด้านการจัดหรือการวางเงื่อนไขการกระทำ (Operant Conditioning) ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และปรับพฤติกรรม นักจิตวิทยาและนักการศึกษาที่สำคัญ คือ Skinner ทฤษฎีการเรียนรู้ด้านพฤติกรรมนิยมใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์แนว

^{๓๐} ทิศนา แคมมณี, ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๑๐-๑๑๒, ๑๕๕.

^{๓๑} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ อ้างในทิศนา แคมมณี, ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, หน้า ๑๑๐-๑๑๒.

ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการสังเกตพฤติกรรมและนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อทำนายและควบคุมพฤติกรรมในด้านการเรียนรู้ โดยเน้นการสังเกตและการศึกษาพฤติกรรม ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมที่กำหนดให้ รวมทั้งศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมสิ่งเร้า หรือสิ่งที่กระตุ้นเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในส่วนนี้ สกินเนอร์ (B.F.Skinner) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการวางเงื่อนไขการกระทำโดยใช้การเสริมแรง (reinforcement) ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ การเสริมแรงจะแบ่งเป็นสองประเภท คือ การเสริมแรงในทางบวก ซึ่งพฤติกรรมนั้น จะได้รับการสนับสนุน และทำให้เกิดขึ้นได้อย่างถาวร สม่าเสมอ บ่อยครั้ง สำหรับการเสริมแรงในทางลบ หรือการทำให้โทษนั้น ผลของพฤติกรรมดังกล่าวจะไม่ได้รับการส่งเสริมและทำพฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นน้อยลง^{๓๒}

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางด้านพฤติกรรมนิยม ซึ่งเน้นในด้านสิ่งเร้าและการตอบสนอง (stimulus- response) เชื่อว่าผู้สอนจะมีอิทธิพลต่อผู้เรียนอย่างมากที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ ดังนั้นผู้สอนจะต้องจัดการเรียนการสอนเพื่อกระตุ้น ส่งเสริมหรือเสริมแรงให้แก่ผู้เรียน การสนับสนุน หรือการส่งเสริมให้ผู้สอนจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมแรงในทางบวก ให้แก่ผู้เรียนมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ผู้สอนจึงควรจัดการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียนตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ ด้านพฤติกรรมนิยม ดังต่อไปนี้

- ๑) ผู้สอนจะต้องมีความรู้ในเรื่องที่จะสอนเป็นอย่างดี
- ๒) ผู้สอนจะต้องบอกจุดประสงค์ของการเรียนให้ผู้เรียนเข้าใจ
- ๓) เนื่องจากผู้เรียนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความสามารถและความสนใจผู้สอนจึงควรใช้เทคนิคและวิธีการสอนหลายรูปแบบให้เหมาะสมกับผู้เรียน
- ๔) ผู้สอนจะต้องเริ่มสอนตั้งแต่ทักษะเบื้องต้นก่อนเป็นอันดับแรก
- ๕) ผู้สอนจะต้องให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนตามความสามารถของตนเองทีละขั้นๆ
- ๖) ผู้สอนจะต้องจัดเรียบเรียงเนื้อหาวิชาที่จะสอนให้เป็นลำดับขั้นตอนที่เหมาะสม

การวางเงื่อนไขการกระทำที่เหมาะสมตามแนวคิดของสกินเนอร์ ในด้านการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีการเรียนรู้ด้านพฤติกรรมนิยม คือ การจัดแบ่งเนื้อหาวิชาเป็นส่วนย่อยๆ และเรียงลำดับความสำคัญให้เหมาะสม โดยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนตามความสามารถของตนเอง รวมทั้งจัดให้มีการเสริมแรงแก่ผู้เรียนเป็นระยะๆ ซึ่งจะเป็นการสร้างกำลังใจให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้นั้น แนวคิดดังกล่าวเป็นการเริ่มต้นของบทเรียนแบบโปรแกรม (Programmed Instruction) ซึ่งสกินเนอร์ เชื่อว่าผู้เรียนจะประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้ ดังนั้นเมื่อผู้เรียนได้เรียน โดยใช้บทเรียนแบบโปรแกรมและรู้ผลคำตอบของตนเองในทันที จะเป็นการเสริมแรงในทางบวกเมื่อผู้เรียนตอบคำถามได้ถูกต้องหรือได้รับการเสริมแรงให้ทำงานใหม่ เมื่อตอบคำถามไม่ถูกต้อง

ในปัจจุบัน การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer-assisted instruction) และ (teaching machine) จะมีลักษณะเช่นเดียวกับบทเรียนโปรแกรม โดยมีแนวคิดพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ในด้านการพฤติกรรมนิยม ในลักษณะของสิ่งเร้าและการตอบสนอง (S - R)

^{๓๒} อวีวรรณ สุวรรณภาและคณะ, “ความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอน-หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตมหาวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙.

ข. ทฤษฎีการเรียนรู้ในด้านปัญญาและความคิด (Cognitive Learning Theories)

ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นในด้านวิธีการหรือการจัดสภาพแวดล้อม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความคิดและสติปัญญา นักจิตวิทยาและนักการศึกษาที่สำคัญเป็นที่รู้จักทั่วไปในกลุ่มนี้ประกอบด้วย Gage, Bruner และนักจิตวิทยากลุ่ม Gestalt ทฤษฎีการเรียนรู้นั้นจะได้อะไรจากการที่ ผู้เรียนแต่ละคน ได้รับประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตนเอง วุฒิภาวะและนำมาเชื่อมความสัมพันธ์กับการหยั่งรู้ (insight) ของตนเอง ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์โดยทั่ว ๆ ไป สนใจที่จะศึกษาข้อมูลต่าง ๆ อยู่เสมอและนำ ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านั้นมาประมวลกับความสามารถของตนเอง ความเชื่อ ความรู้สึก รวมทั้ง ประสบการณ์ดั้งเดิม เพื่อให้สามารถคิด สรุปและนำมาปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ได้ เพียเจ้ (Jean Piaget) มีความเชื่อว่าพัฒนา การของระดับความคิดและสติปัญญาของมนุษย์จะเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ ในแต่ละขั้นตอน เกี่ยวพันกับอายุ วุฒิภาวะของผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม ความคิดของผู้ใหญ่ที่คิดว่าเป็น สิ่งง่ายๆ ธรรมดาจะไม่ใช่สิ่งที่ง่ายสำหรับเด็ก^{๓๓} ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะสอนให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้เกี่ยวกับแนวคิด (concept) การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียนจะช่วยเพิ่ม ความสามารถให้แก่ผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้จากกิจกรรมและสิ่งแวดล้อมเหล่านั้น ตาม ความคิดเห็นของเพียเจ้ บุคคลตั้งแต่เด็กเล็ก สนใจที่จะนำความรู้ ประสบการณ์และความคิดของ ตนเองไปสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเอง เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้และแนว คิดใหม่ รวมทั้ง มีความพร้อมที่จะเข้าใจสภาพแวดล้อมนำประสบการณ์มาใช้ ปรับตนเองและเรียนรู้เกี่ยวกับ สภาพแวดล้อมด้วยเพียเจ้ แบ่งพัฒนาการการเรียนรู้ตามลักษณะวัยของผู้เรียนออกเป็น ๔ ขั้นตอน คือ

๑) วัยของการสัมผัสและเคลื่อนไหว (Sensorimotor) เด็กที่อยู่ในวัย ๑- ๒ ปี จะมี ลักษณะของการพัฒนาการทางด้านสติปัญญาประกอบด้วย การเริ่มต้นใช้การเลียนแบบ มีความจำ ความคิดว่าวัตถุสิ่งของนั้นมีอยู่ ไม่สูญหายไป ใช้การเคลื่อนไหวตามสิ่งเร้า เพื่อนำไปสู่จุดประสงค์ที่ ต้องการ

๒) วัยของการเริ่มพูด (Preoperational) เป็นเด็กที่อยู่ในช่วงระหว่าง ๒ - ๗ ปี ลักษณะ ของพัฒนาการจะประกอบด้วยพัฒนาการในด้านการใช้ภาษาจะค่อย ๆ เพิ่มขึ้นและมีความสามารถที่จะคิดในรูปแบบของสัญลักษณ์ มีความคิดและกระทำตามความนึกคิดของตนเองและ ไม่เข้าใจความคิดของผู้อื่น

๓) วัยของการใช้ความคิดในเชิงรูปธรรม (Concrete operational) อยู่ระหว่างอายุ ๗ - ๑๑ ปี ผู้เรียนในวัยนี้จะสามารถพัฒนาความคิดอย่างมีเหตุผลในเชิงรูปธรรม สามารถแบ่งเป็นกลุ่ม หรือหมวดหมู่ได้ เข้าใจกฎ ระเบียบ รวมทั้งมีความสามารถที่จะคิดย้อนหลัง

๔) วัยของการใช้ความคิด (Formal operational) อยู่ระหว่าง ๑๑ - ๑๕ ปี ผู้เรียนที่ อยู่ในวัยนี้ จะมีลักษณะของพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ประกอบด้วยความสามารถที่จะคิด แก้ปัญหาที่เป็นนามธรรมได้อย่างมีเหตุผล มีทักษะการคิดโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพิ่มขึ้น รวมทั้งมีพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับสังคมและมีความเป็นตนเองมากขึ้น

การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมและ สภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับลักษณะพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียนในแต่ละขั้นตอน

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐.

เนื่องจากการเรียนรู้จะเป็นสิ่งที่ต้องเกี่ยวข้องกับสังคมและสภาพแวดล้อม เป็นกระบวนการที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนตลอดเวลา รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำทฤษฎี หรือหลักการทางวิชาการที่เรียนมาแล้ว นำมาปรับใช้ในสถานการณ์ใหม่ได้ เชื่อว่าความสามารถในด้านสติปัญญาของผู้เรียนจะเพิ่มมากขึ้น เมื่อผู้เรียนได้รับการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชา ด้วยการศึกษา ค้นคว้าตามความสนใจของตนเอง การพัฒนาความรู้ ความสามารถ ความคิดของผู้เรียนในลักษณะนี้ เรียกว่า (Discovery learning) ซึ่งการมีประสบการณ์ การสร้างจินตนาการ หรือโนภาพของตนเอง รวมทั้งการเข้าใจสิ่งแวดล้อมและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยการสื่อความหมาย เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ สิ่งเหล่านี้ จะก่อให้เกิดเป็นความรู้และความคิดขึ้นได้ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องจัดเตรียมสถานการณ์ต่างๆ ปัญหา รวมทั้งจัดสภาพแวดล้อม เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองและจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ การจัดการเรียนการสอนจะอยู่ในลักษณะของการสอนแบบอุปนัย (Inductive) โดยที่ผู้สอนจะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากตัวอย่างในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ประสบการณ์และสรุปเป็นแนวคิดใหม่ของตนเอง^{๒๕}

ค. ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นด้านมนุษยนิยม (Humanistic Learning Theories)

ทฤษฎีที่เน้นในด้านการส่งเสริมศักยภาพของมนุษย์ หรือผู้เรียนและพัฒนาการของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเอง ประเมินความสามารถ ความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ซึ่งจะเป็นแนวทางให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สูงสุดตามศักยภาพ นักจิตวิทยาและนักการศึกษาที่สำคัญคือ Maslow แนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ในด้านมนุษยนิยม จะเน้นความสำคัญของผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน โดยการสังเกต พิจารณาและทำความเข้าใจกับการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งในด้านจิตพิสัยและพุทธิพิสัย ซึ่งหมายถึงความรู้ ความคิด รับการยกย่องและเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้น

สำหรับความต้องการในกลุ่มที่ ๒ ของมาสโลว์นั้นเป็นความต้องการที่ต่อเนื่องจากความต้องการขั้นพื้นฐานเบื้องต้น ซึ่งบุคคลต่าง ๆ เมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานแล้ว ขั้นต่อไปก็จะเป็นความต้องการที่จะเรียนรู้เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตนเอง เพื่อการเจริญเติบโตทางด้านสติปัญญา ประกอบด้วย

- ๑) ความต้องการที่จะรู้จักและเข้าใจ
- ๒) ความต้องการที่จะสุนทรีย์ภาพในด้านความงาม
- ๓) ความต้องการที่จะกระทำและเป็นตัวของตนเอง

ความต้องการในกลุ่มที่ ๒ นี้ เป็นความต้องการที่ไม่มีขอบเขต ซึ่งจะไม่มีการตอบสนอง ที่เพียงพอกับความต้องการได้ เมื่อผู้เรียนได้รับการสนองขั้นพื้นฐานในกลุ่มแรกแล้ว ขั้นต่อไปผู้เรียนจะสนใจในสิ่งแวดล้อมและสังคมที่ตนอยู่ มีความสนใจ ต้องการจะเรียนรู้และเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น รวมทั้งต้องการมีความรู้สึกในด้านสุนทรีย์ภาพต่อความงาม ดนตรี หรือความประทับใจ ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจที่จะเรียนรู้เพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกัน สำหรับความต้องการในขั้นสุดท้ายนั้นจะหมายถึงความต้องการที่จะประสบความสำเร็จโดยใช้ความสามารถของตนเองและดำเนินชีวิตในสิ่งที่ตนเองมีความสามารถที่จะทำได้ ซึ่งจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตัวเองซึ่งความต้องการในขั้นนี้จะต้องขึ้นอยู่กับได้รับการตอบสนอง อย่างพึงพอใจในความต้องการขั้นอื่น ๆ มาก่อนแล้วและมนุษย์ที่จะประสบความสำเร็จในขั้นนี้ มีอยู่น้อยมาก

ดังนั้น ในด้านการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดในด้านมนุษยนิยมของมาสโลว์นั้น ผู้สอนโรงเรียน หรือรัฐ จึงจำเป็นต้องจัดความต้องการพื้นฐานให้แก่ผู้เรียนก่อน จึงจะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและทำให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่เรียนได้ เช่น การจัดโครงการอาหารกลางวัน การจัดโครงการหนังสือเรียน รวมทั้งการให้ความรัก ความสนใจแก่ผู้เรียนอย่างไม่มีอคติ ซึ่งเป็นการสนองความต้องการขั้นพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน จะเป็นการเสริมสร้างความสามารถในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจที่จะเรียนรู้ในขั้นที่สูงกว่าต่อไป มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและมีความคิดสร้างสรรค์

ง. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางด้านสังคม (Social Learning Theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางด้านสังคม เป็นผลที่สืบเนื่องมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางด้านพฤติกรรมนิยมซึ่งเน้นผลของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเนื่องจากสิ่งเร้า หรือสิ่งที่มากระตุ้นสำหรับทฤษฎีการเรียนรู้ทางด้านสังคมนั้น เน้นในด้านพฤติกรรมของมนุษย์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคมและการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม โดยสนับสนุนการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งหมายถึงการอยู่รวมกลุ่มกันของมนุษย์ การแลกเปลี่ยนความรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการจัดกิจกรรมกลุ่มและจัดให้มีการสื่อสารระหว่างกัน การแลกเปลี่ยนความรู้ รวมทั้งการช่วยเหลือกัน บันดูรา (Albert Bandura) เป็นผู้พัฒนาทฤษฎีการเรียนรู้ด้านสังคม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพฤติกรรมนิยม โดยเน้นพฤติกรรมที่เกิดจากการที่ผู้เรียนสังเกตสิ่งแวดล้อมและเลียนแบบซึ่งอาจจะเป็นพฤติกรรมในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งการเรียนรู้จากความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของผู้อื่นในด้านต่างๆ ด้วย บันดูรา ได้กำหนดขั้นตอนของการเรียนรู้จากการสังเกต ดังนี้^{๓๔}

๑) ขั้นให้ความสนใจ(Attention) เป็นขั้นต้นที่ผู้เรียนสนใจต่อรูปแบบที่สังเกตเห็น ซึ่งส่วนมากแล้วผู้เรียนจะสนใจรูปแบบที่ดึงดูดความสนใจ ทันสมัย เป็นที่นิยมหรือเป็นสิ่งที่น่าประทับใจ

๒) ขั้นจดจำรูปแบบ (Retention) เมื่อผู้เรียนมีความสนใจต่อรูปแบบแล้ว ผู้เรียนจะจดจำรูปแบบ หรือพฤติกรรมที่ผู้เรียนต้องการจะเลียนแบบและฝึกหัดหรือประพฤติดูปฏิบัติตามรูปแบบที่ได้จดจำมา

๓) ขั้นการแสดงพฤติกรรมให้เหมือนรูปแบบ (Reproduction) ในขั้นนี้ผู้เรียนจะพยายามที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้เหมือนตามรูปแบบที่ตนสนใจและได้จดจำไว้จนมีลักษณะใกล้เคียงที่สุดตามรูปแบบนั้น ๆ ขั้นได้รับแรงจูงใจ (Motivation) ในขั้นสุดท้ายของกระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกตและเลียนแบบนั้น ผู้เรียนจะได้รับแรงจูงใจจากการเลียนแบบเนื่องจากมีความรู้สึกว่าการเลียนแบบดังกล่าวเป็นประโยชน์และจะสามารถทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จได้เช่นเดียวกับต้นแบบหรือได้รับการยอมรับจากผู้อื่น

จ. ทฤษฎีการเรียนรู้ด้านพหุปัญญา (Multiple Intelligences Theory of learning)

เนื่องจากผู้เรียนจะมีความสามารถในการเรียนรู้ ความคิด สติปัญญาและทักษะที่แตกต่างกัน การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) ได้ศึกษาลักษณะพัฒนาการการเรียนรู้ของมนุษย์

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

ทางด้านสติปัญญา ความคิดและทักษะโดยแบ่งความสามารถของมนุษย์แต่ละคนในการเรียนรู้ ออกเป็น ๘ ส่วนเรียกว่า พหุปัญญา (multiple intelligence) ประกอบด้วย ความสามารถในการใช้ภาษา (Linguistic Intelligence) ความสามารถในการทางคณิตศาสตร์ (Logical - Mathematical Intelligence) ความสามารถในการนึกคิดและจินตนาการ (Spatial Intelligence) ความสามารถในการเคลื่อนไหวร่างกาย (Bodily - Kinesthetic) ความสามารถในการด้านดนตรี (Musical Intelligence) ความสามารถที่จะสนใจและเข้าใจผู้อื่น (Interpersonal intelligence) และความสามารถประการสุดท้าย คือ ความสามารถที่จะสร้างแนวคิดและความเข้าใจให้แก่ตนเอง (Intrapersonal Intelligence) ซึ่งความสามารถทั้ง ๘ ด้านนี้ ยังแบ่งเป็นความสามารถย่อยๆ ลงไปได้อีก เช่น ความสามารถทางด้านดนตรี ประกอบด้วยความสามารถในการร้องเพลง การแต่งเพลง การประสานทำนองดนตรี การใช้เครื่องดนตรี การฟังดนตรีอย่างมีสุนทรียภาพและอื่นๆ อีก (Campbell : Introduction) โรงเรียนส่วนใหญ่โดยทั่วไปแล้วจะจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน โดยเน้นความสามารถทางด้านการใช้ภาษาและความสามารถทางด้านคณิตศาสตร์ให้แก่ผู้เรียน และถ้าผู้เรียนมีความสามารถในด้านที่กล่าวมานี้ก็จะได้รับการยกย่องและถือว่าประสบความสำเร็จในการเรียน ซึ่งผู้เรียนโดยทั่วไปจะไม่มีความสามารถเฉพาะในด้านที่โรงเรียนมุ่งหวังมากนัก ดังนั้น ผู้สอนควรจะต้องจัดการเรียนการสอน โดยเอื้อให้แก่ผู้เรียนที่มีความสามารถในด้านอื่นๆ ด้วย ซึ่งทฤษฎีทางด้านพหุปัญญา ของการ์ดเนอร์ จะมีผลกระทบต่อการจัดหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ความสามารถของผู้เรียน

สรุปได้ว่า จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่ได้เสนอมาข้างต้นนั้นพอสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนเป็นการพัฒนาความรู้ ความสามารถของผู้เรียนให้เกิดความรู้และประสบการณ์ที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้อบรมสั่งสอนจากผู้สอนนำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้สามารถเลี้ยงตนเองและผู้อื่นได้

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรการเรียนการสอน

๒.๓.๑ ความหมายการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช กล่าวถึงเรื่องการจัดการเรียนการสอนว่า หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดหมายของหลักสูตร จำต้องเป็นกิจกรรมและประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นหัวใจของการนำผู้เรียนไปสู่จุดหมายของหลักสูตร ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอนเป็นสำคัญ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องจัดให้สอดคล้องกับหลักสูตร โดยเฉพาะหลักสูตรปัจจุบัน ที่เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยทั้งครูและนักเรียนร่วมกันดำเนินการต่างๆ เช่น ค้นคว้า อภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การจัดนิทรรศการ และการศึกษานอกสถานที่ ฯลฯ เพื่อให้การเรียนการ

สอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ น่าสนใจและผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้^{๓๕}

พระมานิต โชติธมฺโม (อรรถชาติ) ได้กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ตามจุดหมายของหลักสูตรเป็นกระบวนการถ่ายทอดประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ หรือการเรียนการสอน คือ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนให้ไปในทิศทางที่เหมาะสมด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย^{๓๖}

วไลพร คุณุทัย ให้ความหมายไว้ว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง สภาพการณ์ของการจัดประสบการณ์และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้น จากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ น่าสนใจและผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยทั้งครูและนักเรียนร่วมกันดำเนินการต่างๆ เช่น คั่นคว้า อภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การจัดนิทรรศการ และการศึกษานอกสถานที่ ฯลฯ^{๓๗}

สมคิด สร้อยน้ำ กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เกิดประสบการณ์และเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในการเรียนการสอนแต่ละครั้ง^{๓๘}

ทัศนีย์ ศุภเมธี ให้ความหมายของกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ว่ากิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่กระทำขึ้นเพื่อให้การเรียนการสอนในครั้งนั้น ๆ ได้ผลดีหมายถึง การสอนของครูเป็นไปอย่างมีความหมาย นักเรียนได้ทั้งความรู้และความสนุกสนานเพลิดเพลิน^{๓๙}

ความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอน

วารี ธีระจิตร ได้กล่าวถึงความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีต่อการเรียนรู้ไว้หลายประการ ดังนี้

- ๑) กิจกรรมช่วยเร้าความสนใจเด็ก
- ๒) กิจกรรมจะเปิดโอกาสให้นักเรียนประสบความสำเร็จ
- ๓) กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย
- ๔) กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบ

^{๓๕} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชา วิทยาการการสอน, พิมพ์ครั้งที่๑๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๐๗.

^{๓๖} พระมานิต โชติธมฺโม (อรรถชาติ), “การศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรม จังหวัดศรีสะเกษ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒, หน้า ๒๑.

^{๓๗} วไลพร คุณุทัย, หลักการสอน, (กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๓๐), หน้า ๑๙.

^{๓๘} สมคิด สร้อยน้ำ, หลักการสอน, (อุดรธานี : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุดรธานี, ๒๕๔๒), หน้า ๔-๕.

^{๓๙} ทัศนีย์ ศุภเมธี, หลักการและการจัดการประถมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช , ๒๕๓๒), หน้า ๑๘๙ - ๑๙๐.

- ๕) กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- ๖) กิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนได้มีการเคลื่อนไหว
- ๗) กิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนได้รู้สึกสนุกสนาน
- ๘) กิจกรรมช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล
- ๙) กิจกรรมช่วยขยายความรู้และประสบการณ์ของเด็กให้กว้างขวาง
- ๑๐) กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมความองอาจและพัฒนาการของเด็ก
- ๑๑) กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมทักษะ
- ๑๒) กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดี
- ๑๓) กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้เด็กรู้จักทำงานเป็นหมู่
- ๑๔) กิจกรรมจะช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจในบทเรียน
- ๑๕) กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดความซาบซึ้ง ความงามในเรื่องต่าง ๆ

ดังนั้น ผู้สอนจึงไม่ควรละเลยที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้น่าสนใจให้สอดคล้องกับวัย สติปัญญา ความสามารถของผู้เรียน และเนื้อหาของบทเรียนนั้น โดยต้องจัดอย่างมีจุดมุ่งหมาย การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้ผู้สอนจึงควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกครั้งเพื่อประโยชน์แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จะมีขั้นตอนที่แตกต่างกันออกไปตามเทคนิควิธีสอนที่ผู้สอนใช้ เช่น ขั้นตอนการสอนของวิธีสอนแบบสาธิตย่อมแตกต่างจากขั้นตอนการสอนของวิธีสอนแบบทดลอง อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้วไม่ว่าจะใช้วิธีสอนแบบใด ก็จะมีขั้นตอนหลักเหมือนกัน ๓ ขั้นตอน ได้แก่ ๑.ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ๒.ขั้นปฏิบัติกิจกรรม (ขั้นสอน) และ ๓.ขั้นสรุปและวัดผล

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นหัวใจของการนำผู้เรียนไปสู่จุดหมายของหลักสูตร ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอนเป็นสำคัญ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องจัดให้สอดคล้องกับหลักสูตร โดยเฉพาะหลักสูตรปัจจุบัน ที่เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ใช้วิธีสอนที่หลากหลาย และใช้กระบวนการต่าง ๆ เช่น กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการกลุ่มกระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการสร้างเจตคติ ฯลฯ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการคิดตัวสามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตได้ นอกจากนี้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องจัดให้เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และลักษณะของเนื้อหาวิชา โดยเป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา^{๔๐}

สะอาด พวงปริก ได้กล่าวเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ดังนี้ ความหมายและจุดมุ่งหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมนักเรียน จัดได้ว่าเป็นกิจกรรมที่มาช่วยเสริมหลักสูตรการเรียนการสอนในภาควิชาการที่ทางโรงเรียนได้กำหนดขึ้นเป็นส่วนหนึ่งที่แยกออกจากหลักสูตร การบริหารกิจกรรม นักเรียนเป็นงานสำคัญของผู้บริหารการศึกษา ซึ่งถ้าหากการดำเนินการในเรื่องกิจกรรมนักเรียนเป็นไปโดยเกิดประโยชน์สูงสุด ผู้เรียนก็จะเกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

^{๔๐} วาริ ธีระจิตร, การจัดและปรับปรุงสภาพห้องเรียน, (กรุงเทพฯ ฯ : วัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๑๖๒ - ๑๖๓.

๒.๓.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กูด (Good) ให้ความหมายว่า กิจกรรมนักเรียน คือ โปรแกรมและการดำเนินงาน ซึ่งนักเรียนนักศึกษาหรือสถานศึกษาจัดขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความสนุกสนาน เพิ่มพูนความรู้ และส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆซึ่งเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความสนใจ ความสามารถทัศนคติ ไม่มีการให้หน่วยกิต ต้องจัดหาเงินมาดำเนินงานเอง แต่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมแนะนำของสถานศึกษา การจัดกิจกรรมนักเรียนต้องตั้งอยู่บนฐานหรือแนวทางที่จะดำเนินการให้เป็นสู่เป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ นั้น คือ ปรัชญาการจัดกิจกรรมนักเรียน^{๔๑}

เฟรเดอริก (Frederick) กล่าวว่า กิจกรรมนักเรียน หมายถึง กิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้น โดยนักเรียนสมัครใจที่จะเข้าร่วมดำเนินการโดยความเห็นชอบและสนับสนุนของอาจารย์ไม่มีการให้หน่วยกิตหรือคะแนนใดๆซึ่งจะช่วยให้นักเรียนเลื่อนชั้นหรือสำเร็จการศึกษา^{๔๒}

ก. จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ดังนี้คือ

- ๑) เพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยและฝึกความเป็นพลเมืองดีของชาติ
- ๒) เพื่อให้ได้รู้จักนำตนเองและบังคับตนเอง
- ๓) เพื่อให้มีความร่วมมืออันดีต่อกัน
- ๔) เพื่อให้นักเรียนได้ค้นพบความสามารถพิเศษ ความถนัด และความสนใจของตนเอง ได้ฝึกและพัฒนาความสามารถนั้นๆได้ดียิ่งไปด้วย
- ๕) เพื่อก่อให้เกิดวินัยที่ดี ส่งเสริมให้นักเรียนเคารพกฎข้อบังคับต่างๆในสังคมที่ตนอยู่ และวางตนให้ดีในสังคม
- ๖) เพื่อให้นักเรียนมีความสามัคคีในหมู่คณะรักโรงเรียน หยิ่งในเกียรติของโรงเรียน และขวัญดี
- ๗) เป็นการส่งเสริมทักษะต่างๆเช่น ทักษะในการเป็นผู้นำ การทำงานร่วมกันมีความริเริ่มสร้างสรรค์และเกิดความสุขสนุกสนานที่จะทำงานที่ตนสนใจ
- ๘) เพื่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียน
- ๙) ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพมีความรับผิดชอบและรู้จักเคารพผู้อื่น
- ๑๐) เพื่อช่วยให้หลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้นช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของทางการศึกษาอย่างแท้จริง
- ๑๑) เพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนรู้วิชาต่างๆในหลักสูตรของนักเรียนให้ดีขึ้น
- ๑๒) เพื่อให้นักเรียนใช้เวลาว่างอย่างมีประโยชน์และมีประสิทธิภาพซึ่งกิจกรรมเสริมหลักสูตรควรที่เป็นสิ่งที่สามารถสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้ดังนี้
 - (๑) ช่วยให้ได้รับความรู้ ประสบการณ์และความชาญสูงขึ้น
 - (๒) ก่อให้เกิดความสนใจ เมื่อมีความรับผิดชอบและร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และก่อให้เกิดความภูมิใจเมื่องานนั้นสำเร็จไปตามความปรารถนา

^{๔๑} สะอาด พวงปรีก, “การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนอาชีวศึกษา ระดับ ปวช. สาขาพาณิชย์กรรมตามทัศนะของนักเรียนจังหวัดปราจีนบุรี”, หน้า ๕๐-๕๒.

^{๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐-๕๒.

(๓) ช่วยพัฒนาภาวะผู้นำ สร้างความทรหดอดทน มีจิตใจและมีระเบียบวินัย เพื่อเป็นพลเมืองดีของชาติในวันข้างหน้า

(๔) ช่วยให้มองเห็นแนวทางการดำรงชีพในวันข้างหน้าได้ถูกต้องแจ่มชัดยิ่งขึ้น

(๕) ช่วยให้มีความรู้และซาบซึ้งในทฤษฎี ประสบการณ์ธรรมชาติของสิ่งต่างๆ ตลอดจนถึงรู้จักใช้ทรัพยากรต่างๆ เพื่อการบริหารมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(๖) ช่วยให้รู้จักดำรงตนเองในสังคมและครองชีพอยู่ด้วยความผาสุก

(๗) ช่วยฝึกฝนให้เป็นคนที่มีความคิดในทางปัญญามีอุดมการณ์มีความสามารถสูง

(๘) ช่วยแสวงหาแนวทาง ทักษะคติ ความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

(๙) ช่วยให้เข้าใจถึงการทำงานตามระบบวิทยาศาสตร์ การวินิจฉัยปัญหาและการทำงานต่างๆ ทั่วไปโดยอาศัยเหตุผล

(๑๐) ช่วยให้เข้าใจถึงระบบบริหารกลุ่มน้อยที่เป็นองค์ประกอบและต้องเชื่อมโยงกับสังคมใหญ่ในส่วนรวม

กิจกรรมเสริมหลักสูตรตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วย การจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อปลูกฝังค่านิยม ส่งเสริมการทำงานโดยใช้กระบวนการกลุ่มในการทำประโยชน์ต่อสังคมทะนุบำรุงขนบทำเนียมประเพณีอันดีงาม เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม วินัยในตนเอง โดยการศึกษาวิเคราะห์ วางแผนลงมือปฏิบัติและประเมินผล^{๔๓}

กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่กระทำขึ้นเพื่อให้การเรียนการสอนในครั้งนั้นๆ ได้ผลดี หมายถึงการสอนของครูเป็นไปอย่างมีความหมาย นักเรียนได้ทั้งความรู้และความสนุกเพลิดเพลิน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางการปฏิรูปการสอน มีหลักสำคัญ ดังนี้

๑) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เพียงใดขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่สอดคล้องกับการรับรู้ของผู้เรียน

๒) กระบวนการหรือวิธีการสอนมีความสำคัญมากกว่าองค์ความรู้

๓) มนุษย์จะมีความรู้เดิมอยู่ส่วนหนึ่งเสมอ เมื่อรวมกับสิ่งที่พบใหม่ก็จะเป็นการสร้างความรู้ใหม่

๔) กระบวนการเรียนรู้มีหลากหลายวิธี ทุกคนควรแสวงหากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองเหมาะกับเรื่องราวที่จะเรียนรู้

๕) ครูจะต้องยึดมาตรฐานหลักสูตร วิเคราะห์เนื้อหาให้สอดคล้องกับผู้เรียนเพื่อนำไปสู่คุณภาพการเรียนรู้ตามมาตรฐานหลักสูตรและสอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรมของชุมชนชนบทสังคมและโลก

๖) ครูต้องมีความรู้ถูกต้องชัดเจน ลุ่มลึกในวิชาที่สอนเป็นพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

๗) การออกแบบการสอนตามสภาพจริงที่เน้นผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ เรียนรู้จากการปฏิบัติของตน โดยครูเอื้ออาทรให้คำปรึกษาใกล้ชิด ดำรงความมีจิตวิญญาณของความเป็นครูดี

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐-๕๒.

๘) การวัดและประเมินผลต้องเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสอนเป็นไปเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการวัดผลสัมฤทธิ์ การประเมินความงอกงามทุกด้าน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน มีวิธีประเมินหลายอย่าง มีแฟ้มคุณภาพผลงานที่กลั่นกรอง เลือกแฟ้มสะท้อนความเก่งรอบตัวของผู้เรียน

๙) การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด ครูผู้สอนต้องชาญฉลาดในการใช้สิ่งรอบตัว สถานการณ์จริง สื่อเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอน แหล่งการเรียนรู้ ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดโลกหรืออินเทอร์เน็ต รวมทั้งโลกในนี้เป็นห้องเรียน

๑๐) การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดจะช่วยให้ผู้เรียนมีความสุขอันเกิดจากการเรียนรู้และมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เป็นการเดินทางไปสู่วัฒนธรรมการเรียนรู้ใหม่ที่ครูและผู้เรียนรู้ไปพร้อมๆ กันครูรักเด็ก เด็กก็รักครู

๑๑) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด ต้องเน้นคุณภาพของผู้เรียนและผลงานของครูในการออกแบบการเรียนรู้คู่กัน^{๔๔}

กิจกรรมการเรียน หมายถึง การดำเนินการต่างๆ ในโรงเรียน ทั้งโดยครูและนักเรียน เช่น การสอนให้นักเรียนค้นคว้าอภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การปฏิบัติงาน การจัดนิทรรศการและการศึกษานอกสถานที่ ซึ่งจากการศึกษาได้มีผู้กล่าวถึงกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

รุ่งทิwa จักรกร ได้กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอนนั้นเป็นวิธีการที่จะนำผู้เรียนไปสู่วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในกิจกรรมการเรียนการสอนนี้จะต้องอาศัยเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เข้ามาช่วยให้การสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนก่อให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

๑) กิจกรรมการเรียนการสอน มีส่วนให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียน

๒) ฝึกให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ^{๔๕}

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับรายวิชาสังคมศึกษา

๒.๔.๑ ความหมายของวิชาสังคมศึกษา

นักการศึกษาทางสังคมศึกษา ได้ให้ความหมายของวิชาสังคมศึกษาในนาาทรรศนะเป็นต้นว่า^{๔๖}

เชพเวอร์ (John Jarolimek) ^{๔๗} กล่าวว่า “สังคมศึกษาเป็นวิชาที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ของ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม ทั้งกล่าวถึงวิถีที่มนุษย์จะใช้สิ่งแวดล้อมเพื่อสนองความต้องการของตนในการดำรงชีวิต”

^{๔๔} วิจารณ์ ศรีวิเศษ, “ปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูประถมในโรงเรียนพื้นที่กันดาร เขตปฏิบัติ การที่ ๓ จังหวัดสุราษฎร์ธานี”.วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๔๕. หน้า ๘๖.

^{๔๕} รุ่งทิwa จักรกร, *การเรียนมัธยมศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๘๔-๘๓.

^{๔๖} สิริวรรณ ศรีพหล, รายงานวิจัยเรื่อง ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่องการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับครู ที่สอนในระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๔, หน้า ๑-๖.

เซฟเวอร์ (James P. Shaver)^{๔๗} ให้นิยามว่า “สังคมศึกษาเป็นส่วนของการศึกษาทั่วไป และเกี่ยวข้องโดยเฉพาะการเตรียมพลเมือง ให้มีส่วนร่วมในสังคมแบบประชาธิปไตย”

เอนเกล (Shirley H. Engle)^{๔๘} ให้ความเห็นว่า “สังคมศึกษาจะมีการเน้นคำถามด้านสังคมที่มีความต่อเนื่องกัน เน้นปัญหาและประเด็นทั้งใหญ่และย่อย ซึ่งเยาวชนควรต้องปฏิบัติหรือช่วยให้เขาทำได้ ปัญหาของแต่ละบุคคลและของสังคมจะช่วยให้หลักสูตรมีการผสมผสานอย่างมีเหตุผล”

กู๊ด (Carter V. Good) ให้ความหมายว่า “สังคมศึกษาเป็นส่วนต่าง ๆ ของเนื้อหาสาระของสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา และภูมิศาสตร์ โดยเลือกแล้วว่าเหมาะสมแก่การศึกษาในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา และมีการพัฒนาขึ้นเป็น รายวิชาต่าง ๆ เพื่อการศึกษาไม่ว่าจะบูรณาการแล้วหรือไม่ และต้องมีทั้งเนื้อหาสาระและจุดหมายที่เกี่ยวข้องกับสังคม หรือไม่ก็อยู่ในขอบข่ายที่แคบไปหรือนั่นอนตายตัวของการศึกษาในรูปแบบ ผสมผสาน”

เพรสตัน (Ralph C. Preston) กล่าวว่า “สังคมศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาวิชาสังคมศาสตร์ที่เลือกเฟ้นมาเพื่อใช้ในการสอนเด็ก โดยเฉพาะระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา สังคมศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ส่วนมากได้เนื้อหาวิชามาจากสังคมศาสตร์ คือ

- ๑) ประวัติศาสตร์ เป็นการศึกษาเรื่องอดีตของมนุษย์
- ๒) ภูมิศาสตร์ เป็นการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับแผ่นดินที่อยู่อาศัย
- ๓) หน้าที่พลเมือง เป็นการศึกษาเรื่องสิทธิและหน้าที่ของมนุษย์
- ๔) สังคมวิทยา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสถาบันของมนุษย์และกระบวนการทางสังคม
- ๕) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมของกลุ่มชน

๖) เศรษฐศาสตร์ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับผลผลิต การแจกจ่าย และการใช้สิ่งที่มีค่าในการแลกเปลี่ยน และปรากฏการณ์ทางสังคมอันเกิดขึ้นจากกิจกรรมดังกล่าว

จากความหมายที่นักวิชาการท่านต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของวิชาสังคมศึกษาในนาทศวรรษนั้น ถ้าพิจารณาจากความหมายวิชาสังคมศึกษาที่ไมเคิลลิส (Michaelis) ได้ประมวลความหมายของวิชาสังคมศึกษาในเชิงปรัชญาและความเชื่อแบบต่าง ๆ สรุปได้ ๕ ประเภทดังนี้คือ

๑) สังคมศึกษาในฐานะการถ่ายทอดความเป็นพลเมืองดี (Social Studies as Citizenship Transmission) ผู้ที่ยึดถือเช่นนี้เชื่อว่า สังคมศึกษาควรจะถ่ายทอดลักษณะพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ และมรดกทางวัฒนธรรมของสังคม พลเมืองดีที่มีความรับผิดชอบควรจะได้พัฒนาจากความเข้าใจต่อ สิ่งที่ดี ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมนั้น

^{๔๗} อ่างใน , สิริวรรณ ศรีพหล, รายงานวิจัยเรื่อง ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่องการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับครู ที่สอนในระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช , ๒๕๕๔ , หน้า ๑-๖.

^{๔๘} อ่างใน , สิริวรรณ ศรีพหล, รายงานวิจัยเรื่อง ชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่องการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับครู ที่สอนในระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช , ๒๕๕๔ , หน้า ๑-๖.

^{๔๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓-๖.

๒) สังคมศึกษาในฐานะเป็นการศึกษาทางสังคมศาสตร์ (Social Studies as Social Science Education) ผู้ที่ยึดถือเช่นนี้เชื่อว่า เนื้อหาของสังคมศึกษาและวิธีการศึกษาควรจะนำมาจากสังคมศาสตร์ พลเมืองที่มีประสิทธิภาพควรจะรู้มโนทัศน์พื้นฐาน และวิธีการศึกษาของสังคมศาสตร์ เพื่อสามารถ จัดการกับประเด็นเรื่องราวและปัญหาต่าง ๆ

๓) สังคมศึกษาในฐานะการคิดอย่างไตร่ตรอง (Social Studies as Reflective Thinking) แนวคิดนี้ยึดถือโดยกลุ่มประจักษ์นิยม ซึ่งเชื่อว่าเป้าหมายสำคัญของสังคมศึกษา คือการพัฒนา ความสามารถในการคิดและการตัดสินใจ ซึ่งพลเมืองที่มีประสิทธิภาพจะใช้แบบและกระบวนการใน การคิดและตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาและสรุปเรื่องราวต่าง ๆ ได้

๔) สังคมศึกษาในฐานะเป็นการวิพากษ์สังคมและการปฏิบัติ (Social Studies as Social Criticism and Action) ลักษณะนี้เป็นการเน้นของกลุ่มปฏิรูป ซึ่งเชื่อว่าเป้าหมายสำคัญของสังคมศึกษา คือ เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็น สำหรับการปรับปรุงสังคมและพลเมืองที่รับผิดชอบ จะสามารถวิเคราะห์เรื่องราว เหตุการณ์ปัจจุบัน และปัญหาอย่างวิพากษ์และปฏิบัติกรอย่างเหมาะสม

๕) สังคมศึกษาในฐานะเป็นการพัฒนาเอกัตถบุคคล (Social Studies as Personal Development of the Individual) ลักษณะนี้เป็นแนวความคิดของกลุ่มพิพัฒนาการนิยม (Progressivism) และกลุ่มอัตถภาวะนิยม (Existentialism) ซึ่งเชื่อว่าเป็นโปรแกรมการเรียนรู้ควร ยึดถือนักเรียนเป็น ศูนย์กลาง หรือให้ความสำคัญแก่นักเรียน และควรจะพัฒนานักเรียนทั้งตัว ทั้งทาง สังคม อารมณ์ สติปัญญา และกาย ความเข้าใจในตนเอง และการนา ตนเอง ซึ่งเป็นลักษณะหรือ คุณสมบัติที่จำเป็น สำหรับความเป็นพลเมืองดีที่มีความรับผิดชอบ

จากความหมายที่ไม่เคลลีลิส (Michaelis)^{๕๐} ได้ประมวลมานี้ ไมเคิลลิสยังได้สรุป ความหมายและชี้ให้เห็น จุดเน้นของความหมายต่าง ๆ ดังนี้

๑) สังคมศึกษา คือ การถ่ายทอดวัฒนธรรมพื้นฐานที่เป็นมรดกของประเทศชาติให้แก่ ผู้เรียน นิยามนี้เน้นการเน้นด้านเนื้อหา

๒) สังคมศึกษา คือ เนื้อหาและวิธีการที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศาสตร์อื่น ๆ นิยามนี้เน้นด้านเนื้อหาเช่นกัน

๓) สังคมศึกษา คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการคิดและการตัดสินใจเพื่อ นานา ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาสังคม นิยามนี้เน้นด้านสังคม

๔) สังคมศึกษา คือ กระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับ ผู้เรียน เพื่อให้สามารถวิเคราะห์และแก้ปัญหาสังคมได้ นิยามนี้เน้นด้านสังคม

๕) สังคมศึกษา คือ การมุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในการที่จะควบคุม ดูแลตนเอง ตลอดจนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ นิยามนี้เน้นความสำคัญที่ตัวผู้เรียน

สำหรับความหมายของวิชาสังคมศึกษาตามที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑^{๕๑} ได้ให้ความหมายว่า

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

“กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตัวกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม”

สรุปได้ว่า วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม โดยเน้นการศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาและวิธีการในศาสตร์ต่าง ๆ โดยเฉพาะวิชาในหมวดสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมมนุษย์ เศรษฐกิจ กิจกรรมการเมือง ทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ การแก้ปัญหา และการวางแผนทางสา หรืออนาคต ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายสำคัญ เพื่อมุ่งพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนในสังคมประชาธิปไตย

๒.๔.๒ ความสำคัญของวิชาสังคมศึกษา

วิชาสังคมศึกษานับเป็นวิชาที่มีการจัดการเรียนการสอนมาตั้งแต่ครั้งอดีตแล้วและเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน นับเป็นวิชาที่มีความสำคัญวิชาหนึ่งในหลักสูตรที่ให้นักเรียนเรียนตลอดจนจบหลักสูตร ความสำคัญของวิชาสังคมศึกษามีดังนี้

๑) วิชาสังคมศึกษามุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีของสังคม และสามารถหา ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมได้ โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตแบบ ประชาธิปไตย ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๒) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันใน สังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข การเป็นพลเมืองดี ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา การเห็นคุณค่าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ความรักชาติ และภูมิใจในความเป็นไทย^{๕๑}

๓) วิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาที่พัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านเจตคติและค่านิยม

ในด้านความรู้ สังคมศึกษาจะให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหาสาระที่หนา มาจากวิชาต่าง ๆ ใน กลุ่มสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนมีพื้นฐานในการสร้างความคิด กระบวนการคิด อย่างมีวิจารณญาณ รู้จักการใช้เหตุผล และสังเคราะห์ข้อมูลจนสามารถสรุปเป็นมติและหลักการในที่สุด

ในด้านทักษะ วิชาสังคมศึกษาจะฝึกฝนทักษะที่ถือเป็นเครื่องมือหรือวิธีการที่จำ เป็น สำหรับ ผู้เรียนที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต วิชาสังคมศึกษามุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะทั้งด้านวิชาการและทักษะทางด้านสังคม ทักษะทางด้านวิชาการ เน้นทักษะการแสวงหาความรู้ เช่น ทักษะการ อ่าน การตีความ การสืบค้นหาข้อมูล การใช้แหล่งเรียนรู้ เป็นต้น ส่วนทักษะทางด้าน

^{๕๑} กระทรวงศึกษาธิการ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. แนวทางการจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด. ๒๕๕๒.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

สังคม เน้นการ รู้จักอยู่ร่วมกับผู้อื่น การทำงานเป็นกลุ่ม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นหรือกลุ่ม ความสามารถในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

ในด้านเจตคติ วิชาสังคมศึกษามุ่งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและการพัฒนาค่านิยมให้ เกิด ขึ้นผู้เรียน

คุณธรรม หมายถึง หลักของความคิด ความงาม ความถูกต้องและคุณภาพของบุคคล ซึ่ง บุคคล ยึดมั่นไว้เป็นหลักประจำ ใจในการประพฤติปฏิบัติจนเป็นนิสัย โดยกระทำตามความคิดและ มาตรฐาน ของสังคม ตามหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ทางศาสนา และทางวัฒนธรรม ส่วนจริยธรรมเป็น สิ่งจำเป็นและมีความสำคัญต่อมนุษย์ ทั้งโดยส่วนตนและส่วนรวม เพราะจริยธรรมจะเป็นระบบ พฤติกรรมและ เจตคติของมนุษย์ ซึ่งจะเป็ปัจจัยพื้นฐานช่วยให้สังคมมีความสงบเรียบร้อยและก้าว ไปสู่การพัฒนาอย่างมีระบบ และค่านิยมเป็นลักษณะความเชื่อหรือกฎเกณฑ์ที่บุคคลยึดถือเป็นหลัก ปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนการพัฒนาค่านิยมที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียนซึ่ง เป็นเยาวชนของประเทศ จะทำเยาวชนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของประเทศ อันจะนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม สังคมจะมีความ เข้มแข็งในที่สุด

๔) วิชาสังคมศึกษาจึงมีความสำคัญต่อผู้เรียน ช่วยวางพื้นฐานการดำเนินชีวิตในสังคม ให้แก่ ผู้เรียน เพื่อสร้างผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพของประเทศและสังคมโลกอย่างแท้จริง เมื่อ พลเมืองของประเทศและของโลกมีคุณภาพแล้ว ย่อมเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศและ โลกสู่ ความเจริญและความมั่นคงต่อไป

ดังที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้ระบุความสำคัญของ วิชาสังคมศึกษา ไว้ว่า “กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความ เข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัว ตาม สภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุค สมัยกาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับ ในความ แตกต่างและมีคุณธรรม สามารถหา ความรู้ไปปรับใช้เป็นการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของ ประเทศและสังคมโลก”

๒.๔.๓ องค์ความรู้ของสังคมศึกษา

สังคมศึกษา คือ การศึกษาสังคมในระดับโรงเรียน ครูเป็นผู้ที่บทบาทสำคัญที่ให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้เกี่ยวกับสังคมในบริบทที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ ซึ่งมีทั้งผู้คนและสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย การเรียนรู้ เกี่ยวกับสังคมจะต้องใช้เนื้อหาสาระที่เป็นองค์ความรู้ต่าง ๆ ซึ่งสังคมศึกษาที่สอนในโรงเรียนได้จาก เนื้อหาในวิชาสังคมศาสตร์ เนื้อหาจากวิชาสังคมศาสตร์เป็นพื้นฐานสำคัญและจำเป็น เพราะถ้าไม่มี เนื้อหาก็ไม่สามารถสอนได้ ความรู้ในสังคมศึกษามีลักษณะพิเศษ คือ ได้มาจากความรู้ที่คัดสรรจาก ความรู้ในสาขาสังคมศาสตร์ (ส่วนใหญ่) ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา รวมทั้งสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เห็นว่าเหมาะสม ซึ่งองค์ความรู้ของสังคม

ศึกษานั้น สามารถแยกเป็นข้อเท็จจริง (fact) มโนคติ (concept) และหลักการหรือแนวคิดสำคัญ (generalization)

ในการสอนสังคมศึกษาต้องประกอบด้วยเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริงจึงมีรายละเอียดของเรื่องราว ต่าง ๆ ที่ได้จากการค้นคว้าของนักสังคมศาสตร์ในสาขาสังคมศาสตร์แขนงต่าง ๆ พร้อมทั้งต้องมี มโนคติ การจัดเนื้อหาที่จะสอนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเนื้อหาและมโนคติที่ได้จากสังคมศาสตร์มีมากมาย จะนำมาใช้ในหลักสูตรได้อย่างไรดังนั้น จะต้องมีการคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้^{๕๓}

๑) ขอบเขต (scope) ขอบเขต หมายถึง เนื้อหาที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้มากน้อยเพียงใด จะ เรียนในลักษณะกว้างหรือลึกซึ้ง ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงธรรมชาติของสังคมศาสตร์ (discipline oriented) ผู้เรียน (individual oriented) รวมทั้งความต้องการของสังคม หรือประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสังคม หรือชุมชนที่ต้องการให้ผู้เรียนมีสมรรถนะสูงสุด (societyoriented)^{๕๔}

๒) การเรียงลำดับ (sequence) การเรียงลำดับ หมายถึง การนำเนื้อหาและมโนคติมาใช้ ในโรงเรียน ว่า จะจัดให้ผู้เรียนได้เรียนในระดับชั้นอะไร ซึ่งต้องคำนึงวุฒิภาวะของผู้เรียน ความสนใจของผู้เรียน การเรียนรู้หรือความรู้เดิมของผู้เรียน และระดับความยากง่าย เช่น นักเรียนชั้นประถมศึกษา ตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ย่อมเรียนมโนคติ เรื่อง ประชาธิปไตย แตกต่างกัน คือ ใน ระดับประถมต้นต้องเรียนแนวคิดประชาธิปไตยที่อยู่ใกล้ตัว แต่เมื่อโตสูงขึ้น มโนคติเรื่อง ประชาธิปไตยต้องลึกซึ้งขึ้น เช่น ประชาธิปไตยกับระบบการปกครอง เป็นต้น การเรียงลำดับเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริงจะทำให้ผู้เรียนได้มโนคติที่ชัดเจน แต่ทั้งนี้ต้องมีองค์ประกอบสำคัญ คือ วิธีการสอนของครู

สำหรับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๕๑ ได้ระบุความรู้สังคมศึกษาที่จะต้องเรียน ดังนี้^{๕๕}

๑) ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรม ของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาดตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

๒) หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญการเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปณิธานค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนิน ชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

^{๕๓} วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา (พานิช), ครูสังคมศึกษากับการพัฒนาทักษะแก่นักเรียน, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

^{๕๔} อ่างใน วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา (พานิช), ครูสังคมศึกษากับการพัฒนาทักษะแก่นักเรียน, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

^{๕๕} สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, กรุงเทพมหานคร : ๒๕๕๑), หน้า ๑-๒.

๓) เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการ ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และการนำหลัก เศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๔) ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการ ของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ผลกระทบที่เกิด จากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในอดีต ความเป็นมา ของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

๕) ภูมิศาสตร์ ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากรและ ภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่าง ๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทาง ธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนาเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการ พัฒนาที่ยั่งยืน

๒.๔.๔ การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา

การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ซึ่งเป็นรายวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ให้สามารถเรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ได้อย่างมีความสุข ตลอดจนสามารถนำเอาความรู้ ความเข้าใจนั้นไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมที่ แปรเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม สมดุล และยั่งยืน จุดมุ่งหมายสำคัญของรายวิชาสังคมศึกษาโดยส่วน ใหญ่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการตัดสินใจและ ทักษะการแก้ปัญหาที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในการ สร้างพลเมืองดีของประเทศ อันเป็นรากฐานของพลโลกต่อไป ดังนั้นการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา หรือสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงต้องใช้วิธีการเรียนรู้ที่จะช่วยสร้าง เสริมเติมเต็มประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ใช้สติปัญญาความรู้ ความคิด ความสามารถ ทักษะ ค่านิยมและ เจตคติที่ดีตลอดจนต้องจัดให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจัดการ เรียนรู้ของตนเอง พัฒนาและขยายความคิดของตนเองจากความรู้ที่ได้เรียน โดยมีกระบวนการดังนี้

๑) การพัฒนาทักษะทางปัญญา เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีทักษะ ด้านความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระของวิชา อันประกอบด้วยเครื่องมือช่วยคิด กระบวนการคิด ทักษะการคิด เช่น การคิดวิเคราะห์คิด สังเคราะห์คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดแก้ปัญหา และคิด สร้างสรรค์ตลอดจนความรู้ที่ได้จากการบูรณาการที่เชื่อมโยงเป็นสาระเรื่องราวต่าง ๆ จาก สภาพแวดล้อมรอบตัว เป็นต้น

๒) การพัฒนาทักษะทางสังคม เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีทักษะที่ เน้นการฝึกปฏิบัติจริงเพื่อสร้างผู้เรียนให้มีทักษะชีวิตพื้นฐาน เช่น ทักษะการรู้จักตนเอง ทักษะการคิด การตัดสินใจและการแก้ปัญหา ทักษะการแสวงหาข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ทักษะการปรับตัว ทักษะ การสื่อสารและสร้างสัมพันธภาพ ทักษะการวางแผน และการจัดการ และทักษะการทำงานเป็นทีม เป็นต้น

๓) การพัฒนาเจตพิสัยและคุณลักษณะ เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีทักษะการพัฒนา ค่านิยมและเจตคติที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมนั้น เช่น ความขยันประหยัด ซื่อสัตย์อดทน โดยยึดหลักธรรมะมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของผู้เรียน เป็นต้น ดังนั้นการพัฒนาทักษะผู้เรียนทั้ง ๓ ด้านได้นั้น จำเป็นต้องมีการออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกันแต่ละด้าน ดังนี้

(๑) การพัฒนาทักษะทางปัญญา ผู้เรียนต้องสามารถเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายในบริบททั้งในและนอกห้องเรียน เรียนรู้เรื่องใกล้ตัวไปสู่เรื่องไกลตัว ผู้เรียนต้องศึกษามาก่อนว่ามีแหล่งข้อมูลใดในท้องถิ่นที่มีความสำคัญ ผู้เรียนสามารถรวบรวมข้อมูล และทำความเข้าใจข้อมูลได้ด้วยวิธีใด เช่น จากการสังเกต สัมภาษณ์ฟังจากวิทยากร การฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง การจดบันทึก การอ่านจากเอกสาร ตำรา เป็นต้น ต่อมาในการจัดข้อมูลให้เป็นระเบียบ โดยผู้เรียนสามารถเขียนเป็นเค้าโครงร่างที่มีหัวข้อประเด็นสำคัญ ๆ เช่น รูปภาพประกอบ การเรียงลำดับข้อมูล ซึ่งใช้เป็นแนวทางในการเสนอ และอภิปรายเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล หลังจากนั้นจึงนำมาเขียนเป็นรายงาน และนำมาใช้เป็นฐานของข้อมูลในการวิเคราะห์และการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างชัดเจนต่อไป

(๒) การพัฒนาทักษะทางสังคม ผู้เรียนสามารถนำทักษะในการทำงานมาใช้เป็นแนวทางให้งานประสบผลสำเร็จจากการร่วมกันแสดงความคิดเห็น การอภิปราย และการสรุปเพื่อใช้ในการตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผล ซึ่งทักษะดังกล่าวใช้กระบวนการทักษะทางสังคม เช่น การทำงานร่วมกันในกลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ทั้งหมด การประสานงานกับบุคคลภายนอก การเดินทาง และใช้ชีวิตร่วมกันระหว่างการออกไปศึกษาจากแหล่งความรู้ในพื้นที่เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายและนำมาใช้ในการแก้ปัญหาและอุปสรรคร่วมกัน

(๓) การพัฒนาเจตพิสัยและคุณลักษณะ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ทักษะจากการปฏิบัติที่ได้มาใช้ในการส่งเสริมค่านิยมและเจตคติในการรับข้อมูลด้านต่าง ๆ ในพื้นที่ด้วยตนเอง จนเกิดความรู้และความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ตลอดจนรู้สึกถึงคุณค่าความสำคัญ และเห็นศักยภาพของท้องถิ่นเกิดความภูมิใจ รักหวงแหนและผูกพันท้องถิ่นของตน ตลอดจน เกิดแนวคิดที่จะพัฒนาท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัยและประเทศสืบไป

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔

ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้า เอกสาร ข้อมูล และการวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้ ความหมายของหลักอิทธิบาท ๔ การศึกษากับหลักอิทธิบาท ๔ ตามลำดับ

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่จะทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จได้นั้นคือ อิทธิบาท ๔ พระพุทธเจ้าทรงตรัสหลักธรรมข้อนี้ไว้วันพระไตรปิฎกดังนี้

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่ออิทธิบาท ๔ ประการที่ภิกษุเจริญอย่างนั้นแล ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ภิกษุย่อมแสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง คือแสดงเป็นหลายคนก็ได้ ใช้อำนาจทางกายไปจนถึงพรหมโลกก็ได้

เมื่ออิทธิบาท ๔ ประการที่ภิกษุเจริญอย่างนี้แล ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ภิกษุจึงทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะเพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน”^{๕๖}

“ภิกษุทั้งหลาย อิทธิบาท ๔ ประการ คือ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสามธิปธานสังขาร เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสามธิปธานสังขาร เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร ภิกษุทั้งหลายเพราะอิทธิบาท ๔ ประการนี้ที่ภิกษุนั้นเจริญ ทำให้มากแล้ว ภิกษุพึงหวังผลอย่าง ๑ ใน ๒ อย่าง คือ อรหัตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอุปาทานเหลืออยู่ก็จักเป็นพระอนาคามี”^{๕๗}

อิทธิบาท ๔ เป็นแนวทางการเรียน การทำงาน ให้ประสบความสำเร็จที่พระพุทธองค์ได้ทรงสืบทอดไว้อย่างแยบยล อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ ๔ ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งใครๆก็ท่องได้ จำได้ แต่จะมีสักกี่คนที่ปฏิบัติได้ครบกระบวนการทั้ง ๔ ข้อ อันเป็น ๔ ขั้นตอนที่ต้องเนื่องหนุนเสริมกัน จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ ด้วยว่ามันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันทั้ง ๔ ข้อ จึงจะทำให้เราประสบผลสำเร็จในชีวิตและการงานได้ตามความมุ่งหวัง ขออธิบายดังต่อไปนี้

๑) ฉันทะ คือ การมีใจรักในสิ่งที่ทำ ใจที่รักอันเกิดจากความศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำ จึงจะเกิดผลจริงตามควร เราเคยได้ยินคำว่า "ขอฉันตามติดจากประชุม" บ่อยๆ หรือ "มีฉันทะร่วมกัน" ก่อนเลิกการประชุมบางอันเป็นเสมือนสัญญาระหว่างกันว่าเราจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ร่วมกันหรือละเว้นบางสิ่งร่วมกัน ซึ่งความเข้าใจในข้อนี้คิดว่าถูกเพียงครั้งเดียว เพราะความหมายของ "ฉันทะ" นั้นไม่ใช่แปลว่าเป็นสัญญาภาษากระดากหรือสัญญาที่ให้ไว้กับมวลหมู่สมาชิกเท่านั้น หากแต่เป็นสัญญาใจและเป็นใจที่ผูกพัน เป็นใจที่ศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งนั้นอยู่เต็มเปี่ยม จึงจะเกิดความเพียรตามมาเปรียบได้กับนักวิจัยที่ศรัทธาและเชื่อมั่นในแนวคิดแนวปฏิบัติของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งอาจมีมากน้อยต่างกัน คงไม่มีใครบอกได้นอกจากตัวนักวิจัยเองและผลของงานที่เกิดขึ้นจริงเป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณะชน

หลายคนคงเคยได้ยินประโยคที่ว่า Where there is the will, there is the way. ที่ใดมีความปรารถนาอันแรงกล้า ที่นั่นย่อมมีหนทางเสมอ ขอเพียงแต่ให้มีความตั้งใจแน่วแน่ ที่จะประสบความสำเร็จในเรื่องนั้นๆให้ได้ ด้วยความมุ่งมั่น ไม่ท้อถอย ย่อมมีหนทางนำไปสู่ความสำเร็จได้เสมอ

การมีใจรัก ถือว่าสำคัญมาก ไม่ใช่ทำให้รักเพื่ออะไรสักอย่าง หรือ ห้ามใจไม่ให้รัก มันก็ยากยิ่งพอๆกัน เพราะรักดังกล่าวนั้นไม่ได้เกิดจากความรักความศรัทธาของเราจริงๆ ขึ้นทำไปก็มีแต่จะทุกข์ทรมานแม้จะได้บางสิ่งที่มุ่งหวังแล้วก็ตาม ประการสำคัญเป็นการแอบแฝงมาจากความคิดอื่น ศรัทธาอื่นหรือความเป็นอื่นที่เราพยายามหาเหตุและผลมาอธิบายว่า มันคือสิ่งเดียวกันเพื่อให้สามารถดำเนินไปได้หรือเพื่อให้ตัวเองสบายใจที่สุด แต่ถ้าเรามีใจศรัทธาอันแรงกล้าแล้ว พลังสร้างสรรค์ก็จะบังเกิดขึ้นกับเราอย่างมหัศจรรย์ทีเดียว

ที่นั้มาพูดถึงว่า "เราจะสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นได้อย่างไร" พระพุทธองค์เคยสอนไว้ว่า มนุษย์เราต้องเลือกที่จะศรัทธาบางอย่างและหมั่นตรวจสอบศรัทธาของตัวเองว่าดีต่อตัวเองและดีต่อผู้อื่นอันรวมถึงสังคมโดยรวมหรือไม่ เมื่อดีทั้งสองอย่างก็จงมุ่งมั่นที่จะทำด้วยความตั้งใจ และหากไม่ดีก็จง

^{๕๖} ส.ม. ๑๙/๘๓๓/๔๑๓.

^{๕๗} ส.ม. ๑๙/๘๓๓/๔๑๖.

เปลี่ยนแปลงศรัทธาเสียใหม่ ซึ่งเราต้องเลือก ไม่เช่นนั้นเราจะกลายเป็นคนที่สับสนไม่มีแก่นสารและเป็นคนไร้รากในที่สุด เมื่อเป็นคนไม่มีแก่นสารก็就会被ชักชวนไปในทางที่ไม่ดีได้ง่ายนั่นเอง

หากจะฝึกฝนตนเอง อาจเริ่มจากการตั้งคำถามกับตัวเองว่าเราศรัทธาอะไรอยู่ เพราะคนเราเมื่อศรัทธาอะไรก็จะได้พบกับสิ่งนั้นเข้าถึงสิ่งนั้น ศรัทธาในเทคโนโลยีเราก็จะเข้าถึงเทคโนโลยี ศรัทธาต่อชาวบ้านเราก็จะเข้าถึงชาวบ้าน ศรัทธาต่อวัตถุก็จะเข้าถึงวัตถุ ศรัทธาต่อลายศสสรสริญก็จะเข้าถึงลายศสสรสริญเข้าถึงตำแหน่ง ศรัทธาต่อความรู้ก็จะเข้าถึงความรู้ หรือศรัทธาต่อหลักธรรมก็จะเข้าถึงธรรม หรือไม่ศรัทธาอะไรเลยก็ไม่เข้าถึงก็ไม่เข้าถึงอะไรเลย เพราะความศรัทธานำมาซึ่งมุ่งมั่นทุ่มเทเพื่อทำทุกอย่างให้ได้มาซึ่งสิ่งที่เราศรัทธานั้นเอง ขณะเดียวกันก็ลองตรวจสอบตัวเองดูว่าสิ่งที่เราศรัทธากับสิ่งที่องค์กรของเราศรัทธานั้นตรงกันหรือไม่ หากตรงกันก็เรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงตนหรือหากไม่ตรงกันก็เรียนรู้ที่จะให้โอกาสตัวเองไปสู่แห่งที่ที่เหมาะสมกว่า

๒) วิริยะ คือ ความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้และทำให้เข้าถึงแก่นแท้ของสิ่งนั้นเรื่องนั้น ถ้าหากกระทำก็จะทำจนเชี่ยวชาญจนเป็นผู้รู้ ถ้าหากศึกษาก็จะศึกษาให้รู้จนถึงรากเหง้าของเรื่องราวต่างๆ ดังนั้น คำว่า "วิริยะ" จึงหมายถึงความเพียรพยายามอย่างสูงที่จะทำตามฉันทะหรือศรัทธาของตัวเอง หากเราไม่มีความเพียรแล้วก็อนุมานได้ว่าเรามีฉันทะหลอกๆ หรือศรัทธาหลอกๆ ทั้งโกหกตัวเองและหลอกผู้อื่น เพื่ออะไรนั้น ผลงานที่เขาทำจะชี้ชัดออกมาเองว่าทำเพื่ออะไร ดังนั้น นักวิจัยท้องถิ่น จึงต้องมีใจที่รักต่อคนท้องถิ่นและรักต่อการทำงานวิจัยเพื่อแก้ปัญหาคนท้องถิ่น อันเป็นศรัทธาสูงสุด หากไม่เป็นเช่นนั้น ก็ได้แต่เพียงศรัทธาปากเปล่าที่ไร้แม้เงาของความมุ่งมั่นและทุ่มเท หากแต่มีศรัทธาอื่นให้ครุ่นคิดและกระทำอยู่

วิริยะนี้มากับความอดทนอดกลั้น เป็นความรู้สึกไม่ย่อท้อต่อปัญหาและมีความหวังที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง โดยมีศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นำใจ และเตือนใจ ความอดทนเป็นเครื่องมือสำหรับคนใจเย็นและใจงามด้วย ไม่ใช่หุนหันพลันแล่นและรุ่มร้อน เพราะมันจะทำให้มีโอกาสผิดพลาดได้ง่าย หรือสูญเสียความอดทนในที่สุด ดังนั้น ความวิริยะอุสาหะ จึงเป็นวิถีทางของบุคคลที่หาญกล้าและท้าวต่ออุปสรรคใด ๆ ทั้งหมด

ถามว่า "ความวิริยะมันเกิดจากอะไร" คำตอบก็คือ "เกิดจากศรัทธาหรือฉันทะนั้นเอง" และเป็นศรัทธาที่มั่นคงด้วยไม่ว่าจะมีอุปสรรคใดๆ มากระทบก็ตามก็จะไม่เปลี่ยนแปลง แต่อาจปล่อยวางหรือวางเฉยในบางเวลาบางสถานการณ์บ้าง เพื่อรอสภาวะที่เหมาะสมกว่า ความวิริยะไม่ใช่ความดุคั่นอย่างเอาเป็นเอาตายหรือต้องให้ได้เสมอ แต่มันคือความยับยั้งและเลือกที่จะทำบางอย่างเพื่อรักษาศรัทธาไว้หรือเพื่อรอวาระที่เหมาะสมอันหมายถึงการบรรลุผลแห่งศรัทธา

ถ้าจะฝึกฝนเรื่องความวิริยะแล้วคงต้องเริ่มจากความคิดที่ว่า ต้องหมั่นฝึกฝนตนเองบ่อยๆ หมั่นทำหมั่นคิดหมั่นเขียนหมั่นนำเสนอและอย่าขี้เกียจ อย่ากลัวความผิดพลาดและจงกล้าแสดงออก ซึ่งความรับผิดชอบต่อความล้มเหลวของตัวเอง อย่าท้อต่องานหนักและงานมากให้คิดว่าทำมากรู้มากเก่งมากขึ้น อย่าบ่นว่าไม่มีเวลาเพราะเวลามีเท่าเดิม ฯลฯ

๓) จิตตะ คือ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรอบคอบตามค่านิยมใหญ่มาปัจจุบัน สังคมซับซ้อน มีสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย แต่ละคนมีภาระหน้าที่ ที่ต้องทำมากมาย ไม่รู้จะทำอะไรก่อน เวลาอ่านหนังสือก็คิดถึงงานที่รับผิดชอบ เวลาอ่านทำงานก็คิดว่าต้อง

อ่านหนังสือเพื่อเตรียมตัวสอบ ไม่สามารถมีจิตจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นาน ผลคือ ทำอะไรก็ไม่ดี สักอย่างทำผิดๆถูกๆอยู่อย่างนั้น

แต่ถ้าเรามีใจที่จดจ่อต่อสิ่งที่เราคิดเราทำและรับผิดชอบแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการเรียนหรือ การงานก็ตาม ทุกอย่างก็จะดีขึ้นไปเอง เราก็จะมีความรอบรู้มากขึ้นเรื่อยๆด้วยใจที่จดจ่อตั้งมั่นและใฝ่ เรียนรู้ของเรา เมื่อมีความรอบรู้มากขึ้นก็จะเกิดความรักความรอบคอบตามมา เมื่อมีความรอบคอบแล้วการ ตัดสินใจทำอะไรก็จะเกิดความผิดพลาดน้อยตามไปด้วย

ความรอบคอบจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากไม่รอบรู้ ดังนั้น การที่คนจะรอบรู้ได้นั้น ต้องหมั่น ศึกษาเรียนรู้อยู่เป็นเนืองนิจ ติดตามข่าวสารบ้านเมืองสม่ำเสมอ ต้องอ่านหนังสืออย่าให้ขาดและ หลากหลายโดยไม่ยึดติดกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ประการสำคัญต้องฝึกตั้งคำถามกับตัวเองกับเรื่องราว ต่างๆที่เกิดขึ้นรอบตัวเราพร้อมกับค้นหาคำตอบให้ได้ การฝึกสนทนากับผู้รู้บ่อยๆก็เป็นสิ่งจำเป็น ซึ่ง เมื่อเราทำได้แบบนี้แล้ว เราก็จะเป็นผู้ที่เข้าใจความรู้ไปโดยปริยาย

เมื่อเราเข้าใจความรู้แล้ว ก็ไม่ใช่เรื่องยากที่จะวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อแท้ของ เรื่องราวนั้นๆ ออกมาสู่การตัดสินใจของหมู่คณะหรือแม้แต่เรื่องส่วนตัวของเราเอง ดังนั้น ความ รอบคอบจึงแฝงไปด้วยความรู้ตามสภาพจริงของมัน อันเป็นแนวปฏิบัติที่คนรุ่นใหม่ต้องสร้างให้ เกิดเป็นนิสัยแก่ตนเอง

ความรอบคอบนอกจากจะดำรงอยู่คู่กับความรู้แล้ว ยังต้องอาศัยความดีงามเป็น เครื่องเตือนสติด้วย ถึงจะสามารถใช้จิตของเราพิจารณาและตรึกตรองในเนื้อแท้ของสิ่งต่าง ๆ นั้น ได้อย่างเหมาะสม เพราะความดีงามตามแบบอย่างของคุณธรรมตามหลักศาสนาและจริยธรรมของ สังคมนั้นเป็นสิ่งที่เดียวที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างปรกติสุข

๔) วิมังสา คือ การทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา อันเกิดจาก การมีใจรัก (ฉันทะ) แล้ว ทำด้วยความมุ่งมั่น (วิริยะ) อย่างใจจดใจจ่อและรับผิดชอบ (จิตตะ) โดยใช้วิจารณ์ญาณอย่างรอบรู้ และรอบคอบ จึงนำไปสู่การทบทวนตัวเอง และทบทวนองค์กรหรือทบทวนขบวนการ ทบทวนในสิ่งที่ ได้คิดสิ่งได้ทำผ่านมามีเกิดผลดีผลเสียอย่างไร ทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัวของเราเองและเป็นเรื่องที่ร่วมคิด ร่วมทำกับคนอื่น เพื่อปรับปรุงปรับแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

การทบทวนเรื่องราวจากภายในของตัวเราเองเป็นสิ่งสำคัญมากในยุคปัจจุบันที่ผู้คนเริ่ม สับสนวุ่นวายอย่างเข้มข้น ทบทวนความคิดเพื่อตรวจสอบความคิดและการกระทำของเราว่าเราคิด หรือทำจากความคิดอะไร พร้อมกับถามตัวเองว่าเราคิดอย่างนั้นเพื่ออะไร เราทำสิ่งนี้เพื่ออะไร เพื่อ ความสุขของตัวเองหรือเพื่อความสงบสุขของสังคม ฯลฯ ซึ่งจะทำให้เรารู้ว่าเราควรจะอยู่ ณ จุดไหน ของสังคมหรือเปลี่ยนแปลงตนเองอย่างไรไปสู่การสร้างสรรค์ตนเองและสังคมที่งดงาม

ในการวิจัยและการพัฒนานั้นเรามักจะใช้คำว่า "สรุปทบทวน" เป็นการสรุปผลการ ดำเนินงานที่ผ่านมาในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อดูว่าสิ่งที่คิดและทำมานั้นมันดำเนินไปในแนวทางที่วาด หวังหรือไม่ หรือว่าคิดไว้อย่างทำอีกอย่าง หรือคิดไว้แต่ไม่ได้ทำเลย หรือทำไปแล้วแต่ไม่ได้อย่างที่ มุ่งหวัง ทั้งนี้จะได้วิเคราะห์ต่อไปว่า ที่มันสำเร็จมันเป็นเพราะอะไร และที่มันล้มเหลวมันเกิดจากอะไร เพื่อที่จะได้หาแนวทางแก้ไขหรือหาทางหลีกเลี่ยงผลเสียที่อาจเกิดขึ้น

การสรุปทบทวนนั้น คนส่วนใหญ่ยังเข้าใจว่า สรุปเมื่องานเดินทางมาได้ครึ่งทางหรือ สิ้นสุดการทำงาน หรืออย่างดีที่สุดมีการทำแผนงานรายไตรมาส คือทุก ๓ เดือน จึงสรุปทบทวนครั้ง

หนึ่ง แต่จริงๆ แล้วการสรุปบทเรียนควรจะทำให้อย่างสม่ำเสมอ อาจเป็นการพูดคุยกันหลังเสร็จสิ้น การทำกิจกรรมทุกครั้ง หรือหลังเลิกงานแต่ละวัน หรือใช้วิธีการแบบไม่เป็นทางการ เพื่อสรุปบทเรียน ของแต่ละคนให้ได้มากที่สุด หรือพูดคุยกับตัวเองบ้าง การที่เราคุยกับตัวเอง ด้วยสติ ความรู้เนื้อ รู้ตัว จะทำให้เรามองตัวเองชัดเจนขึ้น รู้ว่าขณะนี้ปัญหาของเราคืออะไร และจะแก้ไขยังไง เพราะธรรมชาติ ของคนเรา สายตาเรามองทอดมองออกไปข้างนอก ทำให้ไม่เห็นตัวเองและสิ่งใกล้ตัว ถ้าจะมองตัวเอง ต้องส่องกระจก ดังนั้น เราต้องหมั่นถามตัวเองว่า เรารู้อะไรบ้างไม่รู้อะไรบ้าง เป้าหมายชีวิตเราคือ อะไร แล้วเราจะมีวิธีไปถึงจุดนั้นได้อย่างไร คำถามที่ดีหนึ่งคำถาม ดีกว่าคำตอบร้อยคำตอบ ถ้าเราตั้ง คำถามกับตัวเองบ่อยๆ จิต เราก็มองคำตอบให้เราได้ ไม่งั้นเราก็มัวชีวิตอยู่แบบไม่มีจุดหมายปลายทาง มีแต่ความทุกข์ใจหาทางออกให้กับชีวิตไม่ได้ หรือ ถ้ามีคนอื่นอยู่ด้วยเราก็มัวใจ สร้างเสียงในใจ (inner voice) แต่หาวิธีที่ได้ผลคือ ปิดประตูห้องอยู่คนเดียวเงียบแล้วคุยกับตัวเองดังๆ หรือจะคุยกับ หมากับแมวก็น่าได้ แต่ช่วงที่เหมาะสมที่สุดคือช่วงที่รู้สึกว่างและปลอดโปร่งจากเรื่องราวทั้งปวง ซึ่งควร ทำให้เป็นนิสัย

๒.๕.๑ ความหมายของหลักอิทธิบาท ๔

อิทธิบาท แปลว่า ธรรมเครื่องให้ถึงอิทธิ หรือธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จ หรือ แปลง่ายๆ ว่าทางแห่งความสำเร็จ มี ๔ อย่างคือ ฉันทะ(ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิดจดจ่อ) และวิมังสา (ความสอบสวนไตร่ตรอง) แปลให้จำง่ายตามลำดับว่ามีใจรัก พากเพียร ทำ เอาจิตฝึกใฝ่ใช้ปัญญาสอบสวน และอิทธิบาทนั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสรวมไว้กับสมาธิ เพราะ อิทธิ บาทเป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้เกิดสมาธิ และนำไปสู่ผลสำเร็จที่เป็นจุดหมายของสมาธิ สมาธิเกิด จากอิทธิ บาททั้ง ๔ ดังนี้

ฉันทะ หรือ กุศลธรรมฉันทะ หรือ ฉันทะสมาธิ หรือ สมาธิที่มีฉันทะเป็นใหญ่ ความ พพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น พูดง่ายๆ ว่า รักงาน และรักจุดหมายของงาน พูดให้ลึกลงไปทางธรรมว่า ความรัก ความใฝ่ใจปรารถนาต่อ ภาวะดีงาม เต็มเปี่ยมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นจุดหมายของสิ่งที่กระทำ อยากให้สิ่งนั้นๆ เข้าถึงหรือดำรงอยู่ ในภาวะที่ดี งดงาม ประณีต สมบูรณ์ที่สุด ซึ่งเป็นคนละรูปแบบกับตัณหา ที่อยากได้อะไรอยากเอาชนะ เพื่อตัวเอง ฉันทะ เป็นความพอใจเมื่อเห็นสิ่งนั้นๆ บรรลุเข้าสู่ความสมบูรณ์ของตัวมันเอง เป็น ความรู้สึกอึดเิบ ใจที่ทำงานหรือสิ่งใดได้สมบูรณ์ในตัวมันเอง จะพร้อมไปด้วยความรู้สึกแจ่มใส เบิกบาน กล่าวได้ว่า ฉันทะ คือแรงจูงใจที่ถูกต้องงดงาม ซึ่งเทียบได้กับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่ได้ ฉันทะแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ ฉันทะในความจริง ฉันทะในสิ่งที่พึงรู้ความใฝ่รู้ ปรารถนาจะรู้ คือใฝ่รู้ความ จริง ปรารถนาที่จะเข้าถึงตัวสัจธรรม เป็นแรงจูงใจสำคัญที่พึงปรารถนา ต้องการเข้าถึงความจริงที่ แท้ เมื่อ คิดพิจารณา หรือประสบการณ์ใดก็อยากรู้ซึ่งถึงสิ่งนั้น ว่าคืออะไร เป็นอย่างไร มีเหตุปัจจัย อย่างไร มี คุณโทษอย่างไร พยายามวิเคราะห์ให้ได้ นั่นคือความใฝ่รู้ของฉันทะ เพราะฉะนั้นต้อง ขวนขวายให้เกิด ความรู้ให้ได้

อิทธิบาท ๔ อันประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสานั้น เป็นธรรมที่จะตามกันมา เป็นชุด แต่ความจริงไม่จำเป็นต้องมาตามลำดับ อิทธิบาท ๔ แต่ละข้อเป็นใหญ่ในตัวเอง พระพุทธเจ้า ตรัสว่า

สมาธิที่อาศัยฉันทะเกิดขึ้น เรียกว่า “ฉันทสมาธิ”

สมาธิที่อาศัยวิริยะเกิดขึ้น เรียกว่า “วิริยะสมาธิ”

สมาธิที่อาศัยจิตตะเกิดขึ้น เรียกว่า “จิตตสมาธิ”

อิทธิบาทแต่ละ ข้อเป็นวิธีสร้างสมาธิทั้งสิ้น เป็นทางนำไปสู่ความสำเร็จไม่จำเป็นต้องเริ่มที่ข้อใดตายตัว แต่ตามปกตินั้นเริ่มที่ฉันทะมาก ถ้าเริ่มต้นตัวหนึ่ง ตัวอื่นจะมาหนุนทันที ส่วนที่ ๒ ฉันทะในความดีงามที่พึงทำให้เกิด ให้มีเป็นจริง คือ ฉันทะในการกระทำ ความใฝ่ดี ปราปรณาในสิ่งที่ดีงาม คือต้องการทำให้สิ่งที่ดีงามเกิดมีขึ้น เป็นจริงขึ้น เมื่อต้องการ เช่นนั้นก็จะเกิดความรักในงาน และการทำงาน ทำงานอย่างมีความสุข ในความหมายของฉันทะนี้ การทำงานก็คือการที่จะทำให้สิ่งที่ดีงามอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ยังมีฉันทะอีกอย่างหนึ่ง ที่เรียกว่า “กามฉันทะ ฉันทะในกาม” ในสิ่งที่อยากได้ คือ คิดแต่อยากได้นอนอยากได้นี้ อยากได้รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ใจอยู่ กับสิ่งที่ต้องการ อยากนอน อยากนี้ ไม่เป็นสมาธิ เรียกว่า กามฉันทะ ซึ่งเป็นเรื่องของตัณหา ตัณหาเป็นกามฉันทะ ถ้ามีกามฉันทะ ตัณหานี้จะนำไปสู่ความเกียจคร้าน ไม่ได้ทำให้เกิด ความสำเร็จ เพราะไม่ได้อยากได้อะไร ไม่อยากได้ผลสำเร็จของงาน เมื่อจะให้คนทำงานต้อง ให้เขารักงาน รักจุดหมายหมายของงาน เรียกว่ามีฉันทะหรือกุศลธรรมฉันทะ ตรงกันกับกาม ฉันทะ เขาอยากได้เงิน อยากได้วัตถุ ดังนั้นจึงหาทางลัดที่จะได้เงิน ได้วัตถุมาเสพโดยไม่, ต้องทำงาน เราจะต้องสร้างเครื่องบีบบังคับ สร้างระบบการควบคุม เพื่อเป็นเงื่อนไขให้เขา ต้องทำงานและจะต้อง!เองกันการทุจริตกันอย่างเต็มที่ แต่ก็มิอยู่บ้างที่พระอานนท์บอกว่า อาศัยตัณหาละตัณหา หมายความว่า บางครั้งเราต้องเอาตัณหาเป็นเครื่องมือ เพราะทำให้คน เกิดฉันทะอยาก ต้องกระตุ้นตัณหาก่อน ให้อยากได้ผลประโยชน์ วัตถุ แล้วจึงเอาตัณหามาเป็นเครื่องกระตุ้นให้เกิดฉันทะ แต่ต้องระวัง เพราะไม่ค่อยสำเร็จตามนั้น...เมื่อวิเคราะห้ฉันทะในรูปแบบของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์แล้วจะเห็นว่ามีความเป็น เนื้อเดียว กันค่อนข้างมาก และนับเป็นแรงจูงใจทางพุทธศาสนา ที่ไปบรรจบกับแรงจูงใจทางการศึกษาในทัศนะของ Einstein ที่เรียกว่า loving interest in the object and a desire for truth and understanding ซึ่งหมายถึงความสนใจใฝ่รักในสิ่งนั้นๆ และปราปรณาต่อสัจธรรมและปัญญา คือ ความใฝ่รู้อย่างแท้จริงที่จะเข้าถึงความจริง เป็นแรงจูงใจสำคัญที่จะทำให้เกิดความสุขในการทำงาน pleasure in work ตรงนี้เป็นจุดที่ศาสนากับวิทยาศาสตร์และการศึกษามารบรรจบกัน จึงเป็นหน้าที่ ของการศึกษาที่จะต้องสร้างแรงจูงใจนี้ คือ ฉันทะหรือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่แท้ให้เกิดขึ้นมาให้คนมี สิ่งนี้

วิริยะ หรือ วายามะ หรือ วิริยะสมาธิ แปลว่า ความเพียร ในคัมภีร์ขุททกนิกาย มหานิกาย เทส กล่าวว่า พระสารบุตรได้อธิบาย ว่า ความเพียร หมายถึง ความก้าวไปข้างหน้า ความดำเนินไป ความบากบั่น ความพยายาม ความอุตสาหะ ความหมั่น ความออกแรง ความไม่ถอยหลัง ความทรงไว้ ความไม่ย่อหย่อน ความไม่ ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคอง ธุระไว้วิริยะ วิริยะ อินทรีย์วิริยะพละ สัมมาวายามะ ที่เป็นไปทางจิต และในอรรถกถาสัมมาสังวรสูตร กล่าวว่า ความเพียรเป็นสภาวะที่แกร่งกล้า มีความประคับประคองจิตเป็นลักษณะ มีการอุปัฏฐกจิตเป็นกิจ มีความไม่หือถอยแห่งจิตเป็นเครื่อง กำหนด และในพุทธธรรม ได้กล่าวไว้ในทิศทางเดียวกันว่า ความเพียรคือความอาจหาญ แกล้วกล้า บากบั่น ก้าวไป ใจที่ไม่ย่อท้อ ไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบากเมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่ามากควรแก่การบรรลุถึง ถึงแม้จะมีอุปสรรคมากมายและใช้เวลานาน เขาก็ไม่หือถอยกลับเห็นเป็นสิ่งที่ท้าทายที่ต้องทำให้สำเร็จให้ได้ ส่วนผู้ขาดความเพียร อยาก

บรรลุความสำเร็จเหมือนกัน แต่พอได้ยืนต้องใช้เวลานานเป็นปี ก็ท้อถอย ถ้าอยู่ระหว่างปฏิบัติ ก็ฟังชาน จิตใจว่าวุ่น ปฏิบัติได้ผลยาก คนมีความเพียรจิตใจมั่นคง สมาธิจะเกิดขึ้นเป็นวิริยสมาธิ หากมองภาพที่กล่าวมาข้างต้นแล้วจะเห็นว่า วิริยะคือคุณลักษณะหนึ่งของผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ที่แท้ตนเองแต่จะต้องทำให้เป็นคุณลักษณะที่เกิดขึ้นจนเป็นส่วนหนึ่งของตัวตนเป็นนิสัย ดังหลวง วิจิตรวาทการได้กล่าวไว้ว่า ความเพียรนั้นเป็นลักษณะของมนุษย์ที่ดี ซึ่งจะต้องทำไปตลอดชีวิต ความสุขไม่ได้หมายถึงการอยู่เฉยๆ โดยไม่ทำอะไร เราควรจะสอนให้คนของเราเข้าใจว่า ความสุข ของมนุษย์อยู่ที่การทำงานให้เสร็จไปเรื่อย ๆ ซึ่งสอดคล้องเป็นอย่างดีกับพุทธภาษิตที่ว่า วิริเย ทุกขม เจริ แปลว่า คนล่องทุกข์ได้เพราะความเพียร และอรรถาธิ อรรถโน นาโถ แปลว่า ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ซึ่งเกี่ยวกับความเพียรเช่นกัน และตรงกับแนวคิดของคนรุ่นใหม่จำนวนมาก เช่น เฮนรี ฟอร์ด ที่

กล่าวไว้ว่า “คุณไม่,สามารถสร้างชื่อเสียงขึ้นมาได้จากสิ่งที่คุณยังไม่,เพียรพยายามทำ” และ “ไม่”ว่า คุณคิดว่าคุณสามารถหรือไม่ นั่นคือ สิ่งที่คุณต้องแล้ว” นั่นคือ วิริยะสรุปลงที่ “ใจ” จะต้องรู้และเมื่อใจ มีวิริยะแล้วจะเสริมให้สำเร็จได้ด้วยดี

จิตตะ หรือ จิตตสมาธิ คือ ความคิดจดจ่อ เอาใจใส่ฝึกฝน มีความผูกพันจดจ่ออยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อยให้ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผู้ผู้นั้นจะไม่สนใจรับรู้เรื่องอื่นๆ สามารถที่จะจดจ่อและนิ่งอยู่กับสิ่งนั้นได้นานๆ ตลอดทั้งวันทั้ง คืนหรือเป็นเดือนเป็นปี จนกว่าสิ่งนั้นจะเสร็จสมบูรณ์ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่อง หนึ่ง ไม่”ว่าจะเป็นการเรียนงาน หรือกิจกรรมใดๆ ผู้ผู้นั้นจะไม่สนใจเรียนรู้ในเรื่องอื่นๆ และเมื่อมี จิตใจจดจ่อเช่นนั้น ย่อมทำให้สมาธิเกิดขึ้น และทำให้มีกำลังมากในการทำสิ่งนั้น งานนั้น ๆ และ เมื่อเกิดสมาธิ ความเพียรก็จะเกิดขึ้นสนับสนุนกันไปด้วย

พระธรรมปิฎก ได้สรุปไว้ว่า สาธารณะของอิทธิบาทที่ทำให้เกิดความสำเร็จ ก็คือ จิตแน่วแน่เกิดสมาธิขึ้นมา เมื่อมีฉันทะ วิริยะ และจิตตะ ต่างก็ทำให้เกิดสมาธิแน่วแน่ขึ้นเรื่อยๆ สิ่งที่จะทำให้เกิดจิตตะหรือความจดจ่อต่อเรื่องนั้นก็คือ ทำให้เห็นความสำคัญของงานนั้น เรื่องนั้น ที่มี ต่อชีวิตของตัวเอง ต่อสังคม ต่อประเทศชาติ ต่อโลกจะทำให้บุคคลรู้สึกถึงคุณค่าของงานที่ ตนกำลังทำ ใจจึงจะไม่ฟุ้งซ่าน แน่วแน่อยู่กับที่ ดังนั้นการจะสร้างเสริมให้มีธรรมจิตตะเกิดขึ้น จะต้องให้บุคคลได้แก่การทำสมาธิเพื่อให้จิตนิ่งอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ว่างและสงบ เมื่อแก่อยู่บ่อยๆ จนเป็นนิสัยแล้วช่วยให้เมื่อทำงานหรือเรียนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ใจจะจดจ่อมีจิตตะได้ง่ายขึ้น

วิมังสา หรือ วิมังสาสมาธิ คือ ความสอบสวน ไตร่ตรองโดยใช้ปัญญาพิจารณา หมั่นใคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผล ตรวจสอบข้อบกพร่องในงานที่ทำ ด้วยการทดลอง ทดสอบหา ข้อปรับปรุงแก้ไข ดังเช่นที่พระธรรมปิฎกได้กล่าวในพุทธธรรม และธรรมะกับการทำงาน ว่าคนมีวิมังสาชอบคิดหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไรก็คิดพิจารณาทดสอบ ไป เช่น คิดว่าผลนี้เกิดจากเหตุอะไร ทำไมเป็นเช่นนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบ เหล่านี้เท่านี้หรือไม, ล้วนนำองค์ประกอบบางอย่างออกหรือเพิ่มบางอย่างเข้าไป หรือเปลี่ยน องค์ประกอบบางอย่างจะได้ผลอย่างไร ถ้าไม่ได้ผลอย่างที่เราคาดหมายจะแก้อย่างไรที่จุดไหน เช่นเดียวกันกับการปฏิบัติธรรมที่ต้องดูว่าหลักธรรมข้อนี้มีความหมายและจุดมุ่งหมายอย่างไร ควร ใช้ในโอกาสใด และควบคู่สัมพันธ์กับธรรมข้อใด นั่นคือต้องดูทั้งกาลและเทศ ปฏิบัติธรรมคราวนี้ ไม่ค่อยก้าวหน้า เพราะเหตุใด ปฏิบัติมากไปหรือน้อยไปหรือไม่,ถูกวิธี การคิดหาเหตุผลและ สอบสวนทดลองอย่างนี้ย่อมช่วยรวมจิตให้ค่อย

กำหนดติดตามเรื่องที่พิจารณาอยู่ตลอดเวลา จิตจะ แน่วแน่และนิ่ง ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวก นั่นก็คือ เกิดสมาธิที่เรียกว่า วิมังสาสมาธิขึ้น

สมาธิที่อาศัยวิมังสาเกิดขึ้น เรียกว่า “วิมังสาสมาธิ” มีสมาธิ ๔ แบบ ในพระไตรปิฎก มี คำตรัสถึงสมาธิตามหลักอิทธิบาทอยู่เสมอ การสร้าง สมาธิโดยการเอาหลักอิทธิบาทมาใช้นี้ช่วยให้ ได้ผลดี ไม่จำเป็นต้องเป็นไปตามลำดับ คือ แต่ละข้อทำให้เกิดสมาธิได้ทั้งสิ้น และสัมพันธ์กับนิสัยของ คน สมาธิในแบบอิทธิบาทก็เอื้อกุลแก่การทำงาน มาก สำหรับบางคนถ้าเรานำหรือกระตุ้นให้เกิด สมาธิ ลักษณะจิตของเขาเหมาะแก่การกระตุ้น วิริยะมากกว่าคนที่มีลักษณะใจที่ไม่ย่อท้อถ้าเห็นอะไร เป็นอุปสรรค หรืองานที่มาอยู่ข้างหน้าแล้ว จะต้องเอาชนะ ทำให้สำเร็จ คนอย่างนี้จะทำอะไรต้องให้มี ลักษณะท้าทาย คนอย่างนี้ท่านให้ปลุกฝัง สมาธิด้วยวิริยะ คนบางคนเป็นคนแบบมีจิตตะ ลักษณะเป็น คนเอาใจใส่จดจ่อ ไม่ทอดทิ้ง อย่างนี้ เป็นลักษณะของคนมีความรับผิดชอบ คนแบบนี้ ถ้าทำให้เรื่อง นั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวเขา อยู่ใน ความรับผิดชอบ เป็นเรื่องของเขารับผิดชอบ เขาจะทำ เรียกว่า สร้าง สมาธิด้วยวิธีของจิตตอิทธิบาท คน อีกพวกหนึ่งเป็นพวกชอบสงสัย ชอบค้นคว้า ทดลอง ถ้าทำอะไรให้ เขาเกิดความรู้สึกลงสงสัย อยากรู้ อยากเข้าใจ ก็ต้องให้ทำเรื่องนั้นให้เป็นเรื่องที่น่าค้นคว้า น่าศึกษา น่า สงสัย คนนั้นจะเอาจริงไม่ทิ้ง ไม่ไปไหน พยายามทำให้สำเร็จ

อิทธิบาท ๔ นั้น องค์ประกอบแต่ละตัวมีความเกี่ยวเนื่องกัน ต่างก็ล้วนส่งเสริม สนับสนุน เอื้อกุลเป็นเนื้อเดียวกัน เมื่อมีฉันทะ คือ มีใจรักในสิ่งที่ทำ ต้องการให้เกิดภาวะที่ดั่งใจเต็ม เปี่ยมและ สมบูรณ์ ก็จะทำให้เกิดความพากเพียร หรือวิริยะ ซึ่งทำให้ก้าวไปด้วยใจที่ อดทน ไม่ ท้อถอย ทำให้ เกิดจิตตะ คือใจจดใจจ่อ เอาใจใส่อย่างสมรถเสมอ ผูกพัน ไม่ปล่อยให้เรื่องนั้นหลุดไป จากความคิด เมื่อ เป็นเช่นนี้ก็จะเป็นการเปิดโอกาสให้ได้ใช้ปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรอง ทดสอบ ทดลอง เพื่อ หาคำตอบและแนวทางแก้ปัญหาไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งก็คือวิมังสา โดยในทุก ขั้นตอนของแต่ละ องค์ประกอบจะต้องมีสมาธิและสติเป็นเครื่องกำกับ

อิทธิบาท ๔ หมายถึง หลักธรรม ๔ ประการ สำหรับการทำงานหรือทำสิ่งใดๆ เพื่อให้ งานประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหวังไว้ ซึ่งประกอบด้วย

๑) ฉันทะ (ความรัก และความพอใจ) หมายถึง ความรัก และความพอใจในสิ่งนั้นๆ คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความพอใจ ด้วยความรักในสิ่งนั้น ทำสิ่งนั้นด้วยความเต็มใจ ไม่เบื่อหน่ายในกิจที่ ทำ (การเต็มใจ)

๒) วิริยะ (ความเพียร) หมายถึง ความเพียรในการกระทำสิ่งนั้นๆ คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำ ด้วยความขยันหมั่นเพียร ด้วยความพยายาม และมีมานะอดทน ไม่ทอดทิ้งกิจที่ทำนั้น (การตั้งใจ)

๓) จิตตะ (ความเอาใจจดจ่อ ความเอาใจใส่) หมายถึง ความเอาใจใส่ ความเอาใจจดจ่อ ในสิ่งที่ทำ ไม่วางธุระในสิ่งนั้นๆ คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความรู้จักไตร่ตรอง ทำด้วยปัญญา รู้จัก พิจารณาใคร่ครวญ รู้จักพินิจพิเคราะห์ ทดลอง ทดสอบ ตรวจสอบหาสาเหตุด้วยความรอบคอบ (การ เข้าใจ)

๔) วิมังสา (การใช้ปัญญาไตร่ตรอง ตรวจสอบ) หมายถึง การใช้ปัญญาพิจารณา ไตร่ตรอง ตรวจสอบในสิ่งนั้นๆ คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความรู้จักไตร่ตรอง ทำด้วยปัญญา รู้จัก พิจารณาใคร่ครวญ รู้จักพินิจพิเคราะห์ ทดลอง ทดสอบ ตรวจสอบหาสาเหตุด้วยความรอบคอบ (การ เข้าใจ)

“อิทธิบาท” มาจากคำว่า (๑) อิทธิ หมายถึง ความสำเร็จ และ (๒) บาท หมายถึง วิธีทางที่จะนำไปสู่

ดังนั้น คำว่า “อิทธิบาท” หากแปลตามคำจึงหมายความว่า วิธีทาง หรือ หลักการ ที่จะนำไปสู่จุดหมายปลายทางหรือไปสู่ความสำเร็จได้ ซึ่งมี ๔ ประการ หรือเรียกว่า อิทธิบาท ๔ อิทธิบาท ถือเป็นแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้ประสบความสำเร็จตามความประสงค์ ๔ อย่าง ซึ่งเป็นหลักใกล้เคียงกับหลักการพึ่งตนเอง แต่แสดงให้เห็นว่าพึ่งตนเองอย่างไร ทำอย่างไรจึงจะสำเร็จ ซึ่งคำว่า อิทธิ นอกจากจะแปลว่า สำเร็จแล้ว ยังแปลว่า ฤทธิ์ของมนุษย์ที่แสดงได้ จะโดยวิธีทางวิทยาศาสตร์หรือจิตศาสตร์ก็ตาม ซึ่งต้องอาศัยหลักอิทธิบาท ๔

พุทธทาสภิกขุ อธิบายว่า การทำงานแบบใดๆ โดยไม่รู้สีกตัว มีระดับมากน้อยแตกต่างกัน คนที่ทำงานด้วยความพอใจ ขยันขันแข็ง เอาใจใส่ใคร่ครวญอยู่เสมอ นั้น เรียกว่า มีอิทธิบาท ๔ ประการ มีการปฏิบัติโดยไม่ได้ตั้งตัว ซึ่งอิทธิบาททั้ง ๔ ประการนี้ ถ้าปฏิบัติได้ครบถ้วนสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเด็กหรือผู้ใหญ่ก็ตาม ย่อมที่จะประสบความสำเร็จดังประสงค์

อิทธิบาท ๔

๑) **ฉันทะ (aspiration)** ฉันทะ แห่งอิทธิบาท ๔ คือ ความพอใจ รักใคร่ เต็มใจ และฝักใฝ่ในงานอยู่เสมอ พุ่มเทความสามารถ และปรารถนาเพื่อที่จะทำงานนั้นให้ดีที่สุด ด้วยการรักในงานของตน ชอบในงานของตน งานในที่นี้หมายถึง สิ่งที่เราทำ ผู้ใดมีงานอะไรแล้วมีความรักใคร่พอใจในงานนั้น เรียกว่า มีฉันทะ คนที่ขาดฉันทะ ไม่พอใจในงานของตน มักจะทำงานด้วยความเหน็ดเหนื่อยใจ และชอบทิ้งงานให้จับจดและคั่งค้าง

ความอยากหรือความฝักใฝ่ที่เกิดจากฉันทะนี้ มิได้มีความหมายเหมือนกับความอยากได้ เพื่อให้ได้มาซึ่งการเสพสวาทในสิ่งทุกอย่าง หรือที่เรียกว่า ตัณหา เพราะความอยากที่เกิดจากฉันทะนั้น เป็นความอยากในทางสุจริตที่ต้องมีการพุ่มเทกำลังกาย และกำลังใจเพื่อให้สิ่งนั้นสำเร็จตามความมุ่งหมาย ภายใต้พื้นฐานของคุณธรรม และความดี

ฉันทะ องค์ประกอบของฉันทะ

- (๑) ความยินดีในสิ่งที่ทำ นั้นๆ
- (๒) ความพอใจในสิ่งที่ทำ นั้นๆ
- (๓) ความเต็มใจในขณะที่ทำสิ่งนั้นๆ
- (๔) ความมีใจรักในขณะที่ทำสิ่งนั้นๆ
- (๕) ความอยากหรือฝักใฝ่ที่จะทำสิ่งนั้นๆ ให้บรรลุถึงจุดหมาย

ทั้งนี้ ลักษณะของฉันทะที่เกิดขึ้นมิได้เพียงใช้สำหรับการกระทำในการงานเพียงอย่างเดียว แต่สามารถนำไปใช้เป็นหลักการดำเนินชีวิตในด้านอื่นๆได้ด้วยเช่นกัน ได้แก่

- (๑) ความยินดี และพอใจในฐานะทางครอบครัว
- (๒) ความยินดี และพอใจในทรัพย์สินที่ตนมี
- (๓) ความยินดี และพอใจในความสามารถของตน
- (๔) ความยินดี และพอใจในคู่ครองของตน
- (๕) ความยินดี และพอใจในตำแหน่ง และหน้าที่ของตนในสังคม
- (๖) ความยินดี และพอใจในศาสนาหรือลัทธิที่ตนนับถือ ฯลฯ

ฉันทะ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในจิตภายใต้หลักธรรม คือ โยนิโสมนสิการ คือ การรู้จักคิด วิเคราะห์ หรือคิดในทางที่ถูก และเหมาะสมเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามจุดหมายที่ตั้งไว้ภายใต้ สภาวะแห่งเหตุ และผล ดังนั้น เมื่อเกิดฉันทะ คือ ความพอใจหรือยินดีในสิ่งนั้นแล้ว ย่อมทำให้เป็นผู้ที่ รู้จักใช้โยนิโสมนสิการ คือ การคิดวิเคราะห์หาแนวทางที่จะดำเนินต่อไป ซึ่งจะนำมาสู่การเกิดวิริยะ คือ ความเพียรในแนวทางนั้น ต่อไป

๒) วิริยะ (exertion) วิริยะ แห่งอิทธิบาท ๔ คือ ความเพียรพยายาม ความอดุสาหะ และมานะบากบั่น ที่จะทำงานหรือทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ดีที่สุด ไม่ท้อถอยเมื่อเกิดอุปสรรค และความ ยากลำบากต่างๆ ด้วยการมองปัญหาหรืออุปสรรคที่ขัดขวางต่อการทำสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ท้าทาย และต้อง เอาชนะให้สำเร็จ

วิริยะ เป็นความเพียรที่ประกอบความดี มีความขยันหมั่นเพียร ไม่ทอดธุระ เป็นเครื่อง พยุงความพอใจไม่ให้ท้อถอยในการทำงาน เพราะว่างานทุกชนิดมักจะง่ายตอนคิด แต่มักจะติดตอน ทำจึงจำเป็นต้องใช้ความพยายามเรื่อยไปจนกว่าจะสำเร็จตามความพอใจที่ปลูกไว้

วิริยะ หรือ ความเพียรนี้ มีความจำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานหรือการกระทำต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดใน ขณะนั้น เพราะหากต้องการความสำเร็จตามจุดหมายที่ตั้งไว้ก็ต้องจำเป็นต้องมีความพยายามเป็น สำคัญ แต่ความพยายามนี้ มิใช่หมายครอบคลุมถึง การปฏิบัติหรือการกระทำที่ไม่มีวันหยุด หรือ ไม่รู้ ซึ่งพื้นฐานของตนเอง ที่มาจากหลักธรรมแห่งโยนิโสมนสิการ คือ การรู้จักคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุ และ ผลในคัมภีร์มงคลธรรม เช่นกัน

วิริยผล ประเภทของวิริยะ

๑) สังวรปธาน หมายถึง เพียรระวัง คือ การกระทำสิ่งใดๆจะต้องรู้จักพึงระวังรอบคอบ ด้วยการรู้จักเหตุ และผล ไม่ตั้งอยู่ในความประมาทหรืออกุศลกรรมทั้งปวง

๒) ปหานปธาน หมายถึง เพียรละ คือ การรู้จักละ ลด หรือหลีกเลี่ยงจากอกุศลกรรมทั้ง ปวงที่จะเป็นเหตุทำให้การกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่ประสบความสำเร็จ

๓) ภาวนาปธาน หมายถึง เพียรบำเพ็ญ คือ การรู้จักเพียรตั้งมั่น และอุทิศตนต่อการ กระทำในสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างสม่ำเสมอ

๔) อนุรักษนาปธาน หมายถึง เพียรตามรักษาไว้ คือ รู้จักรักษาหรือทำให้ความเพียรในสิ่ง นั้นๆคงอยู่กับตนเป็นนิจ

องค์ประกอบของวิริยะ

๑) ความเพียรในการทำสิ่งนั้นๆในทางที่ถูกตามเหตุ และผลภายใต้พื้นฐานตามหลักคุณ งามความดี

๒) การมีความกล้า และความแน่วแน่ที่จะทำในสิ่งนั้นๆ

๓) การไม่ละทิ้งซึ่งการทำงานหรือสิ่งที่กำลังทำอยู่

๔) การความอดุสาหะ และอดทนต่อความยากลำบากอย่างเป็นนิจ

ทั้งนี้ ลักษณะของวิริยะที่เกิดขึ้น มิได้อยู่ในกรอบสำหรับการทำงานเท่านั้น แต่สามารถนำไป ประยุกต์ใช้เป็นหลักการดำเนินชีวิตในด้านอื่นๆ ได้แก่ (๑) ความเพียรในการเจริญธรรม การเจริญ ภาวนา หรือการรักษาศีล (๒) ความเพียรในการศึกษาเล่าเรียน ฯลฯ

ด้วยเหตุนี้ วิริยะจึงเป็นหลักที่มีความสำคัญอันจะนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติในการทำงาน หรือการกระทำต่อสิ่งใดๆ ภายใต้พื้นฐานของหลักการเหตุ และผลที่เกิดจากโยนิโสมนสิการ เพื่อมุ่งให้ สิ่งนั้นๆดำเนินไปสู่จุดหมาย และสำเร็จตามที่ได้ตั้งไว้ โดยมีความเพียรที่ดำเนินไปในลักษณะของการ ปฏิบัติตามหลักปธาน ๔ ในข้างต้น

แต่ทั้งนี้ ความเพียรที่มีมากเกินไป มักจะทำให้เกิดความฟุ้งซ่าน ความไม่มีสติ ความเหน็ด เหนื่อย จนนำไปสู่การการเกิดอุปสรรค และปัญหาในสิ่งนั้น ส่งผลต่อความท้อแท้ตามมาได้ นอกจากนี้ หากมุ่งเพียรต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากเกินไป มักจะทำให้เกิดการลืมที่จะกระทำต่อสิ่งอื่นได้ง่าย เช่นกัน

๓) จิตตะ (thoughtfulness) จิตตะ แห่งอิทธิบาท ๔ คือ การเอาใจใส่ และให้ใจจด จ่ออยู่กับอยู่กับสิ่งที่ทำ มีสมาธิมั่นคงอยู่กับงาน ไม่ปล่อยปละละเลยในงานที่ทำ และทำงานด้วยความ ตั้งใจที่จะให้งานนั้นสำเร็จ แต่หากใครทำการสิ่งใดด้วยความเป็นคนประมาท ไม่เอาใจใส่กับงานที่ตน ทำ ทำอะไรthings ขว้างๆ งานนั้นย่อมไม่สำเร็จตามเป้าประสงค์หรือหากสำเร็จ แต่ก็เป็นความสำเร็จที่ ไม่มีประสิทธิผลในงาน

ทั้งนี้ จิตตะ หมายถึง จิตใจ คือ ส่วนที่ทำหน้าที่รู้สำนึก รู้คิด ซึ่งความรู้ที่เกิดมาจากจิตนั้น เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน อดีตกาล หรือกำลังจะเกิดในอนาคต ล้วนเป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในจิต หรือที่ผ่านมาแล้วทั้งสิ้น หมายถึง จิตสังสมความรู้ให้เกิดขึ้นในกาลทั้ง ๓ นั้นเอง ส่วนจิตตะในที่นี้ หมายถึง สภาวะทางอารมณ์ที่สะท้อนมาจากจิต อาทิ ความเข้มแข็ง ความมั่นคง ความมุ่งมั่น และ ความจดจ่อ ต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ทำอยู่นั้น

องค์ประกอบของจิตตะ

- ๑) มีความสนใจในสิ่งที่จะทำนั้นอย่างจริงจัง
- ๒) การเอาใจใส่ในขณะที่กระทำสิ่งนั้นๆ
- ๓) การมีใจที่เป็นสมาธิในขณะที่กระทำสิ่งนั้นๆ
- ๔) การที่มีจิตใจมุ่งมั่น และแน่วแน่ในขณะที่กระทำสิ่งนั้นๆ

ทั้งนี้ ลักษณะของจิตตะที่เกิดขึ้น มิได้อยู่ในกรอบสำหรับการงานเท่านั้น แต่สามารถ นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันด้านอื่นๆ ได้แก่ การเอาใจใส่ และมุ่งมั่นในการเจริญธรรม และ การเอาใจใส่ และมุ่งมั่นในการศึกษาเล่าเรียน ฯลฯ

จิตตะ มีความสัมพันธ์กับสมาธิ คือ หมายถึง จิตเป็นเครื่องผลักดัน และควบคุมการเกิด ของสมาธิ โดยสภาวะจิตที่มีความแน่วแน่ และจดจ่อต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ภาวะที่เกิดขึ้นกับจิตนี้จึงเรียกว่า สมาธิ ซึ่งเป็นเครื่องเสริมประสิทธิภาพในการจะกระทำสิ่งใดๆให้ประสบความสำเร็จ เพราะจิตที่เป็น สมาธิแน่วแน่อยู่กับสิ่งที่กำลังทำ อยู่ โดยไม่เกิดความฟุ้งซ่าน ย่อมทำให้งานประสบความสำเร็จได้ดี ไม่ผิดพลาด และมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายที่วางไว้

๔) วิมังสา (investigation) วิมังสา แห่งอิทธิบาท ๔ คือ การสอบสวน ไตร่ตรอง และ พิจารณาตรวจสอบในสิ่งที่กำลังทำนั้นๆ รวมถึงการรู้จักค้นคว้า ทดลอง คิดค้น และรู้จักคิดแก้ไข ปรับปรุงงาน ให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำสิ่งใดๆ ย่อมเกิดจากปัจจัยจากข้อนี้เป็น สิ่งสำคัญ เพราะการใช้วิมังสา คือ การคิด วิเคราะห์ อย่างมีเหตุ และผล ย่อมทำให้เข้าใจต่อ

กระบวนการ วิธีการ และแนวทางในการดำเนินงานที่ถูกต้อง เหมาะสม รวมถึงย่อมรู้จักแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ดี แต่หากไม่มีการใช้ปัญญาก่อนทำหรือขณะทำสิ่งใดๆแล้ว ย่อมนำมาซึ่งปัญหา และอุปสรรคในสิ่งนั้นๆ ส่งผลต่อการท้อแท้ การทำสิ่งนั้นไม่สำเร็จ หรือหากสำเร็จก็จะไม่เกิดประสิทธิผลอย่างเต็มที่

องค์ประกอบของวิมังสา

- ๑) การใช้ปัญญาคิด วิเคราะห์ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติหรือระหว่างปฏิบัติในสิ่งนั้นๆ
- ๒) การแก้ไข ปรับปรุงข้อบกพร่อง และพัฒนาในสิ่งนั้นๆด้วยปัญญา
- ๓) การใช้ปัญญาคิดวิเคราะห์ในสิ่งนั้นๆ ตามคัมภีร์มงคลธรรม

ทั้งนี้ ลักษณะของวิมังสาที่เกิดขึ้น มิได้เหมาะสำหรับนำไปใช้ในการงานเท่านั้น แต่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันด้านอื่นๆ ได้แก่

- ๑) การรู้จักคิด วิเคราะห์ในการเจริญธรรม
- ๒) การรู้จักคิด วิเคราะห์ในบทเรียน
- ๓) การรู้จักคิด วิเคราะห์ก่อนที่จะพูดหรือทำในสิ่งใด ๆ ฯลฯ

วิมังสา คือ การรู้จักคิด วิเคราะห์ ที่มักคู่กับคำว่า ปัญญา คือ ความรู้ หรือ ความรู้แจ้ง เป็นความรู้ ความเข้าใจ ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในเหตุ และผล รวมถึงองค์ประกอบ และพื้นฐานของสิ่งๆนั้น สามารถตัดสินใจ และบ่งชี้สิ่งนั้นได้เป็นมาอย่างไร มีลักษณะอย่างไร รวมถึงรู้แยกแยะสิ่งต่างๆว่าถูกผิด ดีชั่ว ดังนั้นแล้ว การมีปัญญาก็จะเป็นการรอบรู้ในทุกๆด้าน และพึงใช้ปัญญาก่อนที่จะทำเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และลึกซึ้งก่อน เพื่อให้การนั้นๆดำเนินไปตามเป้าหมายที่วางไว้ และไม่เกิดปัญหาอุปสรรค พร้อมยังประสิทธิภาพในสิ่งนั้นให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์

๒.๕.๒ การศึกษากับหลักอิทธิบาท ๔

การพัฒนางานด้วยอิทธิบาท ๔ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำมาปรับปรุง หรือพัฒนางานให้ประสบผลสำเร็จอย่างดีนั้นคืออิทธิบาท ๔ ซึ่งเป็นหัวข้อธรรมที่จะช่วยให้ผู้ทำงานประสบผลสำเร็จได้ตามประสงค์ เพราะคำว่า อิทธิบาท หมายถึง คุณเครื่องให้สำเร็จความประสงค์หรือคุณธรรมเครื่องให้ถึงความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน หรือทำกิจการใดๆก็ตามซึ่งมี ๔ ประการคือ

๑) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในงานที่ทำนั้นคือสิ่งแรกที่ผู้ทำงานจะต้องมีไว้ในใจคือ ฉันทะ ความพอใจในงานที่ได้รับมอบหมาย แม้งานนั้นตมไม่ถนัด หรือไม่ชอบเพียงใดก็ตาม ก็ต้องสร้างฉันทะให้เกิดใหม่อย่างแท้จริง เพราะความพอใจรักใคร่ในงานเป็นบันไดขั้นแรก ซึ่งถ้ามีฉันทะอย่างแท้จริงแล้วย่อมไม่รังเกียจ หรือเบื่อหน่ายในงานนั้นอย่างแน่นอน เป็นความรักที่จะทำความดี ทำงานด้วยความเต็มใจ และตั้งใจอย่างแรงกล้าที่จะทำงาน ซึ่งฉันทะในที่นี้ หมายถึง ฉันทะที่เป็นกุศลธรรม

๒) วิริยะ เพียรประกอบงานนั้น เมื่อสร้างหรือปลูกฉันทะที่เป็นกุศลธรรมให้ปรากฏในจิตใจแล้ว ก็ต้องขึ้นบันไดขั้นที่ ๒ คือความพากเพียรพยายามที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จสมประสงค์ ทำงานด้วยความเข้มแข็ง อดทน ไม่ท้อถอยหรือไม่ทอดธุระแต่อุทิศทั้งแรงกายและใจที่ทำ ด้วยความยินดี และตั้งใจ แม้งานจะประสบภัยปัญหาหรืออุปสรรคเพียงใดก็ตาม ก็ไม่ทิ้งงานกลางคัน เพราะงานสำเร็จได้ ด้วยความเพียร ขากับสุภาวชิตวา วรเณน ทุกขมนจติบุคคลลวงทุกขใดด้วยความเพียร

๓) จิตตะ เอาใจฝกฝในงำนนั้นไม่วางธุระ เมื่อบุคคลผู้ทำงานมีฉันทะและมีวิริยะในการทำงานแล้ว ก็ต้องขึ้นบันไดขั้นที่ ๓ คือจิตตะ เอาใจ ฝกฝ ตั้งจิตรับรู้ในงานที่ทำเอาใจใส่ต่องานที่ทำ และมีการติดตามผลงานอยู่อย่างสม่ำเสมอ เป็นการทำงานที่ต่อเนื่องจน กว่าจะสำเร็จ

๔) วิมังสา หมั่นตรองพิจารณาเหตุผลในงานนั้น เป็นบันไดขั้นสุดท้ายของผู้พัฒนางาน คือเป็นหัวใจของการทำงาน เพราะวิมังสาเป็นตัวประเมินผลของการทำงาน โดยใช้ปัญญาสอบสวน หรือใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบตรวหาเหตุผล ตรวจสอบข้อบกพร่อง ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เป็นการพิจารณาตรวจสอบงานที่ตนทำไปนั้น ประสพผลสำเร็จมากน้อยเพียงไร เป็นไปตามความ ประสงค์หรือไม่

จากพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในอังคุตตรนิกายทุก นิบาต ได้กล่าวถึง อิทธิบาท ในอิทธิบาทสูตร ได้แก่ อิทธิบาท หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ ๔ ประการ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้^{๕๘}

๑) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากฉันทะ และ ความเพียรสร้างสรรค์)

๒) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยะสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิริยะและ ความเพียรสร้างสรรค์)

๓) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากจิตตะและ ความเพียรสร้างสรรค์)

๔) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิมังสาและ ความเพียรสร้างสรรค์)

อิทธิบาท ๔ คือ คุณเครื่องให้สำเร็จความประสงค์ ๔ อย่าง^{๕๙}

(๑) ฉันทะ พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น

(๒) วิริยะ เพียรประกอบสิ่งนั้น

(๓) จิตตะ เอาใจฝกฝในสิ่งนั้นไม่วางธุระ

(๔) วิมังสา หมั่นตรองพิจารณาเหตุผล

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง อิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะ (ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำใ้ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆขึ้นไป) วิริยะ (ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง) จิตตะ (ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝกฝไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่าน เลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ) วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญตรวจสอบตรวหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยังย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง)^{๖๐}

^{๕๘} ที.ปา. (ไทย). ๑๑/๓๑๗/๒๗๗.

^{๕๙} อภิ.วิภังค. (ไทย) ๓๕/๒๙๒.

^{๖๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๖๐.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึง อิทธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ถึงความสำเร็จตามที่ตั้งประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น ๔ คือ^{๖๑}

- ๑) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
- ๒) วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น
- ๓) จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น
- ๔) วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น

ธรรม ๔ อย่างนี้ ย่อมเนื่องกัน แต่ละอย่างก็มีหน้าที่เฉพาะของตน ได้แก่

- ๑) ฉันทะ มีความพอใจในฐานะเป็นสิ่งที่ตนถือว่า ดีที่สุด ที่มนุษย์เรา ควรจะได้ ข้อนี้เป็นกำลังใจอันแรกที่ทำให้เกิดคุณธรรม ข้อต่อไป ทุกข้อ
- ๒) วิริยะ คือ ความพากเพียร หมายถึง การกระทำที่ติดต่อไม่ขาดตอน เป็นระยะยาวจนประสบความสำเร็จ คำนี้ มีความหมายของความกล้าหาญเจืออยู่ด้วย ส่วนหนึ่ง
- ๓) จิตตะ หมายถึงความไม่ทอดทิ้ง สิ่งนั้นไปจากความรู้สึกของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ นั้นให้เด่นชัด คำนี้ รวมความหมายของคำว่า สมาธิ อยู่ด้วยอย่างเต็มที่
- ๔) วิมังสา หมายถึง ความสอดส่องในเหตุและผล แห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปตลอดเวลา รวมความหมายของคำว่า ปัญญา ไว้อย่างเต็มที่

๒.๕.๓ ประโยชน์ของอิทธิบาท ๔

- ๑) ประโยชน์ของฉันทะ คือ ทำให้เป็นผู้มีความพอใจ และมีใจรักต่องาน ทำให้เกิดความรู้สึกเต็มใจในการทำงาน เกิดการทำงานด้วยความสุข ไม่รู้สึกเบื่อหน่ายง่าย ไม่เกิดอาการท้อแท้ ช่วยให้งานดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง และเกิดการสร้างสรรค์ในงาน
- ๒) ประโยชน์ของวิริยะ คือ ทำให้เป็นคนมีเพียร และขยันในการทำงาน ไม่มีความเกียจคร้าน มุ่งมั่นที่จะทำงานให้เสร็จ ผู้ที่ขาดความขยัน ย่อมทำงานขาดๆเกินๆหรือมักทำงานนั้นไม่สำเร็จ หรือหากสำเร็จก็สำเร็จล่าช้า และไม่มีประสิทธิภาพ
- ๓) ประโยชน์ของจิตตะ คือ ทำให้เป็นคนมีความมุ่งมั่น และจดจ่อกับงานที่ทำ จิตมีความแน่วแน่ และมั่นคงต่อปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น ช่วยให้งานดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่องตามกระบวนการ ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอ
- ๔) ประโยชน์ของวิมังสา คือ ทำให้เป็นผู้ที่รู้จักคิด วิเคราะห์ในงาน ช่วยทำให้ทราบ และเข้าใจในกระบวนการของงาน และหากเกิดปัญหาก็ย่อมเกิดแนวทางในการแก้ปัญหาได้โดยง่าย งานไม่ผิดพลาด และทำงานตามกรอบที่วางไว้ให้ประสบความสำเร็จ ถ้าขาดวิมังสาจะทำให้เป็นคนทำงานไม่มีหลักการ ทำงานไม่มีแนวทาง ไม่มีแบบแผน ซึ่งยากที่จะเกิดความสำเร็จได้โดยง่าย ดังนั้น ฉันทะ และวิริยะ เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้บุคคลมีความมั่นใจในการที่จะเผชิญหน้ากับปัญหา และอุปสรรคในการทำงาน และมีจิตตะ และวิมังสา เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยในการเอาชนะปัญหา และอุปสรรคในการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

^{๖๑} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ทำอย่างไรจึงจะเรียนเก่ง**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๓๔.

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยภายในประเทศ

วิภาพรรณ พินลา^{๒๒} ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑ มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนและการพัฒนาการศึกษา ซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศ อันเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นผู้มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยจัดแนวทาง ดังนี้ ๑. ฝึกกระบวนการสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดรวบยอด ๒. ฝึกกระบวนการปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะการสังเกต การคิดเปรียบเทียบ การจำแนก และการให้เหตุผล และ ๓. ฝึกกระบวนการสร้างค่านิยม เพื่อพัฒนาทักษะการประยุกต์ใช้ เนื่องจากสภาพการณ์ในสังคมปัจจุบัน ทัวโลก กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนมีความแตกต่างกันมากขึ้นก่อให้เกิดเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ดังนั้นจึง จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเร่งพัฒนาผู้เรียนและครูผู้สอนให้สามารถปรับตัวเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดย ต้องจัดการศึกษาให้ทันกับสถานการณ์โลกที่เต็มไปด้วยความรู้และข้อมูลที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งต้องวางแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศให้ก้าวทันต่อกระแสสังคมในทุกมิติในปัจจุบัน และ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน

สิริวรรณ ศรีพหล^{๒๓} ได้วิจัยการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสจากการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พบว่าความคิดอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือข้อ 1 สภาพสังคมปัจจุบันที่มีปัญหาทางสังคมหลาย ประการดังนั้นการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญในสถานศึกษา ส่วนความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก จำนวน ๓ ข้อ และความคิดเห็นในระดับปานกลาง จำนวน ๖ ข้อ สาระการเรียนรู้แกนกลางเป็นอันดับ ๑ ในแต่ละสาระดังนั้นสาระที่ ๑ ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม ร้อยละ ๖๔.๑๕ สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ร้อยละ ๑๒.๒๖ สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์ ร้อยละ ๕.๖๖ สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์ ร้อยละ ๑๑.๓๒ และสาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์ ร้อยละ ๑๐.๓๘ ตามลำดับ

^{๒๒} วิภาพรรณ พินลา, แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมี วิจารณญาณสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑, สาขาการสอนศิลปศาสตร์ (การสอนสังคมศึกษา) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา, ๒๕๕๖.

^{๒๓} สิริวรรณ ศรีพหล, การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการ เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส, รายงาน วิจัยมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๗.

มณฑา ชุ่มสุคนธ์ และคณะ^{๖๔} ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการเรียนการสอนแบบบูรณาการในรายวิชาของสาขาวิชาสังคมศึกษา ระดับปริญญาตรีที่ส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่ส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมี ลักษณะเป็นการบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Multidiscipline) และดำเนินกระบวนการวิจัยแบบ Deming Cycle มี ๔ ขั้นตอน คือ ขั้นที่ ๑ การวางแผน (Plan) โดยผู้สอนใน ๒รายวิชาร่วมกันกำหนดหัวข้อ ความคิด รวบรวม เนื้อหา ปัญหา และเกณฑ์การตัดสิน จัดทำ แผนการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ขั้นที่ ๒ การลงมือทำ (Do) โดยพัฒนาแผนและกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการนำไปทดลองใช้จัดการเรียนการสอน ขั้นที่ ๓ การตรวจสอบ (Check) ท การประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อหาแนวทางปรับปรุงและพัฒนา ขั้นที่ ๔ การปฏิบัติ (Action) ผู้สอนร่วมกันพิจารณาข้อบกพร่องที่ได้จากการตรวจสอบมาปรับปรุงแก้ไข และวางแผนในการดำเนินการในครั้งต่อไป

นภจร อุ่นแก้ว ทำการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาอำเภอ บ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่นผลการวิจัยพบว่า^{๖๕} ๑. สภาพการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษาของครู พบว่าด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผลมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากและด้านการใช้หลักสูตรด้านการใช้สื่อการสอนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางส่วนปัญหาการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษาของครู พบว่าเป็นปัญหาในระดับปานกลางทุกด้าน คือ ด้านการใช้หลักสูตรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ๒. ผลการเปรียบเทียบสภาพการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษาของครูผู้สอนในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน พบว่าไม่แตกต่างกันทุกด้าน คือด้านการใช้หลักสูตรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอนด้านการวัดและประเมินผล สำหรับผลการเปรียบเทียบปัญหาการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษาของครูผู้สอนในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ทุกด้าน คือ ด้านการใช้หลักสูตรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอนด้านการวัดและประเมินผล ๓) สภาพการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษาของนักเรียน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านส่วนปัญหาการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษาของนักเรียน พบว่าเป็นปัญหามานกลางทุกด้าน ๔) ผลการเปรียบเทียบสภาพการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษาของนักเรียนในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ทุกด้าน สำหรับผลการเปรียบเทียบปัญหาการเรียนการสอนวิชา ส ๕๐๓ สังคมศึกษาของนักเรียนในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน พบว่ามีปัญหาด้านการใช้สื่อการสอนเพียงด้านเดียวที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

^{๖๔} มณฑา ชุ่มสุคนธ์ และคณะ, การพัฒนาการเรียนการสอนแบบบูรณาการในรายวิชาของสาขาวิชาสังคมศึกษา ระดับปริญญาตรีที่ส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ, งานวิจัยคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น,วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ เดือนมกราคม – เมษายน, ๒๕๕๗.

^{๖๕} กาญจนา เวชยนต์, ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนจริยศึกษาของครูสังคมศึกษาและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์เขตกรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; ๒๕๒๕), หน้า ๗๒.

เกศินี ครุณาสวัสดิ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการเรียนการสอนสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพการจัดการเรียนการสอน พบว่า ด้านตัวครู ครูส่วนใหญ่ถูกกำหนดให้สอน โดยได้รับคัดเลือกตามความเหมาะสม และมีความพอใจ ครูส่วนใหญ่เข้ารับการอบรม และสัมมนาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในหัวข้อ เนื้อหาพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาจริยธรรม จำนวน ๑ ครั้งต่อหนึ่งภาคการศึกษา ครูส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากการสอนโดยมีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนามากขึ้น และเป็นตัวอย่างในการแต่งกายสุภาพเรียบร้อยในสถานศึกษา ด้านเนื้อหา ครูส่วนใหญ่แนะนำเนื้อหาพระพุทธศาสนาพัฒนาจริยธรรมทั้ง ๖ ประการ คือความมีวินัย ความซื่อสัตย์ การประหยัดและอดออม ความขยันหมั่นเพียร และความอดทน ครูส่วนใหญ่ใช้เนื้อหาเหมือนกัน คือ หัวข้อเรื่องพระธรรม สำหรับความรับผิดชอบครูส่วนใหญ่ใช้เนื้อหาในหัวข้อพระสงฆ์ ด้านการจัดการเรียนรู้ ครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมโดยบูรณาการเนื้อหาพระพุทธศาสนากับสาระการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต เพื่อพัฒนาความมีวินัย และมีการจัดกิจกรรมทั้งในห้องเรียน และเสริมหลักสูตร รวมทั้งใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย และเน้นการจัดบรรยากาศการเรียนการสอน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ครูส่วนใหญ่ให้คำชมเชยทั้งเป็นการส่วนบุคคลและต่อหน้าสาธารณะ และครูส่วนใหญ่ใช้เครื่องมือในการวัดและประเมินผลที่หลากหลายโดยใช้แบบฝึกหัด และใบงานมากที่สุดและเน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนมากที่สุด และประเมินความสำเร็จในการสอนที่ร้อยละ ๕๑ – ๘๐ ๒) ปัญหาการจัดการเรียนการสอน พบว่า ครูส่วนใหญ่เห็นว่าไม่มีปัญหาในด้านตัวครูและด้านเนื้อหา สำหรับด้านการจัดการเรียนรู้ ครูส่วนใหญ่เห็นว่ามีปัญหาเกี่ยวกับจำนวนชั่วโมงสอนไม่เพียงพอกับการจัดกิจกรรม และสื่อการเรียนการสอนในการพัฒนาจริยธรรมไม่เพียงพอและการขาดงบประมาณในการนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ และครูส่วนใหญ่เห็นว่าไม่มีปัญหาด้านการเสริมแรงและด้านการวัดและประเมินผล^{๖๖}

ศรีประไพ ปัดทุมผาง^{๖๗} ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนที่ปิงกรวิทยาพัฒนา (ทวีวัฒนา) ในพระราชูปถัมภ์ฯ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก คือ ด้านการวางแผนงาน ด้านการจัดการองค์ร้งงานบุคลากร ด้านการอำนวยความสะดวกด้านการกำกับดูแล ตามลำดับ ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหา ด้านการวางแผนงาน ครูควรมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารกับคณะผู้บริหารในการวางแผนการทำงานในสถานศึกษา ด้านการจัดการองค์ร้ง ครูควรทำความเข้าใจภาระงานขององค์ร้งและควรปฏิบัติตามภาระงานที่ระบุเอาไว้ ด้านบุคลากร ควรลดกิจกรรมการเรียนการสอนให้น้อยลงเพื่อให้ครูได้เตรียมการสอนได้เต็มที่ ด้านการอำนวยความสะดวก

^{๖๖} เกศินี ครุณาสวัสดิ์ , “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๘. หน้า บทคัดย่อ.

^{๖๗} ศรีประไพ ปัดทุมผาง, การบริหารจัดการการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนที่ปิงกรวิทยาพัฒนา (ทวีวัฒนา) ในพระราชูปถัมภ์ฯ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๘.

ควรจัดหาแหล่งการเรียนรู้เพื่อให้ครูจะได้นำใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น และด้านการกำกับดูแล ควรการติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องมีการนิเทศติดตามการทำงานและการจัดการเรียนการสอนแต่ละฝ่ายมากขึ้น

วิทยุภา เมธีวรฉัตร ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์^{๖๘} ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๙๘.๖๙ มีอายุต่ำกว่า ๓๑ ปีคิดเป็นร้อยละ ๙๐.๘๕ มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ ๘๘.๒๔ และมีตำแหน่งส่วนใหญ่ เป็นนักเรียน คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๕๘ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ พบว่าบุคลากรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะและด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์จำแนกตาม เพศ อายุระดับการศึกษา และตำแหน่ง ไม่แตกต่างกัน แนวทางการประยุกต์ใช้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ บุคลากรต้องยึดหลักอิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งจะส่งผลให้เป็นผู้ที่มีความรัก ความพอใจในงาน ปฏิบัติงานด้วยความพากเพียรบากบั่น ด้วยความเอาใจใส่ในงาน และมีการตรวจสอบความสำเร็จในงานอยู่เสมอ ผลก็คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น ขึ้นอยู่กับผู้บริหาร และตัวบุคลากรเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ในอนาคต

พระพุทธิพงศ์ ปากโร (แร่ทอง) ได้ทำการศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนมัธยมศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร พบว่า^{๖๙} สภาพการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารมีสภาพการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยรวมในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้บริหารมีสภาพการจัดการเรียนรู้ด้านคุณลักษณะในระดับมากที่สุด ด้านระบบในระดับมาก ด้านระบบหลักสูตรสถานศึกษาในระดับมากและด้านสภาพแวดล้อมในระดับมาก ครูมีสภาพการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยรวมในระดับมาก แต่พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ครูมีสภาพการจัดการเรียนรู้ด้านการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักไตรสิกขาในระดับปานกลาง แต่มีสภาพการจัดการเรียนรู้ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรและด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิตประจำวันในระดับมาก นักเรียนมีสภาพการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยรวมในระดับมาก และเพื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า นักเรียนมีสภาพการจัดการเรียนรู้ทั้งด้านกาย ด้านศีล ด้านจิต และด้านปัญญาในระดับมาก

^{๖๘} วิทยุภา เมธีวรฉัตร, การวิจัยเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์, **ปริญญาานิพนธ์ พุทธศาสนมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร)**, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย, ๒๕๕๔, หน้า ๘๗ - ๑๑๒

^{๖๙} พระพุทธิพงศ์ ปากโร (แร่ทอง), สภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนมัธยมศึกษา : กรณีศึกษา เฉพาะเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร, **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสนมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

รัชฎาพร จันภิรมย์^{๗๐} ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า สภาพการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๓ ด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผลการศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จัดกิจกรรมปฏิบัติตามหลักศีล ๕ เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ รู้จักทำงานเป็นหมู่ สอดแทรกคุณธรรมหลักเศรษฐกิจพอเพียงใช้สอยปัจจัย ๔ อย่างคุ้มค่า เน้นการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาและกิจกรรมไหว้พระ อบรมธรรมะในวันสำคัญทางพุทธศาสนาโดยนิมนต์พระสงฆ์มาสอนธรรมะ บรรยายธรรม และเข้าค่ายคุณธรรม เขียววิทยากรที่มีภูมิรู้ ภูมิธรรมทางพุทธศาสนา มาให้ความรู้ ส่งเสริมวัดหรือศาสนสถานที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ และส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างบ้าน วัดและโรงเรียน

คติ ปรีชา^{๗๑} ได้ทำการศึกษาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถาบันการอาชีวศึกษาจังหวัด ผลการวิจัย พบว่า สภาพการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถาบันการอาชีวศึกษาจังหวัดลำปาง โดยรวมทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการนำองค์กรและด้านการควบคุมองค์กร มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเกือบทุกข้อทุกด้าน ซึ่งบุคลากรประกอบด้วย ผู้บริหาร หัวหน้างาน ครูผู้สอนและนักศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ทั้งโดยรวม ๔ ด้าน และในแต่ละด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สภาพการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทั้ง ๔ ด้าน กิจกรรมในแต่ละด้านที่มีการปฏิบัติต่ำกว่ากิจกรรมอื่น ซึ่งสมควรได้รับการพัฒนา คือ การสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือจากผู้ปกครองนักศึกษา ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาระบบการสื่อสารประชาสัมพันธ์งานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ และการรายงานผลการประเมินให้ผู้ปกครองทุกฝ่าย ผู้ปกครอง ชุมชนรับทราบ

มณี ครุไชยศรี^{๗๒} ได้ทำการค้นคว้าแบบอิสระเพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผลการศึกษาพบว่า สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนนวมโพธิ์วิทยาลัย แผนกประถม ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมลูกเสือ กิจกรรมแนะแนว และกิจกรรมชมรมเสริมหลักสูตร ในการดำเนินการจัดกิจกรรมนั้นมี ๒ กิจกรรม คือ กิจกรรมลูกเสือ และกิจกรรมแนะแนวที่มีโครงสร้าง แผนงาน โครงการ อยู่ในฝ่ายกิจการนักเรียน ส่วนกิจกรรมชมรมเสริมหลักสูตร ไม่ได้กำหนดในโครงสร้าง แต่กำหนดเป็นงาน โดยมอบหมายให้หัวหน้าช่วงชั้นร่วมมือประสานงานการจัดกิจกรรมกับหัวหน้าระดับชั้นและครูผู้สอน ในการจัดกิจกรรมนั้น อยู่ในกรอบของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถดำเนินการได้ครบ

^{๗๐} รัชฎาพร จันภิรมย์, การศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

^{๗๑} คติ ปรีชา, “ศึกษาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถาบันการอาชีวศึกษาจังหวัด” ,งานวิจัยวิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต ,ลำปาง ,๒๕๕๐ , หน้า ๙๑-๙๙.

^{๗๒} มณี ครุไชยศรี, ค้นคว้าแบบอิสระ “ศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน”, ๒๕๕๐, หน้า ๕๑-๖๐.

กระบวนการตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน จนถึงขั้นตอนสุดท้ายคือ ประเมินผลการจัดกิจกรรม หลักการในการจัดกิจกรรม ตามลำดับ

สรุปได้ว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับครูผู้สอนนั้นมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนและการพัฒนาการศึกษา ซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศ อันเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นผู้มีความรู้ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เฉพาะการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา โดยเน้นนำหลักอภิปาธ ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการสร้างกิจกรรมส่งเสริมในรายวิชาดังกล่าวอย่างเหมาะสมกับการเรียนรู้

๒.๖.๑ งานวิจัยต่างประเทศ

สมิท (Smith) ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของระบบโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพในมลรัฐจอร์เจีย ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบที่มีส่วนสำคัญต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน คือ การวัดผลและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ การจัดบรรยากาศทางวิชาการและการมีผู้นำที่เข้มแข็งทางวิชาการ การตั้งความหวังไว้สูง และการให้ความร่วมมือช่วยเหลือกัน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพของโรงเรียน^{๗๓}

คาลเดอร์อน (Calderon) ได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่สอนได้ดีเยี่ยมในทัศนะของนักเรียน เพื่อนครูและผู้บริหารโรงเรียน ในวิทยาลัยชุมชนในเมือง ลอสแอนเจลิส (Los Angeles Community College District) ผลการศึกษาพบว่า นักเรียน ครู และผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นตรงกัน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับคุณภาพหรือคุณลักษณะที่ดี ๓ ลักษณะ คือ ลักษณะการสอนที่ดี ลักษณะเกี่ยวกับบุคลิกภาพที่ดีลักษณะเกี่ยวกับอาชีพครู และไม่พบความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของทั้งสามกลุ่ม^{๗๔}

โทมัสและมอนโกเมอร์ (Thomas and Montgomery) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการเป็นครูที่ดี ผลสะท้อนจากการปฏิบัติงานของครูในทัศนะของเด็กนักเรียน เขาได้ทำการวิจัยโดยใช้วิธีการสังเกตเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครูในการจัดการเรียนการสอน และสัมภาษณ์ความคิดเห็นของเด็กเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่ดีควรมีอะไรบ้าง จากการสัมภาษณ์เด็กได้ข้อสรุปว่า ครูจะเป็นครูที่ดีต้องมีคุณลักษณะ ๔ ประการคือ ๑. มีความสุภาพอ่อนโยน ๒ .ต้องสนใจและเอาใจใส่ดูแลเด็ก ๓. ต้องมีความเข้าใจเด็ก ๔. ต้องมีอารมณ์สนุกสนานและรักเด็ก^{๗๕}

เชสเตอร์ (Chester) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารการศึกษาทั่วประเทศของสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมที่ทำให้การบริหารงานวิชาการ

^{๗๓} Smith, Robert Timothy, "Characterics of Effective School System in Georgia", (Dissertation Abstracts International, 1991, January), p. 228-A.

^{๗๔} Caldron, "Characteristics of the excellent teacher as perceived by student, Los Angeles Community College", (Dissertation Abstracts International : March, 1989), P.49.

^{๗๕} Thomas & Montgomery, "On becoming a good teacher : Reflective practive with regard to children's voice", (Journal of Teacher Education, June, 1998), P.48.

ของผู้บริหารมีสมรรถภาพสูง เนื่องมาจากการส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นได้แก่ ส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการสอนหลายๆ วิธีอภิปรายปัญหา การปรับปรุงการเรียนการสอนในที่ประชุม จัดปฐมนิเทศเพื่อช่วยเหลือครูใหม่หาวิธีวิจารณ์งานของครูแบบติเพื่อก่อโดยไม่ให้เสียกำลังใจ จัดให้มีการอบรมความรู้เกี่ยวกับวิชาการ ให้การศึกษาเพิ่มเติมแก่คณะครูเพื่อปรับปรุงเทคนิคการสอน จ่ายเงินค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าพาหนะและค่าที่พักให้แก่ครูที่ไปอบรมทางวิชาการ^{๗๖}

แมคคาร์ (Mccathy) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง บทบาทการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐนิวเจอร์ซีย์จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดวิชาและครูผลการวิจัยพบว่า กลุ่มครูมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกับผู้บริหารโรงเรียน และผู้ช่วยฝ่ายวิชาการเกี่ยวกับบทบาทในการปฏิบัติงานวิชาการเรื่องการสังเกตการสอน การวัดผลประเมินผล การจัดตั้งกรรมการบริหารงานวิชาการและความรับผิดชอบของคณะกรรมการ นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความคิดเห็นตรงกันว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรมีบทบาท มีความรับผิดชอบและเอาใจใส่ในการบริหารงานวิชาการ ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด^{๗๗}

อาร์มาสตรอง (Armstrong)^{๗๘} ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลกระทบของเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือที่มีการจัดแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (STAD) ต่อผลสัมฤทธิ์ทางวิชาสังคมศึกษา และเจตคติต่อการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนระดับชั้นเกรด ๑๒ จำนวน ๒ ห้องเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนทั้ง ๒ กลุ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเจตคติต่อการเรียนวิชาสังคมศึกษาไม่แตกต่างกัน แต่จากการสำรวจความคิดเห็น พบว่าทั้งครูและนักเรียน วิธีการจัดกลุ่มแบบ STAD ทำให้นักเรียนเรียนด้วยความสนุกสนาน ครูสามารถจัดการเรียนการสอนได้ง่าย และสะดวก กว่าการสอนแบบบรรยาย

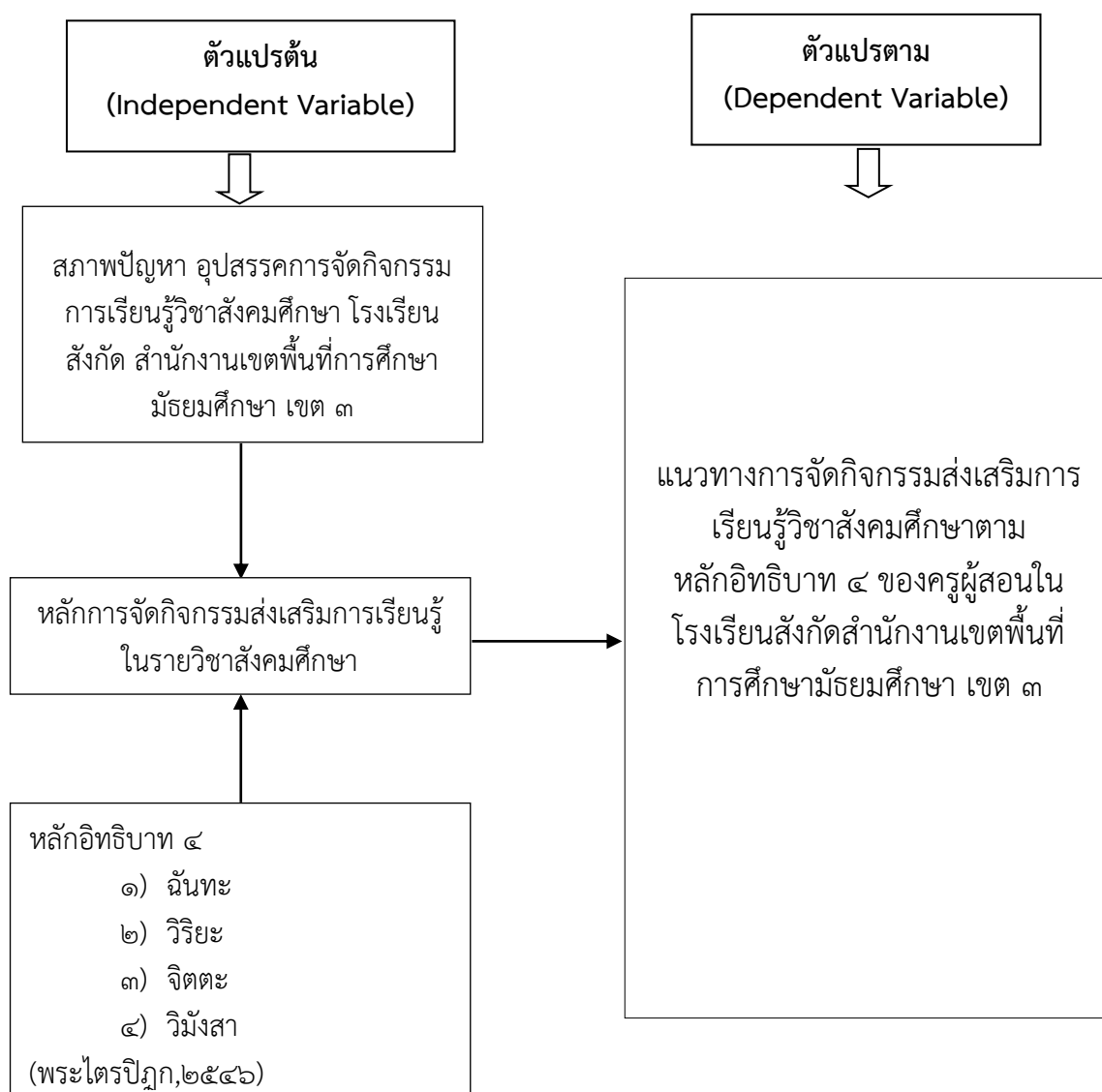
^{๗๖} Chester, N.M. *An Introduction to School Administration : Selected Reading*, (New York : Mcmillan Company, 1996), p. 286-287.

^{๗๗} Mccathy, W.M. "The Role of The Secondary School Principal in New Jersey", (*Dissertation Abstracts International*, 1976), p. 705 – A.

^{๗๘} Armstrong, D. S., (1997). The Effect of Student Team Achievement Divisions Cooperative Learning Technique on Upper Secondary Social Studies Student's Academic Achievement and Attitude Towards Social Studies Class (Block Scheduling, Twelfth grade, High School Students), *Dissertation Abstracts International*. 59 (2) : 121

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่อง “การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ แล้วนำมาประมวลเข้าเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้



ภาพที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Method Research Design) มุ่งศึกษา “แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓” โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจาก เอกสาร ตำรา ข้อมูล สถิติ รายงานการวิจัย รายงานของหน่วยงานต่างๆ บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) อย่างเป็นทางการ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อศึกษาความเห็นของครูผู้สอนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกรณีตัวอย่าง (Case Study) ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางระเบียบวิธีวิจัยซึ่งประกอบด้วย รูปแบบของการวิจัย ประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓” ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Research Method) ศึกษาการวิจัยเชิงปริมาณเป็นงานวิจัยหลัก และศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นงานวิจัยสนับสนุน โดยแบ่งเป็น ๓ ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรคการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ และสรุปผลการศึกษา

ขั้นตอนที่ ๒ หลักการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา และการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ของครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

ขั้นตอนที่ ๓ เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูผู้สอนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง / ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ได้แก่ ครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีนักเรียนตั้งแต่ ๑,๕๐๑ คนขึ้นไป ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ได้แก่ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์ โรงเรียนอยุธยาอนุสรณ์ โรงเรียนท่าเรือ"นิตยานุกูล" โรงเรียน

บางปะอิน(ราชานุเคราะห์ ๑) และโรงเรียนเสนา (เสนาประสิทธิ์) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๖ โรงเรียน ครูผู้สอนทั้งหมด ๗๖๓ คน^{๘๒}

ตารางที่ ๓.๑ ตารางแสดงจำนวนครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

ลำดับ ที่	ชื่อโรงเรียน	จำนวน นักเรียน	จำนวนครูผู้สอน (ประชากร)	จำนวน ครูผู้สอน (กลุ่มตัวอย่าง)
๑.	โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย	๔,๕๐๗	๑๙๖	๖๕
๒.	โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์	๒,๘๙๘	๑๖๐	๕๔
๓.	โรงเรียนอยุธยาอนุสรณ์	๒,๑๕๘	๙๔	๓๑
๔.	โรงเรียนท่าเรือ"นิตยานุกูล"	๑,๖๒๑	๑๐๐	๓๓
๕.	โรงเรียนบางปะอิน(ราชานุเคราะห์ ๑)	๒,๐๗๑	๘๗	๒๙
๖.	โรงเรียนเสนา(เสนาประสิทธิ์)	๒,๒๘๙	๑๒๖	๔๒
รวมครูผู้สอนทั้งสิ้น(คน)			๗๖๓	๒๕๔

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดตามตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และเมอร์แกน (Krejcie & Morgan)^{๘๓} ที่ระดับความเชื่อมั่น ๙๕% ตามนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๕๔ คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ สัมภาษณ์ครูผู้สอนในรายวิชาสังคมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ จำนวน ๕ คน ด้วยวิธีสัมภาษณ์เจาะจง

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย ได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำแนวคิดทฤษฎีมาสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามดังนี้

๓.๓.๑ แบบสัมภาษณ์ (Interviewing)

การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interview) และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ครูผู้สอนในรายวิชาสังคมศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย ๒ ตอน ดังนี้

^{๘๒} ข้อมูลจาก http://data.bopp-obec.info/emis/school.php?Area_CODE=101703 วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๘๓} ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม, <https://sites.google.com..> ออนไลน์วันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๕๙.

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ สัมภาษณ์ประเด็นสภาพปัญหา อุปสรรคการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา หลักการจัดกิจกรรม และข้อเสนอแนะทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

๓.๓.๒ แบบสอบถาม

ความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ประกอบด้วย ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

๓.๔ การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการตามลำดับ ดังนี้ คือ

๑) ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษา ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

๒) วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยอาศัยขอบข่ายจากแนวคิด ทฤษฎี แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ โดยศึกษาตัวแปรที่สำคัญจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๓) สร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า

๔) ให้กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณา จากนั้นนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไข

๕) นำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๕ ท่าน พิจารณาข้อคำถามว่ามีความตรงตามเนื้อหาหรือไม่โดยพิจารณาเป็นค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC = index of item objective congruence) โดยได้ค่าความสอดคล้องอยู่ในระดับ ๐.๖-๑.๐๐

๖) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้ (try-out) กับครูผู้สอนในรายวิชาสังคมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐ ชุด

๗) วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) หลังการทดลองใช้ ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach) โดยได้ค่าความเชื่อมั่น ๐.๙๐๒

๘) นำแบบแบบสอบถามที่ทดลองใช้แล้วทำเป็นฉบับสมบูรณ์แบบ เพื่อเก็บข้อมูลต่อไป

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ดังนี้

๑) ศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

๒) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ทฤษฎีเกี่ยวกับแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

๓) การศึกษาภาคสนาม Field Studies ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การเก็บบันทึกด้วยภาพถ่าย และแจกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลตามความเป็นจริงและถูกต้องมากที่สุด

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสอบถาม การสัมภาษณ์ และแจกแบบสอบถามมาวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ใหม่ วิเคราะห์ผลการศึกษานี้จะใช้แบบการวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎีดังนี้

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การนำผลของการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบ ๓ เสา

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้จากการนำข้อมูลจากการแจกแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ ตามแบบลิเคิร์ต (Likert Five Rating Scale)^{๔๔} สอบถามแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ นำมาวิเคราะห์ทางสถิติด้วยโปรแกรมทางสังคมศาสตร์ โดยมีเกณฑ์ในการให้คะแนนในแบบสอบถาม ดังนี้

- ๕ หมายถึง มีความคิดเห็นระดับมากที่สุด
- ๔ หมายถึง มีความคิดเห็นระดับมาก
- ๓ หมายถึง มีความคิดเห็นระดับปานกลาง
- ๒ หมายถึง มีความคิดเห็นระดับน้อย
- ๑ หมายถึง มีความคิดเห็นระดับน้อยที่สุด

เกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย นักคำตอบ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์โดยใช้แนวความคิดของเบสท์ (Best W. John.1997. p190) ดังนี้

- ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐–๑.๕๐ หมายความว่า มีความคิดเห็น อยู่ในระดับน้อยที่สุด
- ค่าเฉลี่ย ๑.๕๑–๒.๕๐ หมายความว่า มีความคิดเห็น อยู่ในระดับน้อย
- ค่าเฉลี่ย ๒.๕๑–๓.๕๐ หมายความว่า มีความคิดเห็น อยู่ในระดับปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑–๔.๕๐ หมายความว่า มีความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก
- ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑–๕.๐๐ หมายความว่า มีความคิดเห็น อยู่ในระดับมากที่สุด

^{๔๔} บุญชม ศรีสะอาด, *วิจัยเบื้องต้น*, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์นการพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๙๙.

๓.๗ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

๑) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนา เช่น ศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Division)

๒) การสัมภาษณ์วิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบ ๓ เสา

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ จำนวน ๒๕๔ คน ได้รับกลับคืนมาทั้ง ๒๕๔ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐.๐ งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology Research) ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังต่อไปนี้

๔.๑ สภาพปัญหา อุปสรรคการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

๔.๒ หลักการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

๔.๒.๑ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๒.๒ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ เพื่อหาค่าเฉลี่ย (Mean) แทนด้วย $\bar{X}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แทนด้วย S.D.

๔.๒.๓ แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

๔.๓ เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ สภาพปัญหา อุปสรรคการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

สภาพปัญหา อุปสรรคการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ พบว่า ครูผู้สอนจัดกิจกรรมส่งเสริมในรายวิชาสังคมศึกษาอาจไม่ค่อยมีสิ่งเร้าความสนใจนักเรียน บางกิจกรรมอาจไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากนักเรียน และไม่ได้สร้างการปลูกฝัง ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของนักเรียน ทำให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมมากไม่ชัดเจน จึงควรจัดกิจกรรมที่มีสิ่งเร้า ทันสมัย ตรงตามสาระการเรียนรู้ เนื่องจากการจัดกิจกรรมต้องสอดคล้องกับเนื้อหาของหลักสูตร เพื่อให้เป็นการจัดการเรียนการสอน ตรงตามเกณฑ์มาตรฐาน พร้อมทั้งปลูกฝัง ความคิดสร้างสรรค์ คุณธรรม จริยธรรม สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ การจัดกิจกรรมที่ทันสมัย ช่วยขยายความรู้และประสบการณ์ของนักเรียนให้กว้างขวาง ปัญหาการจัดกิจกรรมอีกด้าน คือ การจัดกิจกรรมเน้นตัวตัวสาระการเรียนรู้ด้านเดียว จนไม่พัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา บางครั้งในวัดหยุดต่าง ๆ ที่มีจำนวนมาก ส่งผลให้การจัดกิจกรรมเรียนรู้ไม่สามารถดำเนินการให้เป็นสู่เป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ดังนั้นการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งต้องกระชับเวลา เนื้อหาตรงตามหลักสูตร ทันกับเหตุการณ์ปัจจุบัน ให้นักเรียนมีส่วนร่วม ใช้อุปกรณ์ สื่อที่ทันสมัย ทั้งในการจัดกิจกรรม การวัด และการประเมินผลของกิจกรรม

๔.๒ หลักการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๓

๔.๒.๑ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

ค่าความถี่และค่าร้อยละปัจจัยส่วนบุคคลของครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่
พิเศษ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓
ตารางที่ ๔.๑ ปัจจัยส่วนบุคคล (n = ๒๕๔)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
๑. เพศ		
ชาย	๗๕	๒๙.๕
หญิง	๑๗๙	๗๐.๕
รวม	๒๕๔	๑๐๐.๐
๒. อายุ		
ต่ำกว่า ๓๐ ปี	๙๐	๓๕.๖
๓๑-๔๐ ปี	๗๒	๒๘.๔
๔๑-๕๐ ปี	๔๐	๑๕.๙

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
๕๑-๖๐ ปี	๔๓	๑๗.๐
รวม	๒๕๔	๑๐๐.๐
๓. ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	๑๖๘	๖๕.๙
ปริญญาโท	๘๔	๓๓.๐
ปริญญาเอก	๒	๑.๑
รวม	๒๕๔	๑๐๐.๐
๔. ประสบการณ์ทำงาน		
ต่ำกว่า ๑๐ ปี	๑๗๔	๖๘.๒
๑๑-๒๐ ปี	๓๕	๑๓.๖
มากกว่า ๒๑ ปี	๔๕	๑๘.๒
รวม	๒๕๔	๑๐๐.๐
๕. ตำแหน่งวิชาการ		
ครูอัตราจ้าง	๒๖	๑๐.๒
ครูผู้ช่วย	๗๘	๓๐.๙
ครู ค.ศ. ๑	๔๐	๑๕.๙
ครูชำนาญการ (ค.ศ. ๒)	๗๘	๓๐.๗
ครูชำนาญการพิเศษ (ค.ศ. ๓)	๓๒	๑๒.๕
ครูเชี่ยวชาญ (ค.ศ. ๔)	๐	๐.๐
ครูเชี่ยวชาญพิเศษ (ค.ศ. ๕)	๐	๐.๐
รวม	๒๕๔	๑๐๐.๐

จากตาราง ๔.๑ จากการแจกแบบสอบถาม พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๗๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๕๐ เพศชาย จำนวน ๗๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๕๐ อายุส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า ๓๐ ปี จำนวน ๙๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๖๐ และอายุ ๓๑-๔๐ ปีจำนวน ๗๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๔๐ ระดับการศึกษาครูผู้สอนส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๖๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๙๐ รองลงมาในระดับปริญญาโท จำนวน ๘๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๐๐ ประสบการณ์การทำงานของครูผู้สอนส่วนใหญ่มีประสบการณ์การสอนต่ำกว่า ๑๐ จำนวน ๑๗๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๒ ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีตำแหน่งวิชาการเป็นครูผู้ช่วย ซึ่งเท่ากับครูผู้สอนมีตำแหน่งวิชาการเป็นครูชำนาญการ (ค.ศ. ๒) จำนวน ๗๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๙๐ รองลงมาครูผู้สอนมีตำแหน่งวิชาการเป็นครู ค.ศ.๑ จำนวน ๔๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๙๐ ตามลำดับ

๔.๒.๒ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ เพื่อหาค่าเฉลี่ย (Mean) แทนด้วย $\bar{X}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แทนด้วย S.D.

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ภาพรวม ๔ ด้าน

การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ในรายวิชาสังคมศึกษา	สภาพการจัดกิจกรรม (n =๒๕๔)			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑. ความพอใจในการจัดกิจกรรม	๔.๒๘	๐.๔๗๖	มาก	๔
๒. ความเพียร ความขยันในการจัดกิจกรรม	๔.๔๗	๐.๔๗๓	มาก	๑
๓. การหมั่นตรวจตราในการจัดกิจกรรม	๔.๓๑	๐.๔๖๔	มาก	๒
๔. การใช้ปัญญาไตร่ตรองในการจัดกิจกรรม	๔.๒๙	๐.๔๔๔	มาก	๓
ภาพรวม	๔.๓๔	๐.๔๑๒	มาก	

จากตาราง ๔.๒ ความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดพิเศษ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ สรุปทุกด้านโดยภาพรวมมีความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๓๔) เมื่อพิจารณาเป็นด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความเพียร ความขยันในการจัดกิจกรรม ($\bar{X}$ =๔.๔๗) ด้านการหมั่นตรวจตราในการจัดกิจกรรม ($\bar{X}$ = ๔.๓๑) ด้านการใช้ปัญญาไตร่ตรองในการจัดกิจกรรม ($\bar{X}$ =๔.๒๙) และด้านความพอใจในการจัดกิจกรรม ($\bar{X}$ =๔.๒๘) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านความพอใจในการจัดกิจกรรม

(n =๒๕๔)				
ความพอใจในการจัดกิจกรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑. ครูผู้สอนจัดกิจกรรมส่งเสริมในรายวิชาสังคมศึกษาช่วยสร้างความสนใจแก่นักเรียน	๔.๒๘	๐.๕๑๕	มาก	๕
๒. ครูผู้สอนจัดกิจกรรมช่วยให้นักเรียนได้มีการเคลื่อนไหว	๔.๔๗	๐.๕๒๓	มาก	๑
๓. ครูผู้สอนจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมกับวัยความสามารถ ความสนใจของนักเรียน	๔.๓๑	๐.๖๘๔	มาก	๓
๔. ครูผู้สอนจัดกิจกรรมช่วยขยายความรู้และประสบการณ์ของนักเรียนให้กว้างขวาง	๔.๒๙	๐.๖๖๓	มาก	๔
๕. ครูผู้สอนจัดกิจกรรมช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความซาบซึ้ง ความงามในเรื่องต่าง ๆ	๔.๓๓	๐.๔๙๒	มาก	๒
รวม	๔.๒๗	๐.๔๗๕	มาก	

จากตาราง ๔.๓ ความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดพิเศษ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านความพอใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๒๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มามีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ครูผู้สอนจัดกิจกรรมช่วยให้นักเรียนได้มีการเคลื่อนไหว ($\bar{X}$ = ๔.๔๗) รองลงมา ครูผู้สอนจัดกิจกรรมช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดความซาบซึ้ง ความงามในเรื่องต่าง ๆ ($\bar{X}$ = ๔.๓๓) ครูผู้สอนจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจของนักเรียน ($\bar{X}$ = ๔.๓๑) และลำดับสุดท้ายคือ ครูผู้สอนจัดกิจกรรมส่งเสริมในรายวิชาสังคมศึกษาช่วยสร้างความสนใจนักเรียน ($\bar{X}$ = ๔.๒๘) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านความพึงพอใจ ความขยันในการจัดกิจกรรม

(n = ๒๕๔)

ความพึงพอใจ ความขยันในการจัดกิจกรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอนมีความสอดคล้องกับเนื้อหาของหลักสูตร	๔.๔๗	๐.๖๐๖	มาก	๔
๒. กระบวนการจัดกิจกรรมในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอน ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน	๔.๕๐	๐.๕๐๒	มากที่สุด	๓
๓. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ได้รับความร่วมมือจากนักเรียน	๔.๒๕	๐.๗๖๗	มาก	๕
๔. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอนทันต่อเหตุการณ์ในสังคมปัจจุบัน โดยเน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น ค้นคว้า อภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การจัดนิทรรศการ และ การศึกษานอกสถานที่	๔.๕๖	๐.๕๐๐	มากที่สุด	๒
๕. ครูผู้สอนมีความกระตือรือร้นในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาให้กับนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ	๔.๕๗	๐.๕๒๑	มากที่สุด	๑
รวม	๔.๔๗	๐.๔๗๓	มาก	

จากตาราง ๔.๔ ความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดพิเศษ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านความพึงพอใจ ความขยัน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๔๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มามีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ครูผู้สอนมีความกระตือรือร้นในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาให้กับนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X}$ = ๔.๕๗) รองลงมา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

สอนของครูผู้สอนทันต่อเหตุการณ์ในสังคมปัจจุบัน โดยเน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น คำนวณ อภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การจัดนิทรรศการ และการศึกษานอกสถานที่ ($\bar{X}=4.56$) และกระบวนการจัดกิจกรรมในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอน ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ($\bar{X}=4.50$) ลำดับสุดท้ายการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ได้รับความร่วมมือจากนักเรียน ($\bar{X}=4.25$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านการหมั่นตรวจตราดูแลในการจัดกิจกรรม

(n =๒๕๔)

การหมั่นตรวจตราในการจัดกิจกรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑. ครูผู้สอนจัดกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา	๔.๓๐	๐.๕๐๖	มาก	๓
๒. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอนเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ	๔.๓๐	๐.๕๔๙	มาก	๓
๓. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของครูผู้สอนมีความน่าสนใจและผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้	๔.๓๔	๐.๕๐๐	มาก	๒
๔. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของครูผู้สอนจะช่วยปลูกฝังและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของนักเรียน	๔.๒๒	๐.๕๘๒	มาก	๕
๕. ครูผู้สอนจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาให้กับนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ	๔.๔๐	๐.๖๗๐	มาก	๑
รวม	๔.๓๑	๐.๕๖๓	มาก	

จากตาราง ๔.๕ ความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดพิเศษ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านการหมั่นตรวจตรา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.31$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ครูผู้สอนจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาให้กับนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X}=4.40$) รองลงมา การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของครูผู้สอนมีความน่าสนใจและผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ($\bar{X}=4.34$) และลำดับสุดท้ายคือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของครูผู้สอนจะช่วยปลูกฝังและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของนักเรียน ($\bar{X}=4.22$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชา สังคมศึกษาของครูผู้สอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านการใช้ปัญญาไตร่ตรอง ในการจัดกิจกรรม

(n = ๒๕๔)

การใช้ปัญญาไตร่ตรองในการจัดกิจกรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ส่งผลให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมมากยิ่งขึ้น	๔.๑๔	๐.๖๑๐	มาก	๕
๒. กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สามารถดำเนินการให้เป็นสู่เป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้	๔.๑๖	๐.๕๘๕	มาก	๔
๓. ครูผู้สอนสรุปผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	๔.๓๑	๐.๕๕๔	มาก	๓
๔. ครูผู้สอนประเมินผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	๔.๓๘	๐.๕๑๐	มาก	๒
๕. ครูผู้สอนนำผลการประเมินการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้มาปรับปรุงเพื่อพัฒนา กิจกรรมอยู่เสมอ	๔.๔๘	๐.๕๐๒	มาก	๑
รวม	๔.๒๙	๐.๔๔๔	มาก	

จากตาราง ๔.๖ ความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดพิเศษ จังหวัด พระนครศรีอยุธยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านการใช้ปัญญาไตร่ตรอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๒๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ครูผู้สอนนำผลการประเมินการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้มาปรับปรุงเพื่อพัฒนา กิจกรรมอยู่เสมอ ($\bar{X}$ = ๔.๔๘) รองลงมา ครูผู้สอนประเมินผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}$ = ๔.๓๘) และลำดับสุดท้ายคือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ส่งผลให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมมากยิ่งขึ้น ($\bar{X}$ = ๔.๑๔) ตามลำดับ

๔.๒.๓ แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอน ตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ จำนวน ๕ คน ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ด้วยการสัมภาษณ์ครูผู้สอนดังต่อไปนี้

๑) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านฉันทะ พบว่า โดยครูผู้สอนได้จัดมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษามีเนื้อหาตรงตามหลักสูตรและทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน เพื่อช่วยสร้างความสนใจนักเรียนในการเรียนการสอนในรายวิชาเพิ่มขึ้น การจัดกิจกรรมต้องอาศัยจากประสบการณ์ของครูผู้สอน จากความร่วมมือระหว่างครูผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ น่าสนใจและผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ครูผู้สอนจัด

กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาช่วยขยายขอบข่ายความรู้รอบด้าน สอดแทรก
 หลักธรรม เพื่อให้นักเรียนมีหลักธรรมประจำตัวและได้ประสบการณ์กว้างขวางจากการเรียน โดยทั้ง
 ครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันดำเนินการต่างๆ เช่น ค้นคว้า อภิปราย การบรรยาย การอบรม การ
 สาธิต การจัดนิทรรศการ และการศึกษานอกสถานที่^{๘๕} สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของ **นางสาวกัลย์
 พักตร์ เสรีชัย** ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาตามหลัก
 อธิบาท ๔ นั้นครูผู้สอนได้เน้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมในรายวิชาสังคมศึกษาช่วยสร้างความสนใจ
 นักเรียน สอดแทรกหลักธรรมเข้ากับกิจกรรม ช่วยให้นักเรียนนำประสบการณ์ในห้องเรียนไปใช้ในการ
 ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง เหมาะสมและมีโอกาสประสบความสำเร็จเพิ่มขึ้น การจัดกิจกรรมในรายวิชา
 สังคมศึกษาจะช่วยให้นักเรียนมีการเคลื่อนไหว ส่งผลดีต่อสภาพจิตใจและสุขภาพร่างกายแข็งแรง^{๘๖}
 สอดคล้องกับ **นายฉัตรชัย สัตบุตร์** ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชา
 สังคมศึกษานั้น โดยทั่วไปจะให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ โดยเป็นกิจกรรมจะช่วยปลูกฝังและ
 ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ช่วยให้นักเรียนได้มีการเคลื่อนไหว นักเรียนได้รู้สึกสนุกสนาน เห็น
 ความแตกต่างระหว่างนักเรียนแต่ละคน ขยายความรู้และประสบการณ์ของเด็กให้กว้างขวาง และช่วย
 ส่งเสริมความงอกงามและพัฒนาการของนักเรียน เมื่อนักเรียนมีส่วนร่วมกิจกรรมทำให้นักเรียน
 พอใจในการทำกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา^{๘๗} สอดคล้องกับ **นางเตือนใจ
 ประเสริฐศรี** ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาส่วนใหญ่เกิด
 จากครูผู้สอนประจำรายวิชาร่วมกับพระอาจารย์ผู้มาสอน และนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆ
 ร่วมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายช่วยส่งเสริมทักษะ ปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อนักเรียน ครอบคลุม และสังคม การ
 จัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความสนใจผู้เรียน ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักทำงานเป็น
 หมู่คณะ ช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจในบทเรียนในรายวิชาสังคมศึกษาเพิ่มขึ้น ทั้งยังช่วยส่งเสริมให้เด็ก
 เกิดความซาบซึ้ง ความดีงามในเรื่องต่าง ๆ ของการเรียนและชีวิต^{๘๘} ซึ่งสอดคล้องกับ **ว่าที่ร้อยตรี
 สมรักษ์ แทนลาน** ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในรายวิชาสังคม
 ศึกษาจะต้องจัดให้สอดคล้องกับหลักสูตร โดยสอดแทรกเหตุการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้นักเรียนมี
 ความรู้และเข้าใจทันต่อเหตุการณ์ เข้าใจสภาพสังคมในปัจจุบัน เนื่องจากความรู้ในรายวิชาสังคม
 ศึกษาสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ การจัดกิจกรรมต้องเน้นการจัดกิจกรรมการ
 เรียนการสอนให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจในสิ่งที่เรียน โดยทั้งครูและ

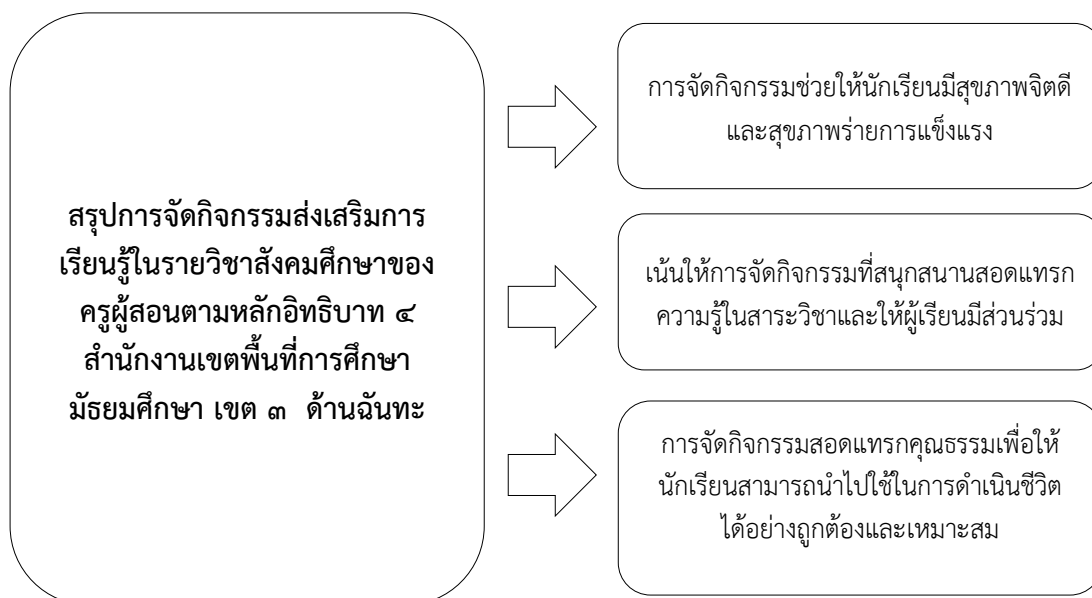
^{๘๕} สัมภาษณ์ นางอรรณพ ทรัพย์ไทย ตำแหน่งครู ค.ศ.๒ โรงเรียนเสนา(เสนาประสิทธิ์) เมื่อวันที่ ๗
 มกราคม ๒๕๖๑.

^{๘๖} สัมภาษณ์ นางสาวกัลย์พักตร์ เสรีชัย ตำแหน่งครู ค.ศ.๑ โรงเรียนบางปะอิน “ราชานุเคราะห์ ๑”
 เมื่อวันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๘๗} สัมภาษณ์ นายฉัตรชัย สัตบุตร์ ตำแหน่งครู ค.ศ.๑ โรงเรียนอยุธยาอนุสรณ์ เมื่อวันที่ ๘ มกราคม
 ๒๕๖๑.

^{๘๘} สัมภาษณ์ ว่าที่ร้อยตรี สมรักษ์ แทนลาน ตำแหน่งครู ค.ศ.๑ โรงเรียนบางปะอิน “ราชานุเคราะห์
 ๑” เมื่อวันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

นักเรียนร่วมกันดำเนินการต่างๆ เช่น คั่นคว่ำ อภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การจัดนิทรรศการ และการศึกษานอกสถานที่ เป็นการเสริมสร้างประสบการณ์ให้กับนักเรียน^{๘๙}



ภาพที่ ๔.๑ จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านฉันทะ

๒) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านวิริยะ พบว่า ครูผู้สอนในรายวิชาสังคมศึกษาจะเน้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาตรงตามเนื้อหาของหลักสูตร แทรกความรู้ด้วยเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคมปัจจุบันที่เหมาะสมกับวัยผู้เรียน โดยเน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง คั่นคว่ำ อภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การจัดนิทรรศการ และการศึกษานอกสถานที่ เช่น ใช้กิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาและกิจกรรมไหว้พระ สวดมนต์หน้าเสาธง ในห้องเรียนทุกๆ ชั่วโมง เพื่อเป็นการปลูกฝังหลักธรรมให้อยู่ในชีวิตประจำวันของนักเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ช่วยให้นักเรียนเกิดความเพียร มุ่งมั่นในการเรียน การกิจกรรมในรายวิชาสังคมศึกษาช่วยให้นักเรียนเพียรระวังไม่ให้ก่อบาปที่^{๙๐} สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของ นางอรรณพ ทรัพย์ไทย ได้ให้สัมภาษณ์ว่า นักเรียนตระหนักเรื่องรู้ ความเพียร พยายาม ความขยัน ช่วยทำให้นักเรียนประสบความสำเร็จในชีวิต ครูผู้สอนการกระตือรือร้นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมรายวิชาสังคมศึกษาอย่างสม่ำเสมอทำให้นักเรียนได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่นักเรียนสนใจ จึงได้รับความร่วมมือเข้ากิจกรรมจาก

^{๘๙} สัมภาษณ์ นางเตือนใจ ประเสริฐศรี ตำแหน่งครู ค.ศ.๒ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๙๐} สัมภาษณ์ นางสาวกัลย์พัทธ์ เสรีชัย ตำแหน่งครู ค.ศ.๑ โรงเรียนบางปะอิน “ราชานุเคราะห์ ๑” เมื่อวันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

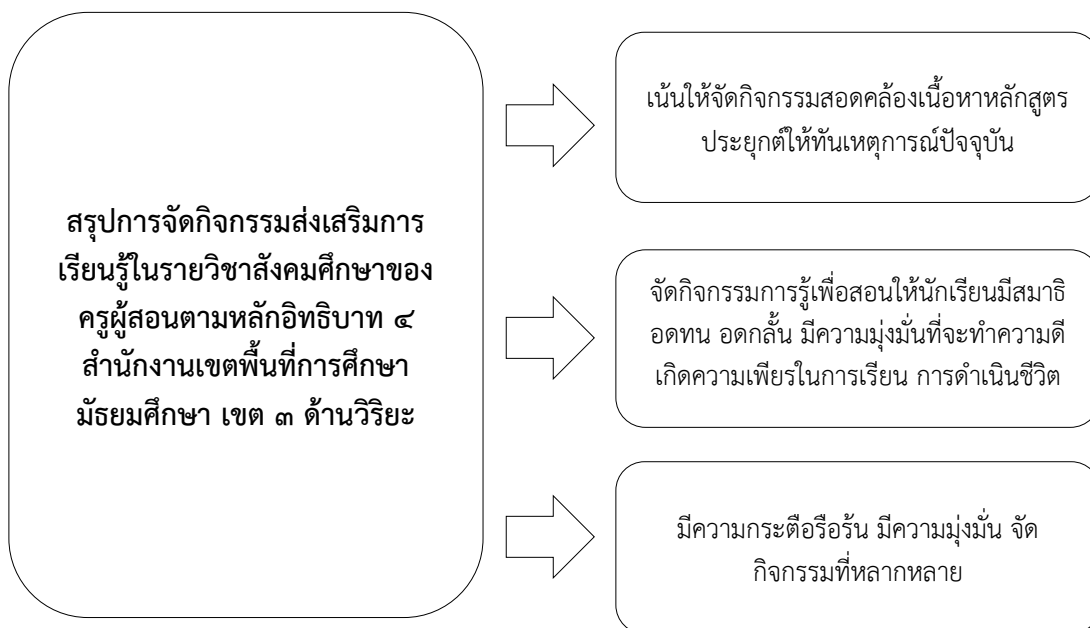
นักเรียนที่ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาแสวงหาความจริงเป็นอย่างดี มีความอดทน อดกลั้นในการเรียนที่อย่างลำบาก^{๙๑} สอดคล้องกับ **ว่าที่ร้อยตรี สมรักษ์ แทนลาน** ได้ให้สัมภาษณ์ว่า โดยปกติแล้วทางโรงเรียนได้จัดให้นักเรียนสวดมนต์ ไหว้พระก่อนเข้าห้องเรียน จัดกิจกรรมทำบุญ ตักบาตร ฟังเทศน์ และทำสาธารณประโยชน์ เช่น กิจกรรมการออมเงิน กิจกรรมเปลี่ยนขยะเป็นเงิน กิจกรรมโรงเรียนปลอดขยะ กิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน ฯลฯ การจัดกิจกรรมที่หลากหลายช่วยให้นักเรียนมีความรู้สึกไม่ย่อท้อกับอุปสรรค และมีความหวังที่จะเอาชนะกับอุปสรรคทั้งปวง โดยมีศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นำใจ และเตือนใจ ความมุ่งมั่น ความอดทนเป็นเครื่องมือแห่งความสำเร็จ^{๙๒} สอดคล้องกับ **นายฉัตรชัย สัตบุตร์** ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดกิจกรรมให้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาของหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญ ก่อนการเรียนการสอนครูผู้สอนจะพานักเรียนสวดมนต์ ทำสมาธิประมาณ ๕-๑๐ นาทีก่อนการเรียนการสอนเพื่อสอนให้นักเรียนมีสมาธิ มีความมุ่งมั่นที่จะทำความดี เกิดความเพียรในการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษาและวิชาอื่น ๆ เกิดความเพียร พยายาม ในการดำเนินชีวิตที่ดี^{๙๓} ซึ่งสอดคล้องกับ **นางเตือนใจ ประเสริฐศรี** ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูผู้สอนทันต่อเหตุการณ์ในสังคมปัจจุบันและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ค้นคว้า อภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การจัดนิทรรศการ และการศึกษานอกสถานที่ เช่น กิจกรรมการออมเงิน เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความมุ่งมั่นในการเก็บออม ไม่ใช่เงินฟุ่มเฟือย นักเรียนสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน^{๙๔}

^{๙๑} สัมภาษณ์ นางอรรณพ ทวีพย์ไทย ตำแหน่งครู ค.ศ.๒ โรงเรียนเสนา(เสนาประสิทธิ์) เมื่อวันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๙๒} สัมภาษณ์ ว่าที่ร้อยตรี สมรักษ์ แทนลาน ตำแหน่งครู ค.ศ.๑ โรงเรียนบางปะอิน “ราชานุเคราะห์ ๑” เมื่อวันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๙๓} สัมภาษณ์ นายฉัตรชัย สัตบุตร์ ตำแหน่งครู ค.ศ.๑ โรงเรียนอยุธยาคุณสรณ์ เมื่อวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๙๔} สัมภาษณ์ ว่าที่ร้อยตรี สมรักษ์ แทนลาน ตำแหน่งครู ค.ศ.๑ โรงเรียนบางปะอิน “ราชานุเคราะห์ ๑” เมื่อวันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๑.



ภาพที่ ๔.๒ สรุปการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านวิริยะ

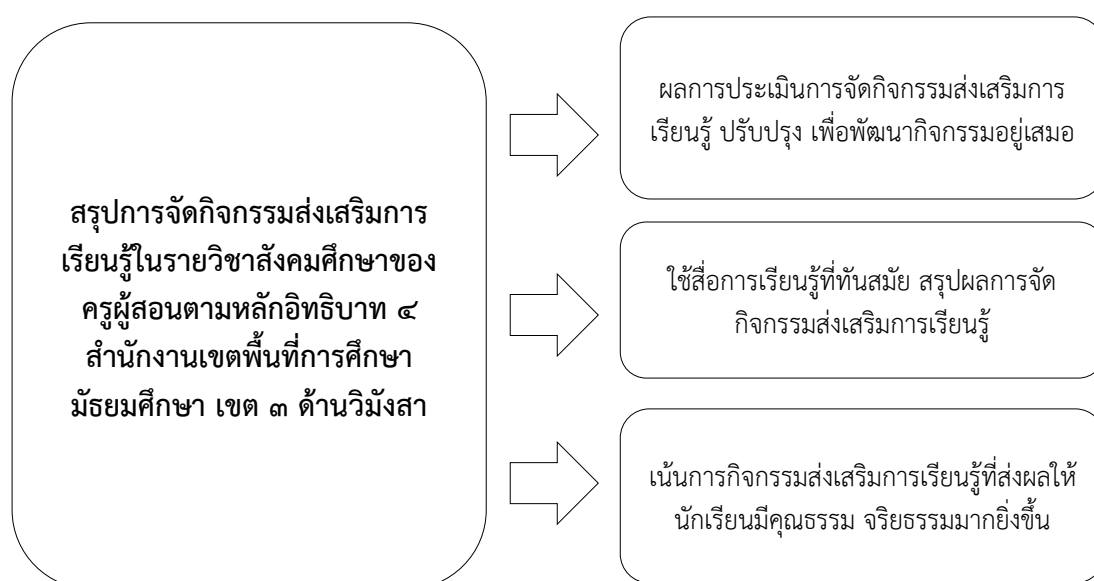
๓) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านจิตตะ พบว่า ครูผู้สอนได้มีตรวจทานก่อนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาให้นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ การจัดกิจกรรมมีความน่าสนใจ และสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้มีความรับผิดชอบ รอบคอบในการเรียน และการดำเนินชีวิตของนักเรียน^{๙๕} สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของ นายฉัตรชัย สัตบุตร์ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดกิจกรรมใช้สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย เพื่อมุ่งพัฒนานักเรียนทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาอย่างต่อเนื่อง การจัดกิจกรรมต้องมีความรอบรู้ รอบคอบ เพื่อให้นักเรียนจดจำกับเรื่องที่เรียน สอดแทรกความรับผิดชอบในการทำกิจกรรม ทบทวนสิ่งที่เรียน^{๙๖} สอดคล้องกับ นางอรรณ ทรัพย์ไทย ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยเน้นการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง^{๙๗} สอดคล้องกับ นางสาวกัลย์พัทธ์ เสรีชัย ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัด

^{๙๕} สัมภาษณ์ นางเตือนใจ ประเสริฐศรี ตำแหน่งครู ค.ศ.๒ โรงเรียนนุญญาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๙๖} สัมภาษณ์ นายฉัตรชัย สัตบุตร์ ตำแหน่งครู ค.ศ.๑ โรงเรียนนุญยานุสรณ์ เมื่อวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๙๗} สัมภาษณ์ นางอรรณ ทรัพย์ไทย ตำแหน่งครู ค.ศ.๒ โรงเรียนเสนา(เสนาประสิทธิ์) เมื่อวันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

ปรับปรุงแก้ไขอยู่เสมอ^{๑๐๑} สอดคล้องกับ นายฉัตรชัย สัตบุตร์ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ครูผู้สอนประเมินผล การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสรุปผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้^{๑๐๒} สอดคล้องกับ นางเตือนใจ ประเสริฐศรี ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และ ประเมินผลอย่างต่อเนื่องสามารถดำเนินการให้เป็นสู่เป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้^{๑๐๓} ซึ่ง สอดคล้องกับ นางสาวกัลย์พัทธ์ เสรีชัย ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การจัดกิจกรรมและประเมินผลการจัด กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการเรียนรู้ส่งผลให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมมาก ยิ่งขึ้น^{๑๐๔}



ภาพที่ ๔.๔ สรุปการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านวิม้งสา

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ ว่าที่ร้อยตรี สมรักษ์ แทนลาน ตำแหน่งครู ค.ศ.๑ โรงเรียนบางปะอิน “ราชานุเคราะห์ ๑” เมื่อวันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ นายฉัตรชัย สัตบุตร์ ตำแหน่งครู ค.ศ.๑ โรงเรียนอยุธยาคุณธรรม เมื่อวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ นางเตือนใจ ประเสริฐศรี ตำแหน่งครู ค.ศ.๒ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ นางสาวกัลย์พัทธ์ เสรีชัย ตำแหน่งครู ค.ศ.๑ โรงเรียนบางปะอิน “ราชานุเคราะห์ ๑” เมื่อวันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๑.

๔.๓ เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

จากการสอบถามและสัมภาษณ์ครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ เบื้องต้นสามารถเสนอแนะการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ดังตารางที่ ๔.๗ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๗ เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๓	จัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วม เคลื่อนไหว ได้รับความสนใจของนักเรียน ช่วยให้นักเรียนมีสุขภาพจิตดี และสุขภาพร่างกายแข็งแรง
	จัดกิจกรรมที่สนุกสนานสอดแทรกความรู้ในสาระวิชา ช่วยเพิ่มความรู้และประสบการณ์ของนักเรียนให้กว้างขึ้น
	จัดกิจกรรมสอดแทรกคุณธรรมเพื่อให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม
	จัดกิจกรรมสอดคลองเนื้อหาหลักสูตร ประยุกต์ให้ทันเหตุการณ์ปัจจุบัน
	จัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสอนให้นักเรียนมีสมาธิ อดทน อดกลั้น มีความมุ่งมั่นที่จะทำความดี เกิดความเพียรในการเรียน การดำเนินชีวิต
	มีความกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่น จัดกิจกรรมที่หลากหลาย
	จัดกิจกรรมที่มีความน่าสนใจ สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักเรียน มีความรับผิดชอบ คิดรอบคอบ รอบรู้
	จัดกิจกรรมใช้สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย เพื่อมุ่งพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาอย่างต่อเนื่อง
	จัดกิจกรรมต้องรู้ทฤษฎี เนื้อหาหลักสูตร ผ่านการวินิจฉัย คิด วิเคราะห์อย่างรอบคอบ จากเรื่องรอบตัว
	ผลการประเมินการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ปรับปรุง เพื่อพัฒนากิจกรรมอยู่เสมอ
	ใช้สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย สรุปผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
	จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่ส่งผลให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ ๔.๗ เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ประกอบด้วย

๑) ด้านฉันทะ ครูผู้สอนรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วม เคลื่อนไหว ได้รับความสนใจของนักเรียน ช่วยให้นักเรียนมีสุขภาพจิตดี และสุขภาพร่างกายแข็งแรง และจัดกิจกรรมที่สนุกสนานสอดแทรกความรู้ในสาระวิชา ช่วยเพิ่มความรู้และประสบการณ์ของนักเรียนให้กว้างขึ้น สอดแทรกคุณธรรมเพื่อให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

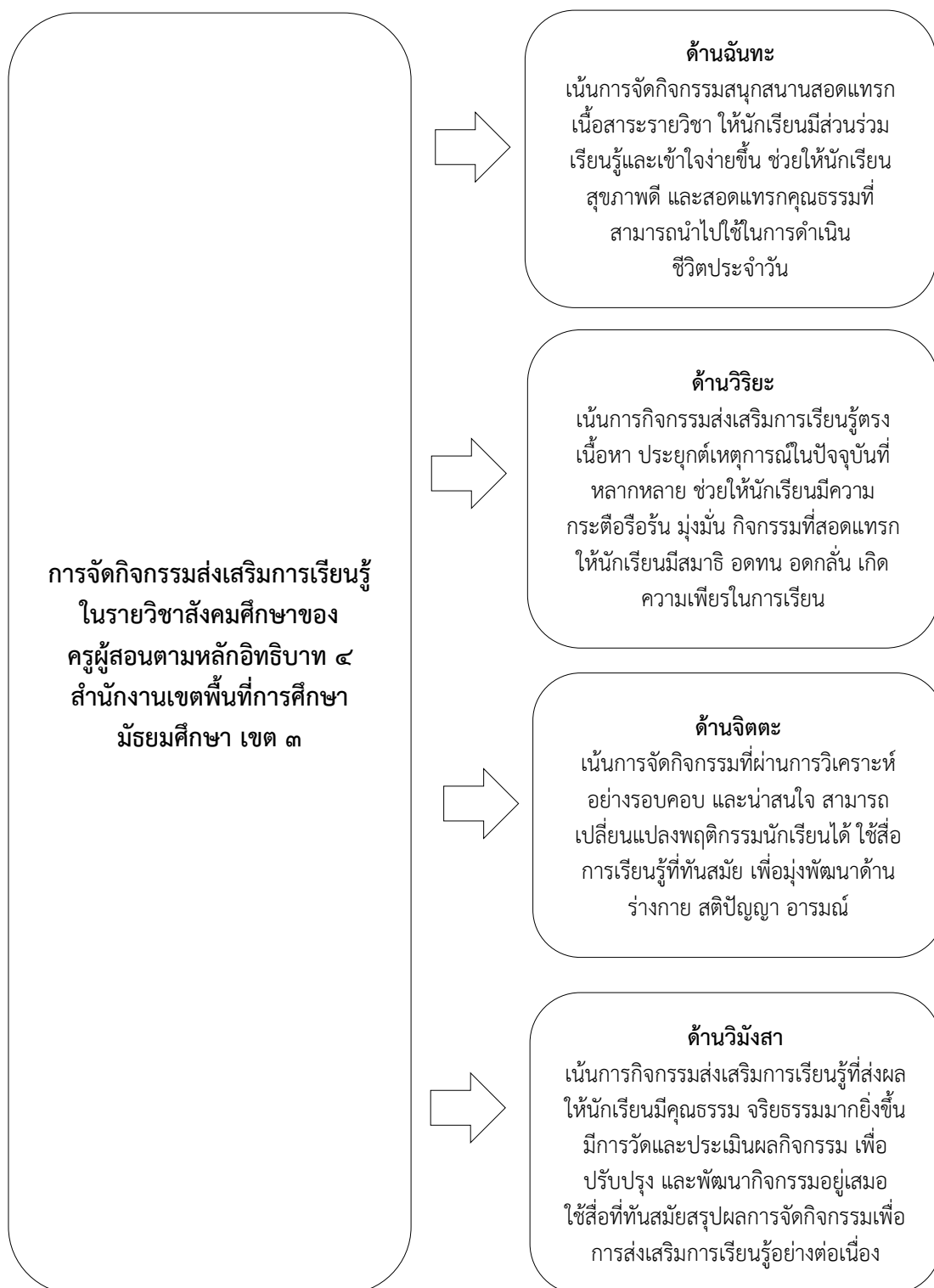
๒) ด้านวิริยะ ครูผู้สอนรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยจัดกิจกรรมสอดคล้องเนื้อหาหลักสูตรประยุกต์ให้ทันเหตุการณ์ปัจจุบัน กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสอนให้นักเรียนมีสมาธิ อดทน อดกลั้น มีความมุ่งมั่นที่จะทำความดี เกิดความเพียรในการเรียน การดำเนินชีวิต และมีความกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่น จัดกิจกรรมที่หลากหลาย

๓) ด้านจิตตะ ครูผู้สอนรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยจัดกิจกรรมที่มีความน่าสนใจ สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักเรียน มีความรับผิดชอบ คิดรอบคอบ รอบรู้ และใช้สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย จัดกิจกรรม เพื่อมุ่งพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาอย่างต่อเนื่อง เนื้อหากิจกรรมต้องรู้ทฤษฎี เนื้อหาหลักสูตร ผ่านการวินิจฉัย คติวิเคราะห์อย่างรอบคอบ จากเรื่องรอบตัว

๔) ด้านวิมังสา ครูผู้สอนรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ต้องมีการผลการประเมินการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ปรับปรุง เพื่อพัฒนากิจกรรมอยู่เสมอ ใช้สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย สรุปผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่ส่งผลให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมมากยิ่งขึ้น

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ภาพรวมนักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นถึงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โรงเรียนและครูผู้สอนส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่ทำให้มีนักเรียนทำงานและเรียนรู้ด้วยความตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร มีการดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา มีความเข้าใจที่ถูกต้องในการปฏิบัติสมาธิ เห็นคุณค่าของการฝึกสมาธิ มีสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย ดังภาพที่ ๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้



ภาพที่ ๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา ของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology Research) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรคการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา เพื่อศึกษาหลักการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา และการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา และเพื่อเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ โดยมีการสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ สภาพปัญหา อุปสรรคการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ พบว่า ครูผู้สอนจัดกิจกรรมส่งเสริมในรายวิชาสังคมศึกษาอาจไม่ค่อยมีสิ่งเร้าความสนใจนักเรียน ทำให้นักเรียนไม่ค่อยได้รับความร่วมมือ การส่งเสริมสร้างการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ไม่ชัดเจน ควรจัดกิจกรรมต้องสอดคล้องกับเนื้อหาของหลักสูตร พร้อมทั้งปลูกฝัง ความคิดสร้างสรรค์ คุณธรรม จริยธรรม สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ มีความทันสมัย ช่วยขยายความรู้และประสบการณ์ของนักเรียนให้กว้างขวาง การจัดกิจกรรมควรเน้นพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาควบคู่ไปด้วย ใช้อุปกรณ์ สื่อที่ทันสมัย ทั้งในการจัดกิจกรรม การวัดและการประเมินผลของกิจกรรม

๕.๑.๒ หลักการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

๑) ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๗๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๕๐ เพศชาย จำนวน ๗๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๕๐ อายุส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า ๓๐ ปี จำนวน ๙๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๖๐ และอายุ ๓๑-๔๐ ปีจำนวน ๗๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๔๐ ระดับการศึกษาครูผู้สอนส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๖๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๙๐ รองลงมาระดับปริญญาโท จำนวน ๘๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๐๐

ประสบการณ์การทำงานของครูผู้สอนส่วนใหญ่มีประสบการณ์การสอนต่ำกว่า ๑๐ จำนวน ๑๗๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๒ ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีตำแหน่งวิชาการเป็นครูผู้ช่วย ซึ่งเท่ากับครูผู้สอนมีตำแหน่งวิชาการเป็นครูชำนาญการ (ค.ศ. ๒) จำนวน ๗๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๕๐ รองลงมาครูผู้สอนมีตำแหน่งวิชาการเป็น ครู ค.ศ.๑ จำนวน ๔๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๕๐ ตามลำดับ

๒) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ สรุปทุกด้านโดยภาพรวมมีความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก (๔.๓๔) เมื่อพิจารณาเป็นด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความเพียร ความขยัน (๔.๔๗) ด้านการหมั่นตรวจตราดูแล (๔.๓๑) ด้านการใช้ปัญญาไตร่ตรอง (๔.๒๙) และด้านความพอใจ (๔.๒๘) ตามลำดับตามลำดับสามารถสรุปในแต่ละด้าน ดังนี้

(๑) ด้านความพอใจ โดยภาพรวมครูผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (๔.๒๘) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ครูผู้สอนจัดกิจกรรมช่วยให้นักเรียนได้มีการเคลื่อนไหว รองลงมา ครูผู้สอนจัดกิจกรรมช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดความซาบซึ้ง ความงามในเรื่องต่าง ๆ และลำดับสุดท้ายคือ ครูผู้สอนจัดกิจกรรมส่งเสริมในรายวิชาสังคมศึกษาช่วยสร้างความสนใจนักเรียน

(๒) ด้านความเพียร ความขยัน โดยภาพรวมครูผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (๔.๔๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ครูผู้สอนมีความกระตือรือร้นในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาให้กับนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ รองลงมา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอนทันต่อเหตุการณ์ในสังคมปัจจุบัน โดยเน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น ค้นคว้า อภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การจัดนิทรรศการ และศึกษานอกสถานที่ และลำดับสุดท้ายการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ได้รับความร่วมมือจากนักเรียน

(๓) ด้านการหมั่นตรวจตรา โดยภาพรวมครูผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (๔.๓๑) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ครูผู้สอนจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาให้กับนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ รองลงมา การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของครูผู้สอนมีความน่าสนใจและผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และลำดับสุดท้ายคือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของครูผู้สอนจะช่วยปลูกฝังและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของนักเรียน

(๔) ด้านการใช้ปัญญาไตร่ตรอง โดยภาพรวมครูผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (๔.๒๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ครูผู้สอนนำผลการประเมินการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้มาปรับปรุงเพื่อพัฒนา กิจกรรมอยู่เสมอ รองลงมา ครูผู้สอนประเมินผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้อย่าง และลำดับสุดท้ายคือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ส่งผลให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมมากขึ้น

๕.๑.๓ วิเคราะห์แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

๑) ด้านฉันทะ ครูผู้สอนต้องมีความรักในอาชีพของครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วม เคลื่อนไหว ได้รับความสนใจของนักเรียน จัดกิจกรรมที่สนุกสนานสอดแทรกความรู้ในสาระวิชา คุณธรรมเพื่อให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

๒) ด้านวิริยะ ครูผู้สอนควรมีความกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่น จัดกิจกรรมที่หลากหลาย และจัดกิจกรรมสอดคล้องเนื้อหาหลักสูตร ประยุกต์ให้ทันเหตุการณ์ปัจจุบัน กิจกรรมการเรียนรู้ที่สอนมีสมาธิ อุดหนุน อดกลั้น มีความมุ่งมั่นที่จะทำความดี เกิดความเพียรในการเรียน การดำเนินชีวิต

๓) ด้านจิตตะ ครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมที่มีความน่าสนใจที่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักเรียน ให้มีความรับผิดชอบ คิรรอบคอบ รอบรู้ โดยใช้สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย มีทฤษฎี เนื้อหาหลักสูตร ผ่านการวินิจฉัย คติวิเคราะห์

๔) ด้านวิมังสา ครูผู้สอนพิจารณา ไตร่ตรองผลการประเมินการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ปรับปรุง เพื่อพัฒนากิจกรรมอยู่เสมอ และสรุปผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ โดยใช้สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย

๕.๑.๔ เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

๑) ด้านฉันทะ ครูผู้สอนรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วม เคลื่อนไหว ได้รับความสนใจของนักเรียน ช่วยให้นักเรียนมีสุขภาพจิตดี และสุขภาพร่างกายแข็งแรง และจัดกิจกรรมที่สนุกสนานสอดแทรกความรู้ในสาระวิชา ช่วยเพิ่มความรู้และประสบการณ์ของนักเรียนให้กว้างขึ้น สอดแทรกคุณธรรมเพื่อให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

๒) ด้านวิริยะ ครูผู้สอนรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยจัดกิจกรรมสอดคล้องเนื้อหาหลักสูตร ประยุกต์ให้ทันเหตุการณ์ปัจจุบัน กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสอนให้นักเรียนมีสมาธิ อุดหนุน อดกลั้น มีความมุ่งมั่นที่จะทำความดี เกิดความเพียรในการเรียน การดำเนินชีวิต และมีความกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่น จัดกิจกรรมที่หลากหลาย

๓) ด้านจิตตะ ครูผู้สอนรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยจัดกิจกรรมที่มีความน่าสนใจสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักเรียน มีความรับผิดชอบ คิรรอบคอบ รอบรู้ และใช้สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยจัดกิจกรรม เพื่อมุ่งพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาอย่างต่อเนื่อง เนื้อหา กิจกรรมต้องรู้ทฤษฎี เนื้อหาหลักสูตร ผ่านการวินิจฉัย คติวิเคราะห์อย่างรอบคอบ จากเรื่องรอบตัว

๔) ด้านวิมังสา ครูผู้สอนรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ต้องมีการผลการประเมินการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ปรับปรุง เพื่อพัฒนากิจกรรมอยู่เสมอ ใช้สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย สรุปผล

การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่ส่งผลให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมมากยิ่งขึ้น

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๒.๑ สภาพปัญหา อุปสรรคการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ พบว่า ครูผู้สอนจัดกิจกรรมส่งเสริมในรายวิชาสังคมศึกษาอาจไม่ค่อยมีสิ่งเร้าความสนใจนักเรียน ทำให้นักเรียนไม่ค่อยได้รับความร่วมมือ การส่งเสริมสร้างการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ไม่ชัดเจน ควรการจัดกิจกรรมต้องสอดคล้องกับเนื้อหาของหลักสูตร พร้อมทั้งปลูกฝัง ความคิดสร้างสรรค์ คุณธรรม จริยธรรม สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ มีความทันสมัย ช่วยขยายความรู้และประสบการณ์ของนักเรียนให้กว้างขวาง การจัดกิจกรรมควรเน้นพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาควบคู่ไปด้วย ใช้อุปกรณ์ สื่อที่ทันสมัย ทั้งในการจัดกิจกรรม การวัดและการประเมินผลของกิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของเกศินี **ครูณาสวัสดิ์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการเรียนการสอนสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการจัดการเรียนการสอน พบว่า ครูส่วนใหญ่เห็นว่าไม่มีปัญหาในด้านตัวครู และด้านเนื้อหา สำหรับด้านการจัดการเรียนรู้ ครูส่วนใหญ่เห็นว่ามีปัญหาเกี่ยวกับจำนวนชั่วโมงสอนไม่เพียงพอกับการจัดกิจกรรม และสื่อการเรียนการสอนในการพัฒนาจริยธรรมไม่เพียงพอและการขาดงบประมาณในการนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ และครูส่วนใหญ่เห็นว่าไม่มีปัญหาด้านการเสริมแรงและด้านการวัดและประเมินผล^{๑๐๕}

๕.๒.๒ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ สรุปทุกด้านภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

๑) ด้านความพอใจ โดยภาพรวมครูผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ครูผู้สอนจัดกิจกรรมช่วยให้นักเรียนได้มีการเคลื่อนไหว รองลงมา ครูผู้สอนจัดกิจกรรมช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดความซาบซึ้ง ความงามในเรื่องต่าง ๆ และลำดับสุดท้ายคือ ครูผู้สอนจัดกิจกรรมส่งเสริมในรายวิชาสังคมศึกษาช่วยเร้าความสนใจนักเรียน

๒) ด้านความเพียร ความขยัน โดยภาพรวมครูผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ครูผู้สอนมีความกระตือรือร้นในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาให้กับ

^{๑๐๕} เกศินี ครูณาสวัสดิ์, “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๘. หน้า บทคัดย่อ.

นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ รองลงมา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอนทันต่อเหตุการณ์ในสังคมปัจจุบัน โดยเน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น ค้นคว้า อภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การจัดนิทรรศการ และการศึกษาออกสถานที่ และลำดับสุดท้ายการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ได้รับความร่วมมือจากนักเรียน

๓) **ด้านการหมั่นตรวจตรา** โดยภาพรวมครูผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ครูผู้สอนจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาให้กับนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ รองลงมา การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของครูผู้สอนมีความน่าสนใจและนักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และลำดับสุดท้ายคือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของครูผู้สอนจะช่วยปลูกฝังและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของนักเรียน

๔) **ด้านการใช้ปัญญาไตร่ตรอง** โดยภาพรวมครูผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ครูผู้สอนนำผลการประเมินการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้มาปรับปรุงเพื่อพัฒนากิจกรรมอยู่เสมอ รองลงมา ครูผู้สอนประเมินผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้อย่าง และลำดับสุดท้ายคือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ส่งผลให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมมากยิ่งขึ้น

สอดคล้องกับงานวิจัยของ **มณี ครุไชยศรี** ได้ทำการค้นคว้าแบบอิสระเพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผลการศึกษาพบว่า สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย แผนกประถม ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมลูกเสือ กิจกรรมแนะแนว และกิจกรรมชมรมเสริมหลักสูตร ในการดำเนินการจัดกิจกรรมนั้น มี ๒ กิจกรรม คือ กิจกรรมลูกเสือ และกิจกรรมแนะแนวที่มีโครงสร้าง แผนงาน โครงการ อยู่ในฝ่ายกิจการนักเรียน ส่วนกิจกรรมชมรมเสริมหลักสูตร ไม่ได้กำหนดในโครงสร้าง แต่กำหนดเป็นงาน โดยมอบหมายให้หัวหน้าช่วงชั้นร่วมมือประสานงานการจัดกิจกรรมกับหัวหน้าระดับชั้นและครูผู้สอน ในการจัดกิจกรรมนั้น อยู่ในกรอบของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถดำเนินการได้ครบกระบวนการตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน จนถึงขั้นตอนสุดท้ายคือ ประเมินผลการจัดกิจกรรม หลักการในการจัดกิจกรรม ตามลำดับ^{๑๐๖}

และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **รัชฎาพร จันภิรมย์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า สภาพการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๓ ด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผลการศึกษากิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จัดกิจกรรมปฏิบัติตามหลักศีล ๕ เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ รู้จักทำงานเป็นหมู่ สอดแทรกคุณธรรมหลักเศรษฐกิจพอเพียงใช้สอยปัจจัย ๔ อย่างคุ้มค่า เน้นการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาและกิจกรรมไหว้พระ ๑๐๘ อบรมธรรมะในวัน

^{๑๐๖} มณี ครุไชยศรี, การค้นคว้าแบบอิสระเพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน, ๒๕๕๐, หน้า ๕๑-๖๐.

สำคัญทางพุทธศาสนาโดยนิมนต์พระสงฆ์มาสอนธรรมะ บรรยายธรรม และเข้าค่ายคุณธรรม เชิญวิทยากรที่มีภูมิรู้ ภูมิธรรมทางพุทธศาสนาให้ความรู้ ส่งเสริมวัดหรือศาสนสถานที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ และส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างบ้าน วัดและโรงเรียน^{๑๐๗}

๕.๒.๓ วิเคราะห์แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

๑) ด้านฉันทะ ครูผู้สอนต้องมีความรักในอาชีพของครูโดยมีความภาคภูมิใจในการสอน โดยพอใจและรักในอาชีพและเมตตาต่อศิษย์ จัดครูสอนให้ตรงตามความรู้และความสามารถ โดยความพอใจของครูนี้เป็นส่วนหนึ่งของจรรยาบรรณของความเป็นครู คือ รักและศรัทธาในอาชีพความเป็นครู

๒) ด้านวิริยะ ความขยัน ครูผู้สอนมีความขยันขันแข็ง หมั่นเพียรค้นหาความรู้ และไม่ย่อท้อในการถ่ายทอดความรู้โดยมีกำลังใจสำคัญในการสอน คือ ลูกศิษย์ ส่งเสริมขวัญและกำลังใจรางวัล สวัสดิการต่างๆ ที่จะพึงได้เป็นสิ่งตอบแทนในความวิริยะ

๓) ด้านจิตตะ ครูผู้สอนต้อง เอาใจใส่ในการสอนไม่ทิ้ง ไม่ปล่อยปะละเลยในการสอนสอนอย่างเต็มความสามารถของตนเอง ส่งเสริมสวัสดิการบุคลากรอย่างทั่วถึง และเอาใจใส่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามภาวะความรู้ของนักเรียนได้อย่างเหมาะสม

๔) ด้านวิมังสา ครูผู้สอนพิจารณา ไตร่ตรองการจัดการเรียนการสอนเพื่อปรับปรุงให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่เป็นผลสัมฤทธิ์อย่างแท้จริง หาข้อบกพร่องเพื่อหาวิธีแก้ไขอย่างถูกต้องและเหมาะสม คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของนักเรียนคือความรู้และสนุกกับการเรียน

สอดคล้องกับงานวิจัยของ **คติ ปรีชา**^{๑๐๘} ได้ทำการศึกษาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถาบันการอาชีวศึกษาจังหวัด ผลการวิจัย พบว่า สภาพการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถาบันการอาชีวศึกษาจังหวัดลำปาง โดยรวมทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการนำองค์กรและด้านการควบคุมองค์กร มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเกือบทุกข้อทุกด้าน ซึ่งบุคลากรประกอบด้วย ผู้บริหารหัวหน้างาน ครูผู้สอนและนักศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ทั้งโดยรวม ๔ ด้าน และในแต่ละด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สภาพการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทั้ง ๔ ด้าน กิจกรรมในแต่ละด้านที่มีการปฏิบัติต่ำกว่ากิจกรรมอื่น ซึ่งสมควรได้รับการพัฒนา คือ การสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือจากผู้ปกครองนักศึกษาในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาระบบการสื่อสารประชาสัมพันธ์งานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ และการรายงานผลการประเมินให้บุคลากรทุกฝ่าย ผู้ปกครอง ชุมชนรับทราบ

และ **เกศินี ครุณาสวัสดิ์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการเรียนการสอนสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นผลการวิจัย พบว่า ๑) สภาพการจัดการเรียน

^{๑๐๗} รัชฎาพร จันภิรมย์, การศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

^{๑๐๘} คติ ปรีชา, ศึกษาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถาบันการอาชีวศึกษาจังหวัด, ๒๕๕๐, หน้า ๘๑-๘๙.

การสอน พบว่า ด้านตัวครู ครูส่วนใหญ่ถูกกำหนดให้สอน โดยได้รับคัดเลือกตามความเหมาะสม และมีความพอใจ ครูส่วนใหญ่เข้ารับการอบรม และสัมมนาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในหัวข้อ เนื้อหาพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาจริยธรรม จำนวน ๑ ครั้งต่อหนึ่งภาคการศึกษา ด้านเนื้อหา ครูส่วนใหญ่ นำเนื้อหาพระพุทธศาสนา มาพัฒนาจริยธรรมทั้ง ๖ ประการ คือความมีวินัย ความซื่อสัตย์ การประหยัดและอดออม ความขยันหมั่นเพียร และความอดทน ครูส่วนใหญ่ใช้เนื้อหาเหมือนกัน คือ หัวข้อเรื่องพระธรรม ด้านการจัดการเรียนรู้ ครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมโดยบูรณาการเนื้อหาพระพุทธศาสนากับสาระการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต เพื่อพัฒนาความมีวินัย และมีการจัดกิจกรรมทั้งในห้องเรียน และเสริมหลักสูตร รวมทั้งใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย และเน้นการจัดบรรยากาศการเรียนการสอน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ครูส่วนใหญ่ใช้เครื่องมือในการวัดและประเมินผลที่หลากหลายโดยใช้แบบฝึกหัด และใบงานมากที่สุดและเน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนมากที่สุด และประเมินความสำเร็จในการสอนที่ร้อยละ ๕๑ – ๘๐ ๒) ปัญหาการจัดการเรียนการสอน พบว่า ครูส่วนใหญ่เห็นว่าไม่มีปัญหาในด้านตัวครูและด้านเนื้อหา สำหรับด้านการจัดการเรียนรู้ ครูส่วนใหญ่เห็นว่ามีปัญหาเกี่ยวกับจำนวนชั่วโมงสอนไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรม และสื่อการเรียนการสอนในการพัฒนาจริยธรรมไม่เพียงพอและการขาดงบประมาณในการนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ และครูส่วนใหญ่เห็นว่าไม่มีปัญหาด้านการเสริมแรงและด้านการวัดและประเมินผล^{๑๐๙}

๕.๒.๓ เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

๑) **ด้านฉันทะ** ครูผู้สอนรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วม เคลื่อนไหว ได้รับความสนใจของนักเรียน ช่วยให้นักเรียนมีสุขภาพจิตดี และสุขภาพร่างกายแข็งแรง และจัดกิจกรรมที่สนุกสนานสอดแทรกความรู้ในสาระวิชา ช่วยเพิ่มความรู้และประสบการณ์ของนักเรียนให้กว้างขึ้น สอดแทรกคุณธรรมเพื่อให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

๒) **ด้านวิริยะ** ครูผู้สอนรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยจัดกิจกรรมสอดคล้องเนื้อหาหลักสูตร ประยุกต์ให้ทันเหตุการณ์ปัจจุบัน กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสอนให้นักเรียนมีสมาธิ อดทน อดกลั้น มีความมุ่งมั่นที่จะทำความดี เกิดความเพียรในการเรียน การดำเนินชีวิต และมีความกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่น จัดกิจกรรมที่หลากหลาย

๓) **ด้านจิตตะ** ครูผู้สอนรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยจัดกิจกรรมที่มีความน่าสนใจ

^{๑๐๙} เกศินี คุรุณาสวัสดิ์, “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๘. หน้า บทคัดย่อ.

สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักเรียน มีความรับผิดชอบ คิดรอบคอบ รอบรู้ และใช้สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยจัดกิจกรรม เพื่อมุ่งพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาอย่างต่อเนื่อง เนื้อหา กิจกรรมต้องรู้ทฤษฎี เนื้อหาหลักสูตร ผ่านการวินิจฉัย คิดวิเคราะห์อย่างรอบคอบ จากเรื่องรอบตัว

๔) ด้านวินัย ครูผู้สอนรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ ต้องมีการผลการประเมินการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ปรับปรุง เพื่อพัฒนากิจกรรมอยู่เสมอ ใช้สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย สรุปผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่ส่งผลให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมมากยิ่งขึ้น

สอดคล้องกับงานวิจัยของ **วิภาพรรณ พินลา**^{๑๑๐} ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑ มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนและการพัฒนาการศึกษา ซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศ อันเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นผู้มีความรู้ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยจัดแนวทาง ดังนี้ ๑. ฝึกกระบวนการสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดรวบยอด ๒. ฝึกกระบวนการปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะการสังเกต การคิดเปรียบเทียบ การจำแนก และการให้เหตุผล และ ๓. ฝึกกระบวนการสร้างค่านิยม เพื่อพัฒนาทักษะการประยุกต์ใช้ เนื่องจากสภาพการณ์ในสังคมปัจจุบัน ทัวโลก กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนมีความแตกต่างกันมากขึ้นก่อให้เกิดเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเร่งพัฒนาผู้เรียนและครูผู้สอนให้สามารถปรับตัวเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยต้องจัดการศึกษาให้ทันกับสถานการณ์โลกที่เต็มไปด้วยความรู้และข้อมูลที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งต้องวางแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศให้ก้าวทันต่อกระแสสังคมในทุกมิติในปัจจุบัน และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน

และสอดคล้องกับ **เกศินี ครุณาสวัสดิ์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการเรียนการสอนสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นผลการวิจัย พบว่า ๑) สภาพการจัดการเรียนการสอน พบว่า ด้านตัวครู ครูส่วนใหญ่ถูกกำหนดให้สอน โดยได้รับคัดเลือกตามความเหมาะสม และมีความพอใจ ครูส่วนใหญ่เข้ารับการอบรม และสัมมนาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในหัวข้อเนื้อหาพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาจริยธรรม จำนวน ๑ ครั้งต่อหนึ่งภาคการศึกษา ด้านเนื้อหา ครูส่วนใหญ่นำเนื้อหาพระพุทธศาสนามาพัฒนาจริยธรรมทั้ง ๖ ประการ คือความมีวินัย ความ

^{๑๑๐} วิภาพรรณ พินลา, แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑, สาขาการสอนศิลปศาสตร์ (การสอนสังคมศึกษา) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา, ๒๕๕๖.

ชื่อเสียง การประหยัดและอดออม ความขยันหมั่นเพียร และความอดทน ครูส่วนใหญ่ใช้เนื้อหาเหมือนกัน คือ หัวข้อเรื่องพระธรรม ด้านการจัดการเรียนรู้ ครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมโดยบูรณาการเนื้อหาพระพุทธศาสนากับสาระการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต เพื่อพัฒนาความมีวินัย และมีการจัดกิจกรรมทั้งในห้องเรียน และเสริมหลักสูตร รวมทั้งใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย และเน้นการจัดบรรยากาศการเรียนการสอน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ครูส่วนใหญ่ใช้เครื่องมือในการวัดและประเมินผลที่หลากหลายโดยใช้แบบฝึกหัด และใบงานมากที่สุดและเน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนมากที่สุด และประเมินความสำเร็จในการสอนที่ร้อยละ ๕๑ – ๘๐^{๑๑๑}

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ด้านฉันทะ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนสร้างความสุขในการปรับปรุงการกิจกรรมให้มีเนื้อหาให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของครูแต่ละบุคคล รักและสนใจที่จะเรียนรู้เพิ่มเติมในเนื้อหาสาระจากสื่อทุกประเภทและเป็นแบบอย่างที่ดีและสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมไว้ในเนื้อหา เพื่อปลูกฝังนักเรียนให้เป็นคนดี

๒) ด้านวิริยะ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนขยันในการถ่ายทอดความรู้โดยจัดทำกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้นักเรียนได้เข้าใจวิธีการเรียนและส่งเสริมขวัญกำลังใจให้ครูเป็นการกระตุ้นการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา รวมถึงส่งเสริมให้ใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยเพื่อช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

๓) ด้านจิตตะ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนเอาใจใส่ในการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ที่ทันสมัยทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น ประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนสนใจและเอาใจใส่ในการเรียนมากยิ่งขึ้น และกระตุ้นให้ผู้บริหารควรส่งเสริมสวัสดิการเพื่อกระตุ้นครูให้เอาใจใส่ในการจัดการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น

๔) ด้านวิมังสา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนประเมินผลการจัดกิจกรรมเพื่อนำมาพัฒนา ปรับปรุง พิจารณาไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วน และแก้ไขด้วยความรู้รอบคอบ ประเมินผล การเรียนการสอนของนักเรียนเพื่อพัฒนานักเรียนให้เกิดความรู้และความสนุกสนานร่วมกัน และหาข้อบกพร่องการจัดการเรียนการสอนเพื่อปรับปรุงอย่างถูกต้องและเหมาะสม

^{๑๑๑} เกศินี ครุณาสวัสดิ์, “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๘. หน้า บทคัดย่อ.

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยขอเสนอแนะเพื่อวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นดังต่อไปนี้

๑) ศึกษาวิจัยการพัฒนาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

๒) ศึกษาวิจัยแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ทศวรรษธรรมทัศน์พระปิฎก หมวดศึกษาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๔.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). การสร้างสรรค์ปัญญาเพื่ออนาคตของมนุษยชาติ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก , ๒๕๔๐.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์, ฉบับประมวลธรรม :, พ.ศ. ๒๕๔๖.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กมล ฉายาวัดน, บริหารคนและงานด้วยวิธีการของพระพุทธเจ้า ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ เก็ท ไอเดีย ภูมิใจเสนอ. ๒๕๕๔.

กระทรวงศึกษาธิการ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. แนวทางการจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด. ๒๕๕๒.

_____. “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และ ที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๕ และ ฉบับที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๕๓ พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. ๒๕๔๕”. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ ร.ส.พ. พ.ศ. ๒๕๔๖.

กิริติ ยศยิ่งยง. การวางแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร:มิสเตอร์ก๊อปปี ประเทศไทย จำกัด. ๒๕๔๙.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ อังนันทินา แชมมณี. ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.

จรรยา โกมลบุญย์. จิตวิทยาพื้นฐานของการศึกษา. เอกสารประกอบการบรรยายวิชาศึกษา ๕๐๓. ม.ป.ป. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ๒๕๒๘.

จำนง นาหนองตูม. “การนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในการบริหารของผู้อำนวยการสถานศึกษาตามความคิดเห็นของข้าราชการครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาของแก่นเขต ๔”.

จำนงค์ ทองประเสริฐ ศ.. ประมวลการสอนกิจกรรมของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๐๒.

ฉวีวรรณ สุวรรณภาและคณะ. “ความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอน-หลักสูตร
ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู”. รายงานการวิจัย. บัณฑิตมหาวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่. ๒๕๔๗.

ญาณสังวร. สมเด็จพระ. **หลักพุทธศาสนา**. ครั้งที่๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๒๒.

ทิตนา แคมมณี. **ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. พิมพ์
ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด. ๒๕๕๓.

บุญชม ศรีสะอาด. **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: ชมรมเด็ก. ๒๕๓๕.

ปิ่น มุทุกันต์. **มงคลชีวิต ภาค ๒**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๕.

พ.สุวรรณ. **โพชนงค์ พุทธคาถาต่ออายุ**. กรุงเทพมหานคร : สร้อยทอง. ๒๕๔๑.

พรพิมล พรพีระชนม์. **การจัดการกระบวนการเรียนรู้**. สงขลา : เหมการพิมพ์สงขลา. ๒๕๕๐.

พรพิมล พรพีระชนม์. **ดร.การจัดการกระบวนการเรียนรู้**. สงขลา : เหมการพิมพ์สงขลา. ๒๕๕๐.

พรรณี ช.เจนจิต, จิตวิทยาการเรียนการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร : ต้นอ้อแกรมมี,
๒๕๓๘.

พระกวีวรรณ. **วิชาศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๐๒.

พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีเล่มที่ ๒ ฉบับสยามรัฐ. จัดพิมพ์ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๓.

พระเทพดิลก ระเบียบ ฐิตญาโณ. **อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวโกวาท**. กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์ธรรมสภา. ๒๕๔๘.

พระเทพวิสุทธิญาณ. **อธิบายธรรมวิภาค ปริเฉทที่ ๑**. พิมพ์ครั้งที่๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๘.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). “ธรรมในใจของนักบริหารไอโซ” **ไทยรัฐ**. ๒๐ มิถุนายน
๒๕๕๑.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **กระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาคนสู่ประชาธิปไตย**.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม. ๒๕๔๓.

_____. **การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา. ๒๕๔๐.

_____. **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๙ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๓. หน้า ๘๔๒.

_____. **จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก. ๒๕๒๙.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร :
บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด. ๒๕๔๘.

พระมหาณรงค์ศักดิ์ ฐิตญาโณ. **พระอภิธรรมปิฎก ๑**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย. ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐,
กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘.

พระราชวรมนี ป.อ. ปยุตฺ ปยุตฺโต. **ทางสายกลางของการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์
พรินติ้งกรุ๊ป. ๒๕๓๐.

พจน์ ศรีทองนาก. “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิบาท ๔ กับขันติ-โสรจจะ เพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาบุคลิกภาพธรรมาธิปไตย”. **ปริญญานิพนธ์** กศ.ม.. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ๒๕๑๘.

พุทธทาสภิกขุ. **การงานที่เป็นสุข**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา. ๒๕๓๗.

พุทธทาสภิกขุ. **โพธิปักขิยธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา. ๒๕๔๒.

พุทธทาสภิกขุ. **สุญญตา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา. ๒๕๑๘.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. **การบริหารงานบุคคลในโรงเรียน**. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. ๒๕๔๐.

มาลี จุฑา. **การประยุกต์จิตวิทยาเพื่อการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทิพย์วิสุทธิ. ๒๕๔๔.

รังสรรค์ บุษยะมา.ผศ. **การจัดการการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. ๒๕๕๐.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์. ๒๕๒๕.

วิชัย ต้นศิริ. **อุดมการณ์ทางการศึกษาทฤษฎีและภาคปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๐.

ศรีเรือน แก้วกังวาล.ดร. **จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๔๐.

ศิริบูรณ์ สายโกสม.รศ.ดร.. **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๔๒.

ศึกษาธิการจังหวัดภูเก็ต. สำนักงาน. **พระบรมราโชวาท**. ในเอกสารประกอบการประชุมปฏิบัติการโครงการเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท. ภูเก็ต : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดภูเก็ต. ๒๕๔๒.

สนอง วรอุไร. **ทำชีวิตให้ได้ดีและมีสุข**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์อมรินทร์. ๒๕๕๐.

สมพร เทพสิทธิ. **พุทธศาสนาชีวิตประจำวัน**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์. ๒๕๑๓.

สุจิตรา อ่อนค้อม. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก. ๒๕๔๒.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย. ๒๕๔๑.

สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ อ้างใน อารมณ์ใจเที่ยง. **หลักการสอน ฉบับปรับปรุง**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์. ๒๕๔๖.

อัครเมธี สิริวรานนท์. **เปิดโอกาสชีวิตให้ได้รับสิ่งอันเป็นมงคล**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อุทยานความรู้. ๒๕๕๐.

อำนวย แสงสว่าง. **จิตวิทยาอุตสาหกรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอักษรพิพัฒน์. ๒๕๔๔.

(๒) วิทยานิพนธ์:

กาญจนา เวชยนต์, ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนจริยศึกษาของครูสังคมศึกษาและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์เขตกรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์บัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; ๒๕๒๕.

เกศินี ครุณาสวัสดิ์, “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๘.

คติ ปรีชา, คติ ปรีชา, “ศึกษาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถาบันการอาชีวศึกษาจังหวัด” งานวิจัยวิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, ลำปาง, ๒๕๕๐, ๒๕๕๐ .

ปริยวัลย์ ขุนสังข์. “การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดเทศบาล จังหวัดนนทบุรี”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. ๒๕๕๐.

พระพุทธิพงศ์ ปภาโกร (แร่ทอง), สภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนมัธยมศึกษา : กรณีศึกษา เฉพาะเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

มณฑา ชุ่มสุคนธ์ และคณะ, การพัฒนาการเรียนการสอนแบบบูรณาการในรายวิชาของสาขาวิชาสังคมศึกษา ระดับปริญญาตรีที่ส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ, งานวิจัยคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น,วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ เดือนมกราคม – เมษายน, ๒๕๕๗.

มณี ไชยศรี, **ค้นคว้าแบบอิสระ** “ศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน”, ๒๕๕๐.

วิภาพรรณ พินลา, แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑, สาขาการสอนศิลปศาสตร์ การสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา, ๒๕๕๖.

รัชฎาพร จันภิรมย์, การศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

ศรีประไพ บัดทุมผาง,การบริหารจัดการการเรียนการสอนตามหลักอริยบท ๔ ของโรงเรียนที่ปึงกรวิทยาพัฒนา (ทวีวัฒนา) ในพระราชูปถัมภ์ฯ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

วิชญาภา เมธีวรณัฏฐ์, การวิจัยเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษา โรงเรียนศรีรังษีวิทยา จังหวัดนครสวรรค์, ปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์), บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

สิริวรรณ ศรีพหล, การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส, รายงานวิจัยมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๗.

(๓) เว็บไซต์ :

http://data.bopp-obec.info/emis/school.php?Area_CODE=101703

วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๐.

<https://sites.google.com>., ออนไลน์วันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๕๙.

๒. ภาษาอังกฤษ

- Armstrong, Armstrong, D. S., (1997). The Effect of Student Team Achievement Divisions Cooperative Learning Technique on Upper Secondary Social Studies Student's Academic Achievement and Attitude Towards Social Studies Class (Block Scheduling, Twelfth grade, High School Students), Dissertation Abstracts International. 59 (2) : 121
- Caldron, "Characteristics of the excellent teacher as perceived by student, Los Angeles Community College", (Dissertation Abstracts International : March, 1989), P.49.
- Chester, N.M. An Introduction to School Administration : Selected Reading, (New York : Mcmillan Company, 1996), p. 286-287.
- Mccathy, W.M. "The Role of The Secondary School Principal in New Jersey", (Dissertation Abstracts International., 1976), p. 705 – A.
- Smith, Robert Timothy, "Characterics of Effective School System in Georgia", (Dissertation Abstracts International, 1991, January), p. 228-A.
- Thomas & Montgomery, "On becoming a good teacher : Reflective practive with regard to children's voice", (Journal of Teacher Education, June, 1998), P.48.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

**แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอน
ตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓**

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามนี้ มีจุดประสงค์เพื่อการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ เท่านั้น

๒. สาระสำคัญของแบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิดเพื่อให้โอกาสผู้ตอบแบบสอบถามการศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

๓. ในการตอบแบบสอบถาม ขอความกรุณาตอบคำถามตามความเป็นจริงทุกข้อทุกตอน ในการแปลผลวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะแปลผลโดยภาพรวมทั่วไป อีกทั้งคำตอบของท่านจะถูกเก็บรักษาไว้เป็นความลับ ดังนั้น การตอบแบบสอบถามครั้งนี้จะไม่มีผลเสียหายต่อท่านหรือโรงเรียนของท่านแต่ประการใด เพราะผู้วิจัยจะนำข้อมูลไปศึกษาในภาพรวมเท่านั้น

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

นางสาวอัจฉรา พรรณสุขล

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน () ที่ตรงกับข้อมูลจริงของท่าน

- | | | |
|--------------------|-----|-------------------------------|
| ๑. เพศ | () | ๑. ชาย |
| | () | ๒. หญิง |
| ๒. อายุ | () | ๑. ต่ำกว่า ๓๐ ปี |
| | () | ๒. ๓๑-๔๐ ปี |
| | () | ๓. ๔๑-๕๐ ปี |
| | () | ๔. ๕๑-๖๐ ปี |
| ๓. ระดับการศึกษา | () | ๑. ต่ำกว่าปริญญาตรี |
| | () | ๒. ปริญญาตรี |
| | () | ๓. ปริญญาโท |
| | () | ๔. ปริญญาเอก |
| ๔. ประสบการณ์ทำงาน | () | ๑. ต่ำกว่า ๕ ปี |
| | () | ๒. ๖-๑๐ ปี |
| | () | ๓. ๑๑-๑๕ ปี |
| | () | ๔. ๑๖-๒๐ ปี |
| | () | ๕. มากกว่า ๒๑ ปี |
| ๕. ตำแหน่งวิชาการ | () | ๑. ครูอัตราจ้าง |
| | () | ๒. ครูผู้ช่วย |
| | () | ๓. ครู ค.ศ. 1 |
| | () | ๔. ครูชำนาญการ (ค.ศ. 2) |
| | () | ๕. ครูชำนาญการพิเศษ (ค.ศ. 3) |
| | () | ๖. ครูเชี่ยวชาญ (ค.ศ. 4) |
| | () | ๗. ครูเชี่ยวชาญพิเศษ (ค.ศ. 5) |

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับการปฏิบัติ ตามความเป็นจริง

เห็นด้วยมากที่สุด	ให้ค่าเท่ากับ ๕
เห็นด้วยมาก	ให้ค่าเท่ากับ ๔
เห็นด้วยปานกลาง	ให้ค่าเท่ากับ ๓
เห็นด้วยน้อย	ให้ค่าเท่ากับ ๒
เห็นด้วยน้อยที่สุด	ให้ค่าเท่ากับ ๑

ลำดับ ที่	การศึกษาทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๑. ความพอใจ						
๑	ครูจัดกิจกรรมช่วยสร้างความสนใจเด็ก					
๒	ครูจัดกิจกรรมช่วยให้นักเรียนได้มีการเคลื่อนไหว					
๓	กิจกรรมมีความเหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน					
๔	ครูจัดกิจกรรมช่วยขยายความรู้และประสบการณ์ของเด็กให้กว้างขวาง					
๕	ครูจัดกิจกรรมช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดความซาบซึ้ง ความงามในเรื่องต่าง ๆ					
๒. ความเพียร ความขยัน						
๖	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูมีความสอดคล้องกับเนื้อหาของหลักสูตร					
๗	กระบวนการจัดกิจกรรมของครูนักเรียนสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน					
๘	การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ได้รับความร่วมมือจากผู้เรียน					
๙	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น ค้นคว้า อภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การจัดนิทรรศการ และการศึกษานอกสถานที่					
๑๐	ครูมีความกระตือรือร้นในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ					

ลำดับ ที่	การศึกษาทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการ เรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอน ตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๓. การหมั่นตรวจตราดูแล						
๑๑	ครูจัดกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา					
๑๒	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูเน้นให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ					
๑๓	การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของครูมี ความน่าสนใจและผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้					
๑๔	การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของครูจะช่วย ปลูกฝังและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ของนักเรียน					
๑๕	ครูจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียน อย่างสม่ำเสมอ					
๔. การใช้ปัญญาไตร่ตรอง						
๑๖	การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ส่งผลให้ นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมมากยิ่งขึ้น					
๑๗	กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สามารถดำเนินการ ให้เป็นสู่เป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้					
๑๘	ครูสรุปผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้					
๑๙	ครูประเมินผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมการ เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง					
๒๐	ครูนำผลการประเมินการจัดกิจกรรมส่งเสริม การเรียนรู้มาปรับปรุงเพื่อพัฒนากิจกรรมอยู่ เสมอ					

ตอนที่ ๓ แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตาม
หลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

คำชี้แจง โปรดให้แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตาม
หลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

๑. กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา ด้านฉันทะ

.....

.....

.....

.....

.....

๒. กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา ด้านวิริยะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓. กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา ด้านจิตตะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๔. กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา ด้านวิมังสา

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณในความร่วมมือ
ตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยครั้งนี้

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์การวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย เรื่อง

แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอน
ตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้สร้างขึ้นเพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการศึกษาวิจัย เรื่อง “แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓”

ข้อมูลที่เป็นคำตอบจากท่านจะเป็นประโยชน์ต่อแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง และผู้วิจัยจะเก็บรักษาข้อมูลของท่านเพื่อใช้ประโยชน์เฉพาะงานวิจัยนี้เท่านั้น

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการสัมภาษณ์ครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

นางสาวอัจฉรา พรรณสุขล

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์การวิจัย

เรื่อง

“แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตาม
หลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓”

ผู้ให้สัมภาษณ์

ตำแหน่ง

.....

.....

สัมภาษณ์เมื่อวันที่..... เดือน..... พ.ศ.

สถานที่สัมภาษณ์.....

ตั้งแต่เวลา..... น. ถึงเวลา..... น.

รวมระยะเวลาสัมภาษณ์..... ชม. นาที

แนวคำถามในการสัมภาษณ์

ท่านคิดว่า แนวทางการจัดการเรียนการสอนของครูตามหลักอิทธิบาท ๔ โรงเรียน
มัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรเป็นอย่างไร

๑. แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตาม
หลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านฉันทะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

[illegible]

๓. แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านจิตตะ

[illegible]

๔. แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านวิม้งสา

[illegible]

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร.๐๘๑-๘๖๐-๖๙๒๒

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓ / ๔ วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวอัจฉรา นามสกุล พรรณสุชล รหัสประจำตัว ๕๙๐๑๒๐๒๐๗๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ และเชี่ยวชาญ สามารถให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือดำเนินการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยดังกล่าว และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิน จามประโคน)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วังน้อย

บัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์

โทรศัพท์ ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๐๕

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเรียบร้อยแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

วันที่...../...../.....

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงผลการตรวจสอบเครื่องมือ หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ที่รับผิดชอบข้างต้น



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร.๐๘๑-๘๖๐-๖๙๒๒

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓ / ๔ วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติโครงการตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

นมัสการ พระมหาญาณวิวัฒน์ รัฐวทณโน,ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวอัจฉรา นามสกุล พรรณสุชล รหัสประจำตัว ๕๙๐๑๒๐๒๐๗๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา พิจารณาเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้มีความรู้ และเชี่ยวชาญ สามารถให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือดำเนินการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงนมัสการมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยดังกล่าว และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วังน้อย

บัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์

โทรศัพท์ ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๐๕

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเรียบร้อยแล้ว

(พระมหาญาณวิวัฒน์ รัฐวทณโน,ดร.)

วันที่...../...../.....

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงผลการตรวจสอบเครื่องมือ หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ที่รับผิดชอบข้างต้น



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร.๐๘๑-๘๖๐-๖๙๒๒
 ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓ / ๔ วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๖๑
 เรื่อง ขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

นมัสการ รศ.ดร.อินตา ศิริวรรณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวอัจฉรา นามสกุล พรรณสุล รหัสประจำตัว ๕๙๐๑๒๐๒๐๗๘
 นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา พิจารณาเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้มีความรู้ และเชี่ยวชาญ สามารถให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือดำเนินการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงนมัสการมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยดังกล่าว และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน)
 รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วังน้อย

บัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์
 โทรศัพท์ ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๐๕

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเรียบร้อยแล้ว

(รศ.ดร.อินตา ศิริวรรณ)

วันที่...../...../.....

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงผลการตรวจสอบเครื่องมือ หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ที่รับผิดชอบข้างต้น

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๕



คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๘๑-๘๖๐-๖๙๒๒

๙ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
เรียน นายศักรินทร์ วงษ์แหยม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวอัจฉรา นามสกุล พรรณสุขล รหัสประจำตัว ๕๙๐๑๒๐๒๐๗๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง
“แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัชฌิมศึกษา เขต ๓” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา พิจารณาเห็น
ว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ และเชี่ยวชาญ สามารถให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือดำเนินการวิจัยของนิสิตได้
เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย
ดังกล่าว และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วังน้อย

ประสานงานหลักสูตร

พระสุรชัย สุระโย โทร. ๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเรียบร้อยแล้ว

(นายศักรินทร์ วงษ์แหยม)

วันที่...../...../.....

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงผลการตรวจสอบเครื่องมือ หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ที่
รับผิดชอบข้างต้น

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๕



คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๘๑-๘๖๐-๖๙๒๒

๙ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
เรียน นายสมบัติ สุขสมบูรณ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวอัจฉรา นามสกุล พรรณสุชล รหัสประจำตัว ๕๙๐๑๒๐๒๐๗๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง
“แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา พิจารณาเห็น
ว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ และเชี่ยวชาญ สามารถให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือดำเนินการวิจัยของนิสิตได้
เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย
ดังกล่าว และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วังน้อย

ประสานงานหลักสูตร

พระสุรชัย สุรชโย โทร. ๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเรียบร้อยแล้ว

(นายสมบัติ สุขสมบูรณ์)

วันที่...../...../.....

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงผลการตรวจสอบเครื่องมือ หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ที่
รับผิดชอบข้างต้น

ภาคผนวก ง
หนังสือขอความอนุเคราะห์ทดสอบเครื่องมือ

ที่ ศธ ๐๔๒๓๓.๒๕/๕๗



โรงเรียนอุดมศิลป์วิทยา อำเภอบางปะอิน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๖๐

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ส่งแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัย

อังกูณ หนังสือ คณะครุศาสตร มหาวิทาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/ว ๓๗
ลงวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย (๑) แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

จำนวน ๑๕ ชุด

ตามหนังสือที่อ้างถึง นางสาวอัจฉรา พรรณสุชล นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง
“แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓” ตามความแจ้งแล้วนั้น

ในการนี้ โรงเรียนอุดมศิลป์วิทยา ได้ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงขอส่งแบบสอบถามเพื่อ
การวิจัย มาพร้อมหนังสือฉบับนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นางปริศนา สุขสุสาน์)
ผู้อำนวยการโรงเรียนอุดมศิลป์วิทยา

กลุ่มงานบริหารงบประมาณและบุคคล

โทร. ๐๓๕ - ๒๖๔๑๐๐ + ๑

โทรสาร ๐๓๕ - ๒๖๔๑๐๐

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

รับทราบ

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/ว ๔๒



โรงเรียนบางปะอิน "ราชานุเคราะห์ ๑"	
คณะครูศาสตร์	0314
วันที่	๑๕ ก.พ. ๒๕๖๑
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
วันที่	๑๕ ก.พ. ๒๕๖๑
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐	
โทร.	๐๘๑-๘๖๐-๖๙๒๒

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนบางปะอิน "ราชานุเคราะห์ ๑"
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๒๙ ชุด

ด้วย นางสาวอัจฉรา นามสกุล พรรณสุชล รหัสประจำตัว ๕๙๐๑๒๐๒๐๗๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กำลังทำวิจัยเรื่อง "แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลัก
อิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓" เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บเครื่องมือเพื่อวิจัยประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ดังนั้นทาง
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา
ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน

ขอแสดงความนับถือ

- พันธม.

- ภัทรมอน ตระน.

☒ เพื่อโปรดทราบ/พิจารณา

☒ แจ้งกลุ่มบริหาร ใต้การ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน)

☐ มอบกลุ่มสาระฯ/งาน

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษาวังน้อย

ประสานงานหลักสูตร

พระสุรัชย์ สุทธโย โทร.๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

UK

๑๕ ก.พ. ๖๑

ขอรับรองว่าได้ผ่านการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

UK

(ผู้อำนวยการโรงเรียนบางปะอิน "ราชานุเคราะห์ ๑")

วันที่...../...../.....

ส่งแล้ว

หน้า ๓

๑๕ ก.พ. ๖๑

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงผลการทดสอบเครื่องมือ หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ที่ได้รับมอบหมาย

ที่ ศร ๖๑๐๓.๗/ว ๔๒



คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๓๓๑๓๐
โทร. ๐๘๑-๘๖๐-๖๙๒๒

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๖๕ ชุด

ด้วย นางสาวอัจฉรา นามสกุล พรรณสุขล รหัสประจำตัว ๕๙๐๑๒๐๒๐๗๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บเครื่องมือเพื่อวิจัยประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ดังนั้นทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เพื่อโปรด ☒ ทราบ

☒ ศึกษา

เห็นความชอบ กมลรัตน์ อธิภา

กมลรัตน์ อธิภา

หัวหน้างานสารบรรณ

วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

ขอแสดงความนับถือ

ดร.สิน งามประโคน

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษาวังน้อย

ประสานงานหลักสูตร

พระสุรชัย สุรชัย โทร.๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

ขอรับรองว่าได้ผ่านการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

(นายวรากร รื่นกมล)

วันที่ 15 มิ.ย. 2561

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงผลการทดสอบเครื่องมือ หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้รับผิดชอบข้างต้น

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/ว ๔๒



โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย

เลขที่ ๑๐๖

คณะกรรมการ ๑ / ๑.๗ / ๖๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๘๑-๘๖๐-๖๙๒๒

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๓๑ ชุด

ด้วย นางสาวอัจฉรา นามสกุล พรรณสุขล รหัสประจำตัว ๕๙๐๑๒๐๒๐๗๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บเครื่องมือเพื่อวิจัยประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ดังนั้นทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เสนอ ผู้อำนวยการโรงเรียน

ม.ล. อนุชญาภาไพฑูริย์

เมื่อการวิจัยเงิน ๖๑ ชุด

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษาวังน้อย

ลงชื่อ

๑ / ๗ / ๖๑

ประธานงานหลักสูตร

พระสุรชัย สุระโย โทร. ๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

1. เพื่อโปรดทราบ

2. เห็นควรมอบ รองฯ

กลุ่มบริหารงานทั่วไป

ลงชื่อ

๑ / ๗ / ๖๑

ขอรับรองว่าได้ผ่านการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

()

วันที่...../...../.....

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงผลการทดสอบเครื่องมือ หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ที่รับผิดชอบข้างต้น

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/ว ๔๒



คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๓๓๓๓๖
 โทร. ๐๘๑-๘๖๐-๖๘๒๒

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
 เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนเสนา (เสนาประสิทธิ์)
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๓๓ ชุด

ด้วย นางสาวอัจฉรา นามสกุล พรณสุชล รหัสประจำตัว ๕๙๐๑๒๐๒๐๗๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษา เขต ๓” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บเครื่องมือเพื่อวิจัยประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ดังนั้นทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิน จามประโคน)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการบริหารการศึกษาวังน้อย

ประสานงานหลักสูตร

พระสุรชัย สุรชัย โทร.๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

ขอรับรองว่าได้ผ่านการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

()

วันที่...../...../.....

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงผลการทดสอบเครื่องมือ หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ที่รับผิดชอบ
 ข้างต้น

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๗/ว ๔๒



คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๓๓๑๑๗๐
โทร. ๐๘๑-๘๖๐-๖๙๒๒

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนท่าเรือ “นิตยานุกูล”
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๓๓ ชุด

ด้วย นางสาวอัจฉรา นามสกุล พรรณสุขล รหัสประจำตัว ๕๙๐๑๒๐๒๐๗๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษา เขต ๓” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บเครื่องมือเพื่อวิจัยประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ดังนั้นทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษาวังน้อย

ประสานงานหลักสูตร

พระสุรชัย สุรชัย โทร.๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

ขอรับรองว่าได้ผ่านการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัยเรียบร้อยแล้ว

()

วันที่...../...../.....

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงผลการทดสอบเครื่องมือ หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้รับผิดชอบ
ข้างต้น

ภาคผนวก ฉ
หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/ว ๔๓



คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทร. ๐๘๑-๘๖๐-๖๕๒๒

๗ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
 เรียน นางสาวกัลย์พัทธ์ เสรีชัย

ด้วย นางสาวอัจฉรา นามสกุล พรรณสุชล รหัสประจำตัว ๕๙๐๑๒๐๒๐๗๘ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กำลังทำวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลัก
 อธิปไตย ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
 ดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ดังนั้นทาง
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา
 ณ โอกาสนี้

จึง เรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิน จามประโคน)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วังน้อย

ติดต่อประสานงาน

รศ.ดร.สิน จามประโคน โทร. ๐๘๑-๘๖๐-๖๕๒๒

พระสุรชัย สุระโย โทร. ๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

ขอรับรองว่าได้ให้สัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว

กมลภัก

(นางสาวกัลย์พัทธ์ เสรีชัย)

วันที่ 15 / ก.พ. / 2561

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงผลการวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้
 รับผิดชอบข้างต้น

ที่ ศร ๖๑๐๓.๓/ว ๔๓



คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๘๑-๘๖๐-๖๙๒๒

๗ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน ว่าที่ ร.ต.สมรักษ์ แทนลาน

ด้วย นางสาวอัจฉรา นามสกุล พรรณสุชล รหัสประจำตัว ๕๙๐๑๒๐๒๐๗๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กำลังทำวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลัก
อิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ดังนั้นทาง
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา
ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วังน้อย

ติดต่อประสานงาน

รศ.ดร.สิน งามประโคน

โทร. ๐๘๑-๘๖๐-๖๙๒๒

พระสุรชัย สุรชโย

โทร. ๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

ขอรับรองว่าได้ให้สัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว

๑๓.๑.๖๑

(สมชาย แทนลาน)

วันที่ 14 / 1.๖. / 61

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงผลการวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ที่
รับผิดชอบข้างต้น

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/ว ๔๓



คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๘๑-๘๖๐-๖๙๒๒

๗ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน นายฉัตรชัย สัตบุตร์

ด้วย นางสาวอัจฉรา นามสกุล พรรณสุชล รหัสประจำตัว ๕๙๐๑๒๐๒๐๗๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษา เขต ๓” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ดังนั้นทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึง เรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิน จามประโคน)

รักษาราชการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วังน้อย

ติดต่อประสานงาน

รศ.ดร.สิน จามประโคน	โทร. ๐๘๑-๘๖๐-๖๙๒๒
ดร.เกษม แสงนนท์	โทร. ๐๘๙-๘๑๙-๕๕๙๑
พระสุรชัย สุรชโย	โทร. ๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

ขอรับรองว่าได้ให้สัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว

()
วันที่...../...../.....

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงผลการวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ที่รับผิดชอบข้างต้น

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/ว ๔๓



คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๘๑-๘๖๐-๖๔๒๒

๗ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน นางอรรณพ ทรัพย์ไทย

ด้วย นางสาวอัจฉรา นามสกุล พรรณสุชล รหัสประจำตัว ๕๙๐๑๒๐๒๐๗๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาของครูผู้สอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษา เขต ๓” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ดังนั้นทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึง เรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิน จามประโคน)

รักษาราชการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วังน้อย

ติดต่อประสานงาน

รศ.ดร.สิน จามประโคน	โทร. ๐๘๑-๘๖๐-๖๔๒๒
ดร.เกษม แสงนนท์	โทร. ๐๘๙-๘๑๙-๕๕๙๑
พระสุรชัย สุรชโย	โทร. ๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

ขอรับรองว่าได้ให้สัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว

()
วันที่...../...../.....

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงผลการวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ที่รับผิดชอบข้างต้น

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – ชื่อสกุล	: นางสาวอัจฉรา พรรณสุชล
วัน เดือน ปีเกิด	: ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๙
สถานที่เกิด	: จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	: ๗๒/๕ หมู่ ๓ ตำบลคลองจิก อำเภอบางปะอิน พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๖๐
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	: ครู คศ.๑
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	: โรงเรียนบางปะอิน “ราชานุเคราะห์ ๑” ตำบลบ้านเลน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๖๐
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. ๒๕๔๗	: ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบางปะอิน “ราชานุเคราะห์ ๑”
พ.ศ. ๒๕๕๑	: หลักสูตรปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ เอกสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา